

Agnes Pisanski Peterlin

**METABESEDILLO
MED DVEMA
KULTURAMA**

METABE
MED DVI
KULTUR

Agnes Pisanski Peterlin

**METABESEDILO
MED DVEMA
KULTURAMA**

Ljubljana, 2017

METABESEDILO MED DVEMA KULTURAMA

ZBIRKA PREVODOSLOVJE IN UPORABNO JEZIKOSLOVJE

Avtorica: dr. Agnes Pisanski Peterlin

Recenzentki: dr. Urška Sešek, dr. Darinka Verdonik

Izdal: Oddelek za prevajalstvo

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za založbo: Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2017

Oblikovanje: Bons, d. o. o.

Prva izdaja, elektronska izdaja

Publikacija je brezplačna.

Publikacija je dostopna na: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si>

Delo je zaščiteno z mednarodno licenco Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (priznanje avtorstva, deljenje pod istimi pogoji).

DOI: 10.4312/9789612379964

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=292929024

ISBN 978-961-237-996-4 (pdf)

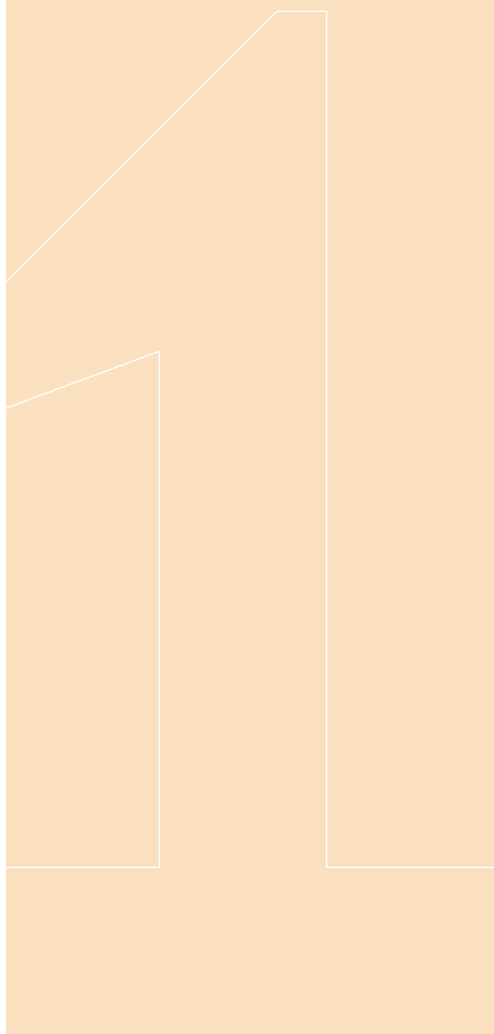
Kazalo vsebine

1	Uvod	8
2	Metabesedilni elementi	14
2.1	Kažipoti	18
2.2	Označevalci odnosa do vsebine	24
2.3	Omejitev metabesedilnih elementov	28
3	Pregled dejavnikov	32
3.1	Stroka	34
3.1.1	Izbrani stroki	35
3.2	Žanr	38
3.2.1	Izbrani žanri	39
3.3	Jezik	46
3.3.1	Izbrani jezikovni skupnosti	47
3.4	Sekundarni dejavniki	52
3.5	Subjektivna dejavnika	54
4	Gradivo in metoda	58
4.1	Gradivo	59
4.2	Metoda	68
5	Rezultati	72
5.1	Število pojavitev kažipotov po podkorpusih	73
5.2	Število pojavitev označevalcev po podkorpusih	77
5.3	Korelacija med izbranimi vrstama metabesedilnih elementov	81
6	Razčlenitev rezultatov po dejavnikih	84
6.1	Stroka	85
6.2	Žanr	90
6.3	Jezik	96
6.4	Sekundarna dejavnika	104
6.4.1	Dolžina besedila	104
6.4.2	Časovni okvir nastanka besedila	114
6.5	Subjektivni dejavnik – osebni slog	116
6.5.1	Razčlenitev z odstopanji	117
6.5.2	Razčlenitev po avtorjih	120
7	Diskusija	126
7.1	Dejavnik stroke	127
7.2	Dejavnik žanra	128
7.3	Dejavnik jezika	129
7.4	Sekundarni dejavniki	131

7.5	Subjektivna dejavnika	132
8	Sklep	136
	Viri	142
	Priloga 1: Legenda oznak delov podkorpusov	156
	Priloga 2: Korpus analiziranih besedil	158
	Priloga 3: Sezname ključnih besed, izdelani na podlagi gradiv	166
	Stvarno kazalo	176

1 Uvod

Uporabno jezikoslovje v okviru svoje poddiscipline, kontrastivne retorike, obravnava problematiko oblikovanja besedila nad ravniyo stavka in se ukvarja s temi, kot so besedilne konvencije in retorična struktura. Kontrastivna retorika se v svojem bistvu navezuje na t. i. klasično retoriko oziroma umetnost govorništva; obe vrsti retorike se ukvarjata z odkrivanjem diskurzivnih konvencij – pri klasični so v ospredju konvencije govorenega, pri kontrastivni pa konvencije pisnega diskurza. Dejstvo, da se kontrastivna retorika v nasprotju s klasično osredotoča predvsem na preučevanje pisnega diskurza, je mogoče pojasniti z njenim izvorom: začetniki kontrastivne retorike so uporabni jezikoslovci, ki jih je medkulturna komunikacija zanimala z vidika poučevanja angleščine, zlasti pouka pisanja.

Kot je obvladovanje govorništva pomembno znanje v vsaki kulturi, je tudi poznavanje oblikovanja besedil nujno za uspešno komunikacijo v kateri koli kulturi, ki ima razvito pisanje. Stopnja formalizacije takega znanja se med kulturami močno razlikuje. Začetki klasične retorike, teoretične osnove govorništva, segajo v antično Grčijo; sistematično je govorništvo formaliziral Aristotel s svojo *Retoriko*. Razvoj klasične retorike se je nadaljeval v antičnem Rimu, predvsem s Cicerom in Kvintiljanom, s prihodom krščanstva in kasneje v srednjem veku pa je njen razvoj nekoliko zastal. Umetnost govorništva je znova oživela v renesansi. Čeprav se je poudarek na formalnem preučevanju govorništva skozi zgodovino močno spreminjal, prav tako kot tudi danes v različnih družbah ni enak, ni mogoče prezreti dejstva, da je bilo oziroma je poznavanje govorništva pomembno za uspešno delovanje tudi tam, kjer klasična retorika ni bila oziroma ni razvita. Podobno velja za konvencije pisanja: uspešnost pisne komunikacije je zelo odvisna od upoštevanja norm in konvencij; če sta raziskovanje in pouk konvencij pisanja v neki kulturi zanemarjena, omejena ali ju celo ni, to seveda pišočim v tej kulturi lahko otežuje pisno komunikacijo.

Prav zato ni presenetljivo, da se je od začetkov v 60. letih 20. stoletja kontrastivna retorika močno razširila, raziskovalci pa so z jasnejšimi definicijami in s kritičnim pristopom na novo določili njene okvire. Od prve raziskave pisnih izdelkov študentov, ki jim angleščina ni bila materni jezik (Kaplan 1966), so se področja raziskovanja kontrastivne retorike precej razvila, saj so natančnejše opredelitve prinesle tudi natančnejše rezultate. Tako so nove definicije žanra (npr. Swales 1990, Eggins in Martin 1997, Bhatia 2000 itd.) omogočile boljše opredelitve izbranega gradiva, zavedanje, kako pomembno je poznavanje podatkov o informantih (avtorjih gradiva), pa je pripomoglo k boljši interpretaciji rezultatov. Ob vsem tem je razvoj tehnologije, predvsem v okviru korpusnega jezikoslovja, omogočil uporabo novih metod (npr. Reid 1993, Petch-Tyson 1998, Mauranen 2000, Hyland 2000, Lindemann in Mauranen 2001, Upton in Connor 2001, Flowerdew 2002, Hyland 2004a). Prav tako so spoznanja kontrastivnih raziskav – npr. o vlogi družbeno konstruiranih konvencij pri oblikovanju retorične strukture, o

sprejemanju in učinku slednje v različnih ciljnih kulturah ali o učljivosti besedilnih konvencij – odprla nadaljnja področja raziskav. (Za natančnejši opis razvoja, raziskav in stanja v kontrastivni retoriki prim. Pisanski Peterlin 2009.)

Spričo precejšnjega zanimanja za ugotovitve kontrastivne retorike ni presenetljivo, da se število raziskav retoričnih struktur povečuje; čedalje več je jezikovnih pa tudi strokovnih skupnosti in žanrov, ki jih raziskave zajemajo. Po začetnem zanimanju za primerjavo angleščine z neevropskimi, predvsem azijskimi, kulturami (npr. Kaplan 1966, Eggington 1987, Hinds 1987, Mustafa 1995) in kontrastivnih analizah angleščine in večjih evropskih jezikov, kot sta nemščina in španščina (npr. Clyne 1987, Thiele in Graustein 1990, Valero-Garcés 1996, itd.), se je v devetdesetih letih močno povečalo število kontrastivnih primerjav angleščine s severnogermanskimi jeziki in finščino (npr. Ventola in Mauranen 1991, Mauranen 1993b, Levin 1997, Bäcklund 1998, Dahl 2004), v zadnjem času pa so posebej pogoste kontrastivne primerjave angleščine s slovanskimi jeziki (npr. Čmejrková in Daneš 1997, Vassileva 2001, Yakhontova 2002). Tudi za slovenščino obstaja vrsta kontrastivnoretoričnih raziskav, zlasti v povezavi z angleščino (Sešek 2004, Pisanski Peterlin 2005, Pisanski Peterlin 2006, Plemenitaš, 2008, Limon, 2008). Kljub razmeroma velikemu zanimanju uporabnega jezikoslovja za kontrastivno retoriko pa je izrazito opazno dejstvo, da je poskusov standardizacije raziskav in nadgrajevanja rezultatov zaradi slabe primerljivosti raziskav malo, verjetno tudi zato, ker so besedilne konvencije same po sebi zelo širok in težko sistematično opredeljiv pojem in jih različne kulture in ožje diskurzne skupnosti oblikujejo vsaka po svoje; Ostler (2002: 177–178) opozarja, da so raziskave pokazale, da se retorika razlikuje ne le med kulturami, ampak tudi med strokami in žanri.

Eno od bolj raziskanih področij v sklopu besedilnih konvencij je metabesedilnost. Koncept metabesedilnosti je nastal na podlagi funkcijskega jezikoslovja in opisuje tiste dele besedila, ki k vsebini besedila ne prispevajo ničesar, so pa ključnega pomena za medosebno komunikacijo med tvorcem in sprejemnikom besedila in za organizacijo besedila.

Namen pričujoče študije je raziskati, kako v danem vzorcu besedil konvencije rabe metabesedilnih elementov oblikujejo različni dejavniki, in oceniti stopnjo vpliva za tiste dejavnike, za katere je to mogoče, za druge pa predvideti možnost vpliva. Izhodiščna predpostavka je, da v izbranem vzorcu nekateri dejavniki neposredno določajo konvencije rabe metabesedilnih elementov in so zato pomembnejši, drugi dejavniki pa na konvencije rabe metabesedilnih elementov vplivajo posredno in v manjši meri ali le obrobno. Dejavnike, ki neposredno določajo konvencije rabe metabesedilnih elementov, bi lahko poimenovali primarni dejavniki in so trije: jezik oziroma jezikovna skupnost, stroka, žanr. Dejavniki, ki na konvencije rabe metabesedilnih elementov vplivajo posredno, prek primarnih dejavnikov,

so trije sekundarni dejavniki: dolžina besedila, časovni okvir nastanka besedila in kontekst. Ob teh pa se pojavljata še dva subjektivna dejavnika, to sta osebni slog in lektorski oziroma uredniški posegi, ki na konvencije, razen v izjemnih primerih, sama po sebi ne vplivata, lahko po vplivata na rabo metabesedilnih elementov v konkretnem besedilu. Pri tem je treba upoštevati, da zaradi omejitev gradiva sestava korpusa omogoča predvsem ugotavljanje vpliva primarnih dejavnikov, ugotavljanje vpliva sekundarnih in subjektivnih dejavnikov pa je nekoliko omejeno.

Prejšnje raziskave rabe metabesedilnih elementov – med najpomembnejšimi so Vande Kopple (1985), Clyne (1987), Crismore in Farnsworth (1990), Ventola in Mauranen (1991), Mauranen (1993b), Valero-Garcés (1996), Čmejrková in Daneš (1997), Bäcklund (1998), Buntton (1999), Hyland (2000), Vassileva (2001), Fuertes-Olivera in sod. (2001), Dahl (2004), Hyland (2004a), Hyland (2005), Ifantidou (2005), Fløttum, Kinn in Dahl (2006), Ädel (2006) Fløttum, Kinn in Dahl (2006) Tse in Hyland (2006), Hempel in Degand (2008), Ädel in Mauranen (2010) itd. – se osredotočajo na enega ali največ dva primarna dejavnika – izjema je Bäcklund (1998), ki obravnava tri dejavnike – ki oblikujeta rabo, pri tem pa v celoti ali delno zanemarjajo in pogosto niti ne omenjajo morebitnega vpliva drugih (primarnih, sekundarnih ali subjektivnih) dejavnikov. Takšna zožitve števila dejavnikov nujno pomeni precej poenostavljeno razlago besedilnih konvencij.

Navedene raziskave metabesedilnih elementov so torej pomembno, a obenem le delno izhodišče za pričujočo študijo. Ključno jih nadgrajujejo rezultati empirične študije (Pisanski 2001), na podlagi katerih je izoblikovana skupina osmih dejavnikov, za katere je mogoče domnevati, da lahko vplivajo na rabo metabesedilnih elementov. Iz objektivnih razlogov, med katerimi je najpomembnejši omejen obseg gradiva v slovenščini, je sicer nemogoče zasnovati korpus, na katerem bi lahko enakovredno ugotavljali vpliv vseh osmih dejavnikov, vendar pa je cilj pričujoče študije kar najbolj natančno ugotoviti stopnjo vpliva posameznih dejavnikov. Delitev na primarne, sekundarne in subjektivne dejavnike omogoča večplasten opis konvencij rabe metabesedilnih elementov. V sklopu opisa je mogoče z besedilno analizo ugotoviti, kako različni dejavniki vplivajo na različne vrste metabesedilnih elementov. Ob tem daje koncept sekundarnih dejavnikov možnost natančnejše določitve pogojev, ob katerih primarni dejavniki oblikujejo rabo metabesedilnih elementov, koncept subjektivnih dejavnikov pa omogoča razlago odstopanj od konvencij za posamezna besedila.

Z namenom, da bi ugotovili vpliv različnih dejavnikov, je razčlenjeno gradivo, ki ga sestavlja 70 enot. Analiza je zastavljena po že uporabljenih načelih (prim. Pisanski 2001), zastavljena pa je tako, da je z njo mogoče analizirati predvsem pri-

marne dejavnike. Razlog za to je potreba po omejitvi spremenljivk: ob prevelikem številu spremenljivk bi bili rezultati nezanesljivi. Vpliv sekundarnih dejavnikov je tako razčlenjen predvsem v okviru vpliva primarnih dejavnikov.

Uvodnemu poglavju sledi pregled teoretičnega ozadja v drugem in tretjem poglavju. V drugem poglavju je natančno razčlenjen koncept metabesedilnih elementov, pri čemer je kot osnovna izbrana Hylandova (2005) klasifikacija metabesedilnih elementov. Posebej sta predstavljeni dve vrsti metabesedilnih elementov, kažipoti (v interaktivni funkciji) in označevalci odnosa do vsebine (v interakcijski funkciji). Raba teh dveh vrst metabesedilnih elementov je namreč razčlenjena v empiričnem delu študije.

V tretjem poglavju so shematično predstavljeni dejavniki, ki vplivajo na rabo metabesedilnih elementov. Primarni dejavniki so nato razčlenjeni vsak posebej; najprej s splošnega vidika, nato pa še v izbranih realizacijah, v katerih se pojavljajo v analiziranem gradivu. Nato so na kratko predstavljeni še sekundarni dejavniki in subjektivna dejavnika.

Teoretičnemu ozadju sledi osrednji, empirični, del študije, ki obsega poglavja od četrtega do sedmega. V četrtem poglavju je opisano gradivo in kriteriji za izbor posameznih besedil. V istem poglavju je predstavljena tudi metodologija dela; posebej so izpostavljene prednosti in slabosti ročne besediloslovne analiz.

V petem poglavju so predstavljeni rezultati analize, ki so razdeljeni za vsak sklop besedil posebej, ločeno za obe izbrani vrsti metabesedilnih elementov. Ob rezultatih je navedena povprečna vrednost za posamezne dele podkorpusov. Predstavljeni so tudi podatki o korelaciji med izbranimi vrstama metabesedilnih elementov in rezultati testa hi-kvadrat.

V šestem poglavju so rezultati analize s razčlenjeni po posameznih dejavnikih. Ob vsakem primarnem dejavniku so izpostavljene predvsem točke, v katerih rezultati izstopajo, prav tako pa so navedena tista dejstva, ki omogočajo lažjo primerjavo posameznih primarnih dejavnikov. Nato je razčlenjen vpliv dveh sekundarnih dejavnikov in vpliv subjektivnega dejavnika osebnega sloga v obsegu, ki ga analizirano gradivo omogoča.

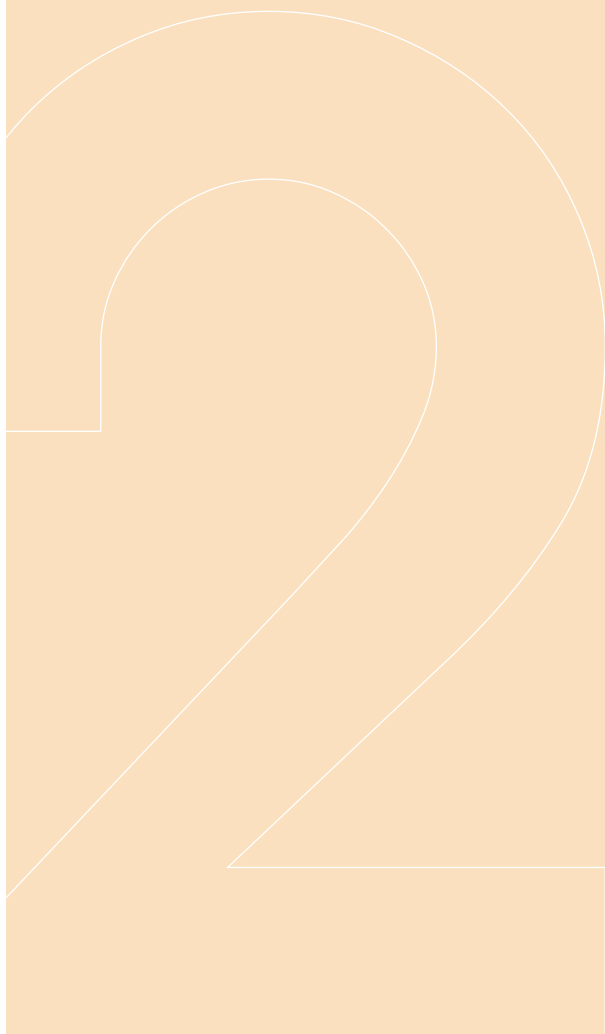
V sedmem poglavju so v diskusiji povzeti glavni izsledki za posamezne dejavnike. Posebej je izpostavljena stopnja vplivnosti posameznih primarnih dejavnikov, na kratko je predstavljena stopnja vplivnosti dveh sekundarnih dejavnikov, nazadnje pa je opisan še vpliv subjektivnega dejavnika osebnega sloga. S primerjavo vplivnosti posameznih dejavnikov je preizkušena ustreznost nabora dejavnikov za opis konvencij rabe metabesedilnih elementov. Ob ugotovitvah pričujoče analize so,

kjer je to mogoče, navedene tudi ugotovitve sorodnih analiz, pri čemer so izpostavljena ujemanja in neujemanja med njimi.

Diskusiji sledi osmo, zaključno poglavje, v katerem so strnjena glavna dognanja pričujoče študije. Ob tem so navedena nekatera vprašanja, ki jih sklepi odpirajo in ki ponujajo možnost za nadaljnje raziskave. Posebej so izpostavljene tudi možnosti uporabe sklepov v praksi.

V prilogi 1 so razložene oznake za posamezne podkorpuse, v prilogi 2 pa je navedeno analizirano gradivo. Priloga 3 obsega sezname kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine, ki se pojavljajo v analiziranem gradivu, v angleščini in slovenščini. Ti sezname predstavljajo osnovo za morebitno nadgradnjo pričujoče študije, saj omogočajo avtomatizacijo iskanja izbranih vrst metabesedilnih elementov, kar posledično pomeni možnost iskanja teh elementov v večjem elektronskem korpusu.

2 Metabesedilni elementi

Izraz *metabesedilni elementi* (oziroma *metabesedilo*, *metatekst* in *metadiskurz* – v angleščini se najpogosteje uporabljata izraza *metadiscourse* in *metatext*) je v uporabnem jezikoslovju sicer precej uveljavljen, vendar ni vedno rabljen v povsem enakem smislu. Razlog za to je verjetno dejstvo, da gre za elemente na ravni besedila, ti pa so zaradi svoje funkcijske osnove težko opredeljivi oziroma jih formalno sploh ni mogoče opredeliti. Avtorji, ki se z vprašanjem *metabesedilnih elementov* ukvarjajo, se tega zavedajo; Hyland (2000: 109), na primer, opozarja, da je termin zelo nejasno definiran, podobno ugotavlja tudi Swales (1990: 188). (Za natančnejši pregled definicij metabesedila in metabesedilnosti prim. Pisanski 2007.)

Koncept *metabesedilnih elementov* sicer temelji na Hallidayevem (1973) razlikovanju med predstavnimi elementi ter besedilnimi in izraznimi (ekspresivnimi) elementi v besedilu. V *An Introduction to Functional Grammar* Halliday (1994) razdeli jezik na tri metafunkcije ali makrofunkcije, *predstavno*, *medosebno* in *besedilno*, vendar makrofunkcije obravnava na ravni stavka in se ne ukvarja z ravni besedila. Njegovo idejo so nekateri avtorji, ki so se ukvarjali z vprašanji z različnih področij uporabnega jezikoslovja – od analize diskurza, pouka pisanja do kontrastivne retorike – (npr. Williams 1981, Vande Kopple 1985, Clyne 1987, Crismore in Farnsworth 1990, Ventola in Mauranen 1991, Mauranen 1993a, Mauranen 1993b, Intaraprawat in Steffensen 1995, Valero-Garcés 1996, Hyland 1997, Bäcklund 1998, Bunton 1999, Hyland 2000, Fuertes-Olivera in sod. 2001, Abdi 2002, Crawford Camiciottoli 2003, Dahl 2004, Hyland 2004a itd.) aplicirali na raven besedila; deli besedila, ki so v *predstavni funkciji*, izražajo propozicijsko vsebino, tisti dele, ki so v *medosebni* in *besedilni funkciji*, pa večina zgoraj naštetih avtorjev vključuje v eno od kategorij *metabesedilnih elementov*.

Metabesedilni elementi so torej tisti deli besedila, ki ne prinašajo novih vsebinskih informacij, temveč prispevajo k organizaciji besedila (so v besedilni funkciji) ali pa k odnosu med piscem in bralcem (so v medosebni funkciji). Iz povedanega je razvidno, da gre za zelo širok razpon elementov, ki se med seboj močno razlikujejo, po obliki (lahko so posamezne besede, npr. *Star je približno deset let*, besedne zveze ali celo celi stavki, npr. *Zdi se mi, da je star deset let*) in vsebini.

Že od prvih razprav na temo metabesedilnosti raziskovalci vseskozi opozarjajo tudi na nejasnosti in nedorečenosti pri konceptu metabesedila. Swales (1990: 188) je opozoril, da je metabesedilo načeloma lahko sprejemljiv koncept, mnogo težje pa je določiti njegove meje. Nekateri raziskovalci metabesedila so se temu problemu izognili tako, da so koncept metabesedila omejili na tako imenovani »ozki pristop k metabesedilnosti«. Tako se Mauranen (1993a in 1993b) osredotoča na elemente retorične organizacije v Hallidayevi besedilni funkciji, njeni teoretični utemeljitvi pa sledijo tudi Valero Garcés (1996), Moreno (1997), Bunton (1999) in Dahl (2004). Hyland (2005) meni, da je takšno razlikovanje

arbitrarno, saj sam gradi na predpostavki, da je vsako piščevo dejanje v interakciji z bralcem in gre tudi pri organizaciji besedila za medosebno strategijo.

V zadnjem času se v teoretičnih razpravah o naravi metabesedila pojavljajo mnenja, da model metabesedilnosti, ki temelji na Hallidayu, ni dovolj trden, saj ne omogoča jasne razmejitve med kategorijami metabesedilnosti in ga je treba nadgraditi ali celo zamenjati. Slednje poskuša Ifantidou (2005), ki išče teoretične temelje za metabesedilo v okviru teorije relevantnosti, ki sta jo v okviru pragmatike razvila Dan Sperber in Deirdre Wilson (prim. npr. Sperber in Wilson 2004). Takšno stališče pomeni velik odmik od prvotnega pristopa k metabesedilu, ki temelji na pogledu na jezik kot na družbeno interakcijo. Nekoli manj radikalno spremenjen je model metabesedila, ki ga je predlagala Ādel (2006): model nadaljuje tradicijo že omenjega »ozkega pogleda« na metadiskurz, ki ga je začela razvijati Mauranen (1993b), teoretično pa je utemeljen na Jakobsonovih jezikovnih funkcijah.

Trenutno nabolj uveljavljen novejši model metabesedilnosti predlaga Hyland (2005). Po njegovem mnenju je razlikovanje med metadiskurznim in propozicijskim pomenom, ki se ponavlja skozi literaturo, nejasno zato, ker termin »propozicija« ni dovolj natančno definiran. Hyland meni, da ta izraz navadno razlagamo v smislu »informacije o zunanji realnosti«, oziroma, kot pravi Halliday (1994: 70): »propozicijska snov je nekaj, o čemer se je mogoče prerekati, kar je mogoče potrditi, zanikati ...«. Hyland hkrati ugotavlja, da je v resničnem življenju propozicijo in metabesedilo težko ločiti, vendar pa filozofski test resničnosti, ki izhaja iz formalne semantike, zavrača kot neuporaben za ločevanje med propozicijo in metabesedilom. Pri zgradbi svojega novega modela izhaja iz treh glavnih predpostavk. Prva ohranja ločevanje med propozicijo in metabesedilom, ki pa ga po novem utemeljuje na Sinclairjevi (1981) razpravi o ravnem diskurzu: Sinclairjev model besedila temelji na dveh ravnih, avtonomni in interaktivni, pri čemer avtonomna ustreza Hallidayevi propoziciji, interaktivna pa metabesedilnosti, posebne besedilne funkcije pa ne predvideva. Druga predpostavka je ločevanje med interaktivnim in interakcijskim metabesedilom (koncept izhaja iz Thompson in Thetela 1995 in Thompson 2001). Takšno ločevanje povsem ustreza prejšnjemu razlikovanju med besedilno in medosebno funkcijo, le da tokrat Hyland predpostavlja, da je vse metabesedilo v medosebni vlogi: interakcijsko metabesedilo predstavlja avtorjevo odkrito prisotnost v besedilu, interaktivno pa to prisotnost pooseblja bolj diskretno. Tretja predpostavka pa pokriva razlikovanje med zunanjimi in notranjimi odnosi v diskurzu; tisto, kar je v prejšnji klasifikaciji sodilo v kategorije metabesedilnosti v besedilni funkciji, zlasti konektorji, lahko deluje znotraj besedila in to besedilo strukturira, lahko pa deluje zunaj njega in povezuje situacije v resničnem svetu. Hyland poudari, da lahko kot metabesedilo razumemo le tiste elemente, ki se nanašajo na besedilo samo, ne pa na zunanji svet.

Zaenkrat predstavlja Hylandova (2005) klasifikacija, ki temelji na zgoraj opisanem modelu in je predstavljena v tabeli 1, enega najtemeljitejših poskusov taksonomske ureditve metabesedilnih elementov. Klasifikacija je pravzaprav nadgradnja prejšnje Hylandove klasifikacije (2000), obe pa sta služili kot model za večino novejših raziskav.

Tabela 1: Slovenska priredba klasifikacije metabesedila v Hyland (2005)

INTERAKTIVNE KATEGORIJE METABESEDILA	Pomagajo voditi bralca skozi besedilo	
<i>prehodi</i> (angl. <i>transitions</i>)	povezujejo glavne stavke	<i>in, toda</i>
<i>označevalci okvira</i> (angl. <i>frame markers</i>)	označujejo diskurzna dejanja, zaporedja ali stopnje	<i>nazadnje, če zaključim</i>
<i>endoforični označevalci</i> (angl. <i>endophoric markers</i>)	se nanašajo na podatke v drugih delih besedila	<i>omenjen zgoraj, v 2. razdelku</i>
<i>dokazovalci</i> (angl. <i>evidentials</i>)	se nanašajo na podatke iz drugih besedil	<i>X trdi</i>
<i>tolmači</i> (angl. <i>code glosses</i>)	razširjajo propozicijski pomen	<i>namreč, npr.</i>
INTERAKCIJSKE KATEGORIJE METABESEDILA	Vključujejo bralca v besedilo	
<i>omejevalci</i> (angl. <i>hedges</i>)	izražajo zadržek ali dvom in odpirajo dialog	<i>morda, možno</i>
<i>ojačevalci</i> (angl. <i>boosters</i>)	izražajo gotovost in zapirajo dialog	<i>jasno je, da</i>
<i>označevalci odnosa do vsebine</i> (angl. <i>attitude markers</i>)	izražajo avtorjev odnos do vsebine	<i>žal, presenetljivo</i>
<i>samoomembe</i> (angl. <i>self-mentions</i>)	eksplicitne omembe avtorja/ avtorjev	<i>jaz, moj, naš</i>
<i>označevalci odnosa do bralca</i> (angl. <i>engagement markers</i>)	se eksplicitno nanašajo na bralca	<i>labko vidite, da</i>

Ker je glavni namen pričujoče študije preverjanje vpliva dejavnikov, analiza vsake posamezne vrste metabesedilnih elementov pa je zelo obsežna, se v analizi omejujem na dva tipa metabesedilnih elementov, in sicer na *kažipot* (ti sodijo med *endoforične označevalce*) v interaktivni funkciji in na *označevalce odnosa do vsebine* v interakcijski funkciji, zato v naslednjih dveh podpoglavjih podrobneje predstavljam ti dve kategoriji.

2.1 KAŽIPOTI

V **tabeli 2** so prikazane vrste endoforičnih označevalcev.

Tabela 2: Shematičen prikaz vrst endoforičnih označevalcev

Podkategorija	Razlaga	Primer
parentetični endoforični označevalci	referenca znotraj osnovnega besedila	(<i>prim. 4.2</i>)
naslovni endoforični označevalci	oznake poglavij, slik, tabel, opomb itd.	<i>2. poglavje</i>
eksplicitni kažipot	napovedi in sklici	<i>pokazali bomo, da/ pokazali smo, da</i>

Ker je kategorija *endoforičnih označevalcev*, torej metabesedilnih elementov, ki se nanašajo na druge dele besedila oziroma bralcu pomagajo pri orientaciji po besedilu, precej obsežna, se v svoji analizi osredotočam samo na dve vrsti *endoforičnih označevalcev*, to so *napovedi* (angl. *previews*) in *sklici* (angl. *reviews*). *Napovedi* so tisti elementi, ki so del besedila in neposredno in eksplicitno napovedujejo kasnejše dele istega besedila, *sklici* pa so tisti elementi, ki so del besedila in neposredno in eksplicitno ponavljajo ali povzemajo prejšnje dele istega besedila. Ti dve kategoriji sta včasih poimenovani s skupnim terminom *kažipot* (angl. *signposts*). Kot vsi endoforični označevalci *napovedi* in *sklici* nastopajo v interaktivni funkciji. Naslednji stavki so primeri za napovedi in sklice v angleščini in slovenščini.

Primer¹ napovedi:

(1) *A proof of this corollary is presented in Sec. IV.* (Z-F-A-4)

(2) *V tem prispevku bom predstavil in analiziral socialne spomine prebivalcev in prebivalk istrske vasi Sv. Peter, ki so vezani na Trst, v času med letoma 1900 in 1941.* (Z-E-S-7)

Primer sklicev:

(3) *We have shown that the determination of the field just outside a long solenoid can be carried out with relatively simple arguments involving magnetic flux.* (Z-F-A-7)

(4) *Omenila sem že, da se Sokeji ne pritožujejo nad počutjem, dokler jih okolica ne prizna za bolne.* (Z-E-S-2)

¹ Vsi primeri, uporabljeni v študiji, so iz analiziranega gradiva; seznam gradiva je v prilogi 2.

V naslednjih točkah so izpostavljeni kriteriji, po katerih so kažipoti v pričujoči analizi ločeni od drugih endoforičnih označevalcev in sorodnih elementov, ki služijo organizaciji besedila.

1. Med kažipote so všteti le tisti elementi, ki so integralni del osnovnega besedila. Zato mednje niso uvrščene naslednje kategorije:

- parentetični endoforični označevalci, npr.

(5) *[see Eqs. (14) and (14) below]* (Z-F-A-1) ali

(6) *This violation, coupled with his generally poor relations with his affinal household and the special nature of his wife's death (see below), set a very different atmosphere from that in the previous case.* (Z-E-A-3)

Ti se sicer navezujejo na dele besedila, vendar ne kot integralni deli besedila, temveč kot neke vrste opombe. Zelo pogosto se pojavljajo v oklepajih, uvajajo pa jih izrazi kot npr. *see, glej, prim.*;

- oznake poglavij, podpoglavij itd., npr.

(7) *I Introduction* (Z-F-A-1) ali

(8) *Sklepna razmišljanja* (Z-E-S-1)

Ti so sicer povsem veljavni endoforični označevalci, vendar v besedilo niso vključeni na enak način (oziroma v enakem obsegu) kot kažipoti;

- elementi, ki se nanašajo na dele, ki niso del osnovnega besedila, kot so opombe, grafični prikazi ali ločeni deli besedila, npr.

(9) *Primere trenutnih konfiguracij spinov na kvadratni mreži pri različnih temperaturah vidimo na slikah 9–11.* (Z-F-S-3)

- elementi, ki se nahajajo v opombah ali ločenih delih besedila. V poljudnoznanstvenih člankih se pogosto pojavljajo »okvirji«, v katerih so nekateri problemi natančneje izpostavljeni ali razloženi, vendar niso del glavnega besedila. V učbenikih so primeri in naloge, ki so v nekaterih primerih v okvirjih, običajno vseeno del glavnega besedila, zato so v takih primerih kažipoti v njih všteti.

2. Kot je razvidno že iz definicij napovedi in sklicev, je za kažipote v okviru te študije nujno, da so eksplicitni. Sledijo nekateri primeri manj eksplicitnih elementov, ki niso všteti med kažipote:

- vprašanja in odgovori

V besedilih se seveda pojavljajo številni elementi, s katerimi se navezujejo kohezijske vezi; tisto, kar avtor pove sproti, se navezuje naprej ali nazaj, znotraj besedila, vendar vsi takšni elementi niso kažipoti. Zelo pogosto so za napovedovanje rablje-

na vprašanja, ki jim nato sledijo odgovori. Takšne oblike niso štete med napovedi, saj bi v Hylandovi (2005) shemi primarno sodili med označevalce odnosa do bralca. Odstavek (10) je primer vprašanj in odgovorov:

(10) *If the earth were ever cold enough to ice over completely, how did it warm up again? In addition, the carbon isotopic signature in the rocks hinted at a prolonged drop in biological productivity. What could have caused this dramatic loss of life? Each of these long-standing enigmas suddenly makes sense when we look at them as key plot developments in the tale of a "snowball earth."* (P-N-A-2);

- nizko eksplicitni vezni elementi

Prav tako so razmeroma pogosti nizko eksplicitni vezni elementi. Za to, da je posamezna oblika napoved ali sklic, mora biti iz oblike razvidno, da napoveduje, kar bo sledilo, ali da se sklicuje na že povedano. Seveda pa ni treba, da je v stavku samem uporabljena oblika napovedovanja (npr. *pokazali bomo, ukvarjali se bomo*) ali sklicevanja (npr. *videli smo, omenili smo*), bistveno je predvsem, da je namen razviden iz pomena stavka. Tako je primer (11) napoved, saj dovolj jasno napoveduje vsebino dela besedila, ki mu sledi, čeprav seveda ni zelo ekspliciten:

(11) *This brings us to the subject of culture.* (Z-E-A-2)

Bolj eksplicitna različica primera (11) bi bila (11a):

(11a) *In the next section, we will consider the subject of culture.*

Nasprotno pa naslednjega primera, (12a) in (12b), kljub očitnemu povzemanju že povedanega, ni mogoče šteti za sklic, saj ne vsebuje nikakršnih elementov, ki bi sklicevanje opisovali. V prispevku se na straneh 108–109 najprej pojavi naslednji opis:

(12a) *Vse nakupe so opravljale po končani prodaji ali delu v Trstu. Ta čas bi lahko poimenovali tudi prvi prosti čas žensk iz Sv. Petra. Povedale so mi, da so po končanem delu rade šle na sprehod po Trstu opazovat, kako se nosijo tržaške gospe in kaj se razstavlja v trgovinskih izložbah. Nato pa so si, skorajda naskrivaj, kupile kakšno potrošniško drobnarijo, kot so dišeča mila, ogledalca, nakit in včasih tudi pomaranče za otroke, cigarete za može.* (Z-E-S-7)

Na straneh 110–111 pa se v poglavju, označenem z naslovom *Zaključek*, med povzemanjem pojavi naslednji opis:

(12b) *Pred in po opravljenem delu so se velikokrat znašle v položaju, ko jim je ostal čas za sprehode po Trstu, na katerih so skupaj opazovale in komentirale, kako se nosijo Tržičani/ke in kaj je novega v mestu. V Trstu so si tu in tam naskrivaj kupile kakšno »nepotrebno« potrošniško drobnarijo – ogledalo, milo, denarnico ali cenen nakit.* (Z-E-S-7)

3. Analiza podatkov o številu kažipotov je lahko problematična zaradi nejasne razmejitev med kažipotom in propozicijsko vsebino; ista težava pa se pojavlja tudi pri drugih vrstah metabesedilnih elementov.

- V veliki večini primerov je sicer razvidno, kje so meje posameznega kažipot, zelo pogosto je razmerje en stavek (ali tudi ena poved) – en kažipot. V takih primerih štetje seveda ni problematično. V naslednjih dveh stavkih, (13) in (14), se pojavljata jasno ločena napoved in sklic:

(13) *As I intend to show, Maneo invoke no moral principles that would mandate sharing.* (Z-E-A-1)

(14) *Za hitrost in pospešek veljata enačbi, ki smo ju navedli na začetku.* (U-F-S-1)

V nekaterih primerih pa razmerje en kažipot – en stavek ne velja v celoti; napoved (15) je nepopolna brez prejšnjega stavka:

(15) *We are not yet in a position to show how a unit of force can be defined in terms of the units of mass, length, and time. This will be done in Chapter 5.* (U-F-A-3)

- Precej pogosto se znotraj ene povedi paralelno pojavlja več napovedi ali sklicev. Pogosto je vsak od elementov v svojem stavku in tvori ločeno smiselno celoto, stavki pa so priredno vezani. Ker se takšne oblike le formalno razlikujejo od dveh ločenih povedi, so štete vsaka posebej. Naslednja dva primera, (16) in (17), ilustrirata takšno rabo napovedi in sklicev:

(16) *Instead, I will argue that sociality, what Weber calls 'mutual orientations' (1947: 118–23), is intrinsic to deliberation and not merely an effect of exchange, and that the contingencies of social life (e.g., the scarcity of objects) impinge on people's abilities without affecting their desires to give.* (Z-E-A-1)

(17) *Yes, as I have argued, not all acts of generosity go unrecognized, nor is recognition of generosity itself a condition of sharing.* (Z-E-A-1)

- Nasprotno pa je v podredjih, kadar so elementi vzročno-posledično, načinovno ali kako drugače povezani, manj jasno, ali je element en sam ali jih je več:

(18) *This article seeks to begin to correct this major imbalance by examining the key areas of everyday life and material culture, exposing the crucial role this arena plays in gestating and perpetuating sectarianism.* (Z-E-A-7)

V povedi (18) je težko določiti, ali gre za ločene napovedi ali za eno nekoliko bolj kompleksno napoved, zato je v takšnih primerih bolj smiselno slediti formalnemu kriteriju ločenih povedi in celotno konstrukcijo šteti kot eno napoved.

- Podoben problem predstavljajo primeri z naštevanjem; sklic (19) se pravzaprav sklicuje na vrsto elementov, ki so bili v članku omenjeni, vseeno pa ni smiselno, da bi vsakega od naštetih elementov šteli za ločen sklic, saj gre očitno za isti skupni imenovalac.

(19) *I have shown how particular cultural artefacts – including flags, football strips, and political paraphernalia, not to mention songs, slogans, and the English national anthem – comprise a 'materialisation' of sectarianism.* (Z-E-A-7)

Če pa se vsak od navedenih elementov očitno nanaša na ločeno podpoglavje, je takšne elemente smiselno šteti kot ločene kažipote.

(20) *V tem sestavku si bomo najprej ogledali kratko zgodovino Isingovega modela in njegovo uporabnost za opis sorodnih sistemov.* (Z-F-S-3)

Ker je iz nadaljnega besedila razvidno, da je kratka zgodovina Isingovega modela obravnavana v 2. podpoglavju s prav takšnim naslovom, njegova uporabnost pa je obravnavana v 4. podpoglavju z naslovom »Uporabnost modela«, je več kot očitno, da gre v primeru (20) za dve ločeni napovedi.

- Kjer se v isti povedi pojavita napoved in sklic, se ta dva elementa seveda štejeta ločeno. V primeru (21) avtor v eni povedi uporablja kombinacijo sklica (*the above models*) in napovedi (*the dependence ... can be determined*)

(21) *Using the above models for the impact with the clubhead, the trajectory, and the run of a golf ball, the dependence of the carry and drive distances on the dynamic loft of a driver can be determined.* (Z-F-A-3)

4. Metabesedilni elementi v besedilni funkciji delujejo na različnih ravneh: od celotnega besedila, do manjših delov besedila – Bunton (1999: S42) sledi terminologiji Crismorove in Farnswortha (1990: 121) in uporablja izraza *globalno* in *lokalno*. Teoretično je delitev precej preprosta, v praksi pa je ravni pogosto zelo težko razločevati. Bunton (1999: S48) za doktorske disertacije predlaga štiriplastno delitev na *takojšnje reference*, *lokalne reference*, *reference med podpoglavji* in *reference med poglavji*. V primeru krajših besedil, torej člankov ali poglavij v učbeniku, zadnja raven seveda ne pride v poštev, tako da je bolj smiselna triplastna delitev, pri čemer so ravni naslednje:

- *niz stavkov*: del besedila, ki obsega stavek, poved ali nekaj zaporednih stavkov, ta bi ustrezala Buntonovi (1999: S48) *takojšnji referenci*;
- *del besedila*: gre za del, manjši od celotnega besedila, vendar daljši od niza stavkov, ta bi ustrezala Buntonovi (1999: S48) *lokalni referenci*;
- *celotno besedilo*: obsega besedilo v celoti.

Pri kažipotih je smiselno upoštevati tiste oblike, ki se ne navezujejo takoj naprej ali nazaj, kot navadne kohezijske vezi, temveč se nanašajo vsaj na raven dela besedila ali na celotno besedilo. Kažipotom podobni (ali celo oblikovno enaki) elementi, ki se uporabljajo za navezovanje kohezijskih vezi na ravni niza stavkov, tako v pričujočo analizo niso zajeti; v tem se pričujoča analiza razlikuje od nekaterih drugih (prim. Mauranen, 1993b, Hyland, 2000).

5. Hyland (2000, 2005) na primer izraze, kot so *noted/discussed above/below*, uvršča med endoforične označevalce. Skozi pregled gradiva se je izkazalo, da se takšni izrazi pojavljajo v različnih funkcijah. Včasih resnično delujejo kot kažipoti in bralca spomnijo na nekaj, kar je bilo omenjeno že pred časom, ali pa na nekaj, kar bo čez čas sledilo. V takem primeru so uvrščeni med napovedi in sklice. Vča-

sih pa se ti izrazi pojavljajo kot anaforične oziroma kataforične vezi med stavki in ne služijo za organizacijo besedila kot celote, temveč so kohezijske vezi na najnižji ravni. V takih primerih bi jih lahko zamenjali s kazalnimi zaimki (npr. *ta*) in zato niso všteti med napovedi in sklice. Primer (22) kaže možnost dvojne interpretacije:

(22) *Using the above models for the impact with the clubhead, the trajectory, and the run of a golf ball, the dependence of the carry and drive distances on the dynamic loft of a driver can be determined.* (Z-F-A-3)

Brez konteksta sta za zvezo *the above models* mogoči dve interpretaciji: po prvi se besedna zveza nanaša neposredno na prejšnji stavek oziroma odstavek, v katerem so bili omenjeni neki modeli (*above* bi v tem primeru lahko nadomestili z *these*), po drugi se besedna zveza nanaša na opis, ki ni neposredno pred njo, po tej interpretaciji gre za sklic.

6. Pri definiciji sklicev je treba posebej opozoriti, da sama ponovitev določenega izraza še ni sklic. Iz naslednjih primerov, (23) in (24), je razvidno, kakšna je razlika med ponovitvijo in sklicem. V obeh primerih se avtorja sklicujeta vsak na svojo enačbo, ki sta bili v obeh primerih omenjeni že nekaj odstavkov prej. Vseeno je le v drugem primeru sklicevanje tudi eksplicitno izraženo.

(23) *You have experienced the first term of Eq (1.1) when combing your hair.*

(U-F-A-1)

(24) *As was the case for Eq. (1–3), the torque equation, (1–11), also yields an immediate conservation theorem...* (U-F-A-4)

7. Pri definiciji napovedi je treba posebej opozoriti, da so mednje vštete vsi *tezni stavki* (ang. *thesis statement*) članka. Tezni stavki so posebne napovedi, tipične predvsem za znanstvene članke. Z njimi avtor – najpogosteje na koncu uvoda – napove propozicijsko vsebino celotnega članka, razloži namen članka ali eksplicitno izrazi glavno hipotezo članka. Tezni stavek velja za tipičen element angleškega oziroma anglo-ameriškega akademskega pisanja (prim. Swales 1990, Pisanski Peterlin 2006).

Tezni stavki se med seboj formalno razlikujejo. Nekateri so zelo jasne napovedi; takšen je tudi primer (25), v katerem je napoved izražena z *I will argue*:

(25) *Instead, I will argue that sociality, what Weber calls 'mutual orientations' (1947: 118–23), is intrinsic to deliberation and not merely an effect of exchange, and that the contingencies of social life (e.g., the scarcity of objects) impinge on people's abilities without affecting their desires to give.* (Z-E-A-1)

Nasprotno pa je naslednji tezni stavek v obliki izrecno izražene namena in v njem ni eksplicitne napovedi oziroma obljube o tem, da bo omenjeno tudi sledilo, čeprav je iz konvencij pisanja znanstvenega članka jasno, da z *the aim of this*

article is avtor napoveduje vsebino članka. Zato so takšni primeri kot (26), čeprav so implicitne napovedi, všteti med kažipote.

(26) *The aim of this article is to expand these Ihanzu women's rights without vitiating local understandings of gender ideals and practices.* (Z-E-A-8)

8. Med kažipote niso všteti primeri, s katerimi avtor pojasnjuje terminologijo, ozadje, konvencije ali definira pojme, spremenljivke itd., uporabljene v članku. Takšni elementi so sicer zelo pogosti in oblikovno podobni predvsem napovedim, včasih pa tudi sklicem, vendar njihova funkcija ni napovedovanje ali sklicevanje, temveč razlaganje in dajanje dodatnih informacij. Ti elementi so posebej pogosti v naravoslovnih besedilih, čeprav se primeri najdejo tudi v humanistki. Z naslednjimi tremi zgledi ilustriram rabo takšnih elementov; prva dva sta iz fizikalnih znanstvenih člankov, tretji pa je iz etnološkega znanstvenega članka. V primeru (27) je element podoben sklicu, nahaja se v zaključku članka, v primerih (28) in (29) pa sta elementa podobna napovedim in se nahajata v začetnih delih člankov.

(27) *Since both the spatial homogeneity and uniqueness require the LT equations to be linear, the KSRP of Ref. 6 has here, essentially, been replaced by the space-time symmetry condition (I).* (Z-F-A-4)

(28) *In order to analyze and the effect of the loft of the clubhead on the carry and drive of a golf ball, simple models of the clubhead and the golf ball will be used.* (Z-F-A-3)

(29) *The ethnographic material is drawn from Britain, but in places I extend my focus to analytic discussions of kinship in the West.* (Z-E-A-10)

2.2 OZNAČEVALCI ODNOSA DO VSEBINE

Ker tako kot *endoforični označevalci* tudi *označevalci odnosa do vsebine* (angl. *attitude markers*) niso povsem enotna kategorija, so v **tabeli 3** prikazane vrste označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 3: Shematičen prikaz vrst označevalcev odnosa do vsebine

Podkategorija	Razlaga	Primer
eksplicitni označevalci odnosa do vsebine	avtorjeva osebna ubesedena presoja vsebine	(<i>žal</i>)
ortografski označevalci odnosa do vsebine	neverbalni izrazi avtorjeve presoje vsebine	(<i>!</i>)
pripisovalci	avtor s citatom podpira lastno presojo vsebine	(<i>X trdi</i>)

Označevalce odnosa do vsebine kot kategorijo metabesedilnih elementov v interakcijski funkciji posebej navaja več raziskovalcev metabesedilnih elementov, npr. Vande Kopple (1985), Crismore in Farnsworth (1990), Hyland (2000, 2005) itd. Kot pove že samo ime kategorije, izražajo *označevalci odnosa do vsebine* avtorjev odnos do propozicijske vsebine besedila. Ker odnos do propozicijske vsebine izražata tudi dve drugi vrsti metabesedilnih elementov, *omejevalci* in *ojačevalci*, je za natančno definicijo nujno treba opredeliti razliko med temi tremi kategorijami: omejevalci in ojačevalci izražajo epistemski odnos do propozicijske vsebine (stopnjo gotovosti in avtorjeve zavezanosti propozicijski vsebini), medtem ko označevalci odnosa do vsebine izražajo čustven odnos do propozicijske vsebine (avtorjevo presenečenje, strinjanje, obžalovanje itd.).

Naslednja dva stavka, (30) in (31), sta primera rabe označevalcev odnosa do vsebine:

(30) *Unfortunately, the complex motion of the wing renders this problem excruciatingly hard to simulate with even the most powerful computers.* (P-N-A-10)

(31) *Pomembno pa je, da je vhod v oko vedno pokrit z optično aktivnim elementom.* (P-N-S-1)

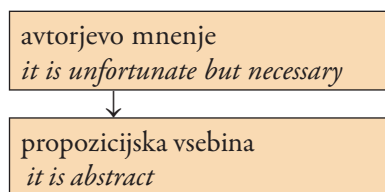
Opredeljevanje označevalcev odnosa do vsebine je podobno zapleteno kot opredeljevanje kaŕipotov, zato so v naslednjih točkah navedeni kriteriji, po katerih so označevalci odnosa do vsebine v pričujoči analizi ločeni od drugih sorodnih metabesedilnih elementov:

1. Všteti so le tisti metabesedilni elementi, ki označujejo avtorjev odnos do vsebine, ne do bralca. (*Označevalci odnosa do bralca* so po Hylandovi (2005) klasifikaciji, ki je povzeta v **tabeli 1**, ločena kategorija metabesedilnih elementov.) Naslednja primera, (32) in (33), ilustrirata to razliko:

(32) *That it is abstract is unfortunate, but necessary.* (U-F-A-1)

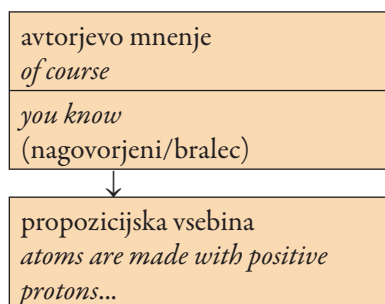
(33) *You know, of course, that atoms are made with positive protons in the nucleus...* (U-F-A-1)

V primeru (32) se avtorjevo mnenje – *it is unfortunate, but necessary* – nanaša neposredno na dejstvo – *that it is abstract* – torej na propozicijsko vsebino. Shematično bi lahko ta odnos ponazorili takole (**slika 1a**):

Slika 1a: Shematični prikaz označevalca odnosa do vsebine

Nasprotno pa v primeru (33) *you know, of course* izraža avtorjevo prepričanje o tem, kaj bralec ve. Shematično bi to ponazorili takole (**slika 1b**):

Slika 1b: Shematični prikaz označevalca odnosa do bralca

2. Med označevalce odnosa do vsebine so všteti le tisti elementi, s katerimi avtor izraža *svoj odnos* do povedanega, ne pa tudi podobni elementi, ki so del pripovedi ali opisa. V primeru (34), kjer avtor opisuje zgodovinsko ozadje Isingovega modela, izraz *nepomembni* ne izraža avtorjevega mnenja o mikroskopskih detajlih, temveč njihovo splošno sprejeto oceno, ki je znana že vsaj od sedemdesetih let.

(34) *V sedemdesetih letih, ko se je uveljavila metoda renormalizacijske grupe, pa so ugotovili, da kritične lastnosti bolj realističnih modelov v bližini kritične točke preidejo v lastnosti Isingovega modela. Tedaj namreč postane korelacijska dolžina velika in mikroskopski detajli postanejo nepomembni.* (Z-F-S-3)

3. Med označevalce odnosa do vsebine so všteti le tisti metabesedilni elementi, ki izražajo odnos *avtorja* do vsebine, ne pa odnos nekoga, čigar besede avtor poroča. Ta razlika je razvidna iz naslednjih primerov; v prvem, (35), *unfortunately* izraža avtorjev odnos (obžalovanje) do tega, kar sledi; v drugem, (36), pa avtor samo poroča o odnosu nekoga drugega (Tylor) do divjakov.

(35) *Unfortunately, she goes little further in identifying or reconciling any resulting discrepancies.* (Z-E-A-6)

(36) *Tylor is far more symphatetic to the savages he discusses...* (Z-E-A-2)

Posebna izjema je primer (37), iz katerega je med drugim iz izbire glagola (*see*, ne pa npr. *believe, think, claim*) razvidno, da se avtor v oceni nujnosti strinja z Maxwellom, ki ga omenja. Zato je ta primer vštet med označevalce odnosa do vsebine.

(37) *Maxwell saw that it was needed, and he was the first to write the complete equation.* (U-F-A-1)

4. V nekaterih primerih je težko določljivo, ali gre za avtorjev *odnos* do vsebine ali za nekaj, kar je splošna značilnost vsebine. V fiziki se izrazi, kot sta *smešno* ali *tedious*, običajno ne uporabljajo za nevtralen opis lastnosti dokaza in sta v primerih (38) in (39) očitno uporabljena kot označevalca odnosa do vsebine.

(38) *Drugče bi bila veljavnost naravnih zakonov odvisna od naše izbire enoto, kar je smešno.* (U-F-S-4)

(39) *The somewhat tedious proof may be found in any book on vector analysis.* (U-F-A-2)

Nasprotno pa so izrazi, kot sta *preprost*, *najpreprostejši*, ali angleški ustreznici *simple*, *the simplest*, lahko podobno izraz avtorjevega odnosa do povedanega ali lastnost povedanega. V primeru (40) je izraženo avtorjevo mnenje oziroma ocena o stopnji zapletenosti Newtonovih zakonov in podčrtani deli izražajo avtorjev odnos do vsebine.

(40) *As you remember, the laws of Newton were very simple to write down, but they had a lot of complicated consequences and it took us a long time to learn about them all.* (U-F-A-1)

Primer (41) pa je opis splošno sprejete lastnosti translacije in rotacije, ki veljata za preprosti gibanji, in se beseda *preprost* ne nanaša na avtorjev osebni odnos do vsebine.

(41) *Med možnimi gibanji togega telesa je dvoje posebno preprostih. Prvo je translacija ... Drugo preprosto gibanje je vrtenje ali rotacija.* (U-F-S-1)

5. Štetje pojavitev je tudi pri označevalcih odnosa do vsebine lahko problematično. V veliki večini primerov je meja elementa sicer jasno razvidna, v nekaterih primerih pa ni povsem jasno, ali gre za prepletanje dveh ali več sorodnih elementov ali za en in isti element, izražen na več načinov. V takšnih primerih so elementi šteti posamezno, čeprav je paralelizem med njimi očiten. Oba naslednja primera, (42) in (43), sta iz istega učbenika:

(42) *As you remember, the laws of Newton were very simple to write down, but they had a lot of complicated consequences and it took us a long time to learn about them all.* (U-F-A-1)

(43) *That it is abstract is unfortunate, but necessary.* (U-F-A-1)

6. Hyland (2000) v svoji prvi klasifikaciji v nabor označevalcev odnosa do vsebine vključuje tudi ortografske elemente (npr. !) in ocene o pravilnosti (npr. *correctly*). Ortografski elementi v analizo niso zajeti, temveč se ta osredotoča le na verbalne, eksplicitne metabesedilne elemente. Ocene o pravilnosti po mojem mnenju ne sodijo med označevalce odnosa do vsebine, ker so sorodne omejevalcem in ojačevalcem, torej epistemskim sodbam o propozicijski vsebini, saj nekako izražajo avtorjevo zavezanost povedanemu.

2.3 OMEJITEV METABESEDILNIH ELEMENTOV

Omejitev metabesedilnih elementov je nadvse kompleksen proces, zato problematiko razdeljujem na tri področja.

1. Metabesedilni elementi niso formalne kategorije

Raziskovalci metabesedilnih elementov – npr. Mauranen (1993b: 47), Hyland (1997: 441) – opozarjajo na dejstvo, da je analiza metabesedilnih elementov v besedilu v svojem bistvu funkcijska. Metabesedilo je namreč pragmatična in nikakor ne formalna kategorija (prim. 4.2); Hyland (1997: 441) posebej opozarja, da se mnogi elementi lahko pojavljajo v metabesedilni in v propozicijski funkciji, njihov pomen pa je odvisen od konteksta. Ta problem je v okviru pričujoče študije obravnavan v 2.1 in 2.2; na podlagi analiziranega gradiva so opisane meje, v katerih so dani elementi prepoznani kot metabesedilni elementi.

2. Metabesedilni elementi niso diskretne kategorije

Poleg problema, kako definirati elemente v metabesedilni funkciji, pa se pojavlja tudi vprašanje, kako določiti okvire metabesedilnega elementa v posameznem primeru, saj, kot že rečeno, metabesedilni elementi niso formalne enote in zato tudi niso diskretne kategorije. Ob natančnejšem pregledu metabesedilnih elementov v analiziranem gradivu se pojavlja vprašanje, ali je sploh mogoče in smiselno določati, katere besede v posamezni povedi imajo metabesedilni, katere pa propozicijski pomen.

V nekaterih primerih je določanje meja metabesedilnih elementov zelo enostavno. V stavku, kot je npr. (44)

(44) *Odločilno vprašanje je, ali se takšno povprečje ujema z ustrezno termodinamično količino (Z-F-S-1),*

je metabesedilni element (označevalec odnosa do vsebine) izražen z leksemom *odločilno*, preostali del stavka pa izraža propozicijsko vsebino: *Vprašanje je, ali se takšno povprečje ujema z ustrezno termodinamično količino.*

Vendar je tako jasna ločitev na metabesedilni in vsebinski del mogoča le v nekaterih primerih. V primeru označevalcev odnosa do vsebine in še pogosteje pri kažipotih je v metabesedilni funkciji pogosto celoten stavek, v katerem se metabesedilni element nahaja, ali tudi celotna poved oziroma včasih celo večji del konteksta. V primerih (45) in (46) sta v metabesedilni funkciji celotna stavka.

Primer kažipota: (45) *This force law is developed in detail in Vol. II.* (U-F-A-2)

Primer označevalca: (46) *V dveh dimenzijah se sicer tudi da izračunati fazno vsoto, vendar je račun strahotno zapleten.* (Z-F-S-3)

V zgornjih primerih je očitno, da ob izpustu metabesedilnega elementa stavka nimata več nobenega pomena, saj je bil njun pomen v celoti metabesedilen:

(45a) *This force law ... in detail.*

(46a) *vendar je račun ...*

Večina analitikov kot metabesedilni element šteje le metabesedilni del stavka, torej *is developed ... in Vol. II in strahotno zapleten*. Takšna odločitev je koristna, če želimo izdelati seznam oblik, v katerih se metabesedilni elementi pojavljajo (tak seznam je nastal tudi na podlagi pričujoče študije in je predstavljen v prilogi 3), saj se s tem omejimo le na metabesedilne dele povedi in je zato dobljeni seznam oblik dovolj zgoščen in uporaben tudi za korpuse z drugačno tematiko. Je pa treba upoštevati dejstvo, da sta po svoje v metabesedilni funkciji oba stavka, v katerih se eksplicitni metabesedilni elementi nahajajo, saj propozicijskega pomena nimata.

Kot že rečeno, pa lahko metabesedilna funkcija tudi presega mejo stavko, ali celo povedi. Za ilustracijo navajam primer sklica (47) iz etnološkega znanstvenega članka v angleščini.

(47) *One elderly man made these connections much more concisely than I have.*

(Z-E-A-8)

Avtor se v navedeni povedi z besedama *I have* sklicuje na povezave (*these connections*), ki jih je sam naredil (*made*) že nekje prej v istem besedilu, zdi pa se mu, da pri tem ni bil zelo jedrnat, v nasprotju s starejšim moškim, o katerem govori zdaj. Sklic je v tem primeru sestavljen iz dveh delov, in sicer iz eksplicitno izraženega *I have* in impliciranega *made (these connections)*. Brez impliciranega dela bi bil sklic pomensko nepopoln. Toda tudi stavek *I have made these connections* sam po sebi, brez upoštevanja sobesedila, ni sklic; tak stavek bi bil lahko tudi del propozicijske vsebine.

A čeprav metabesedilni elementi niso diskretne kategorije in pogosto vključujejo implicirano ali kontekst, je mogoče določiti tiste dele besedila, ki nosijo glavnino metabesedilnega pomena. Pri tem se zdi smiselno metabesedilne elemente čim bolj oklestiti in s tem poskrbeti, da vsebujejo čim manj propozicijskih prvin. Kot je razvidno iz zgornjih primerov, je to pri kažipotih precej težko.

V primeru kažipotov so to navadno ustrezni glagoli v različnih slovničnih oblikah (*pokazali bomo, videli smo*), pogosto v kombinaciji z navedbo lokacije (*zgoraj, v 2. poglavju*), ali pa pridevniške oblike, ki opisujejo lokacijo (*zgornji*).

V primeru označevalcev odnosa do vsebine so to navadno opisi lastnosti, pogosto izraženi s pridevniškimi besedami ali njihovimi parafrazami (*zanimiv*), prislovi,

ki modificirajo pomen celotnega stavka (*žal*), ali nekateri modalni glagoli (*morati*).

3. Metabesedilni elemente vsebujejo tudi druge prvine

Metabesedilni elementi niso čiste, samostojne slovarske oblike besed, temveč vsebujejo tudi druge semantične in slovnične prvine. Posebej problematično je vprašanje pomenskih modifikatorjev metabesedilnih elementov oziroma vprašanje morfosintaktičnih kategorij, ki jih beseda izraža z morfološkimi obrazilami (sklon, število, glagolski čas) ali perifrastično (modalni glagoli).

Pomensko bi bilo modifikatorje smiselno upoštevati kot del metabesedilnega elementa. V primeru (48) izraz *more* prav gotovo ni del propozicijske vsebine.

(48) *More importantly, the approach would do little to illuminate the moral deliberation behind giving and receiving and would obscure the ways Martin and Epe understand their situation.* (Z-E-A-1)

More modificira *importantly*; sam po sebi sicer ni metabesedilen, ker pa se nanaša na metabesedilni element, ga ne moremo uvrstiti v propozicijski del stavka. V nekaterih primerih pa so tudi modifikatorji v svojem pomenu metabesedilni. V naslednjih dveh primerih, (49) in (50), se kot modifikatorja pojavljata pridevnika *ključen* in *fundamental*.

(49) *Kri pa je ključnega pomena tudi pri terapevtski diagnostiki, saj indicira (kaže na) stanje bolezni.* (Z-E-S-10)

(50) *They raise a question of fundamental importance.* (P-N-A-1)

Pomena izrazov *ključen* in *fundamental* v nasprotju z *more* nista nevtralna, temveč čustveno obarvana in izražata odnos avtorja do vsebine, kot npr. v primeru (51):

(51) *Ključni vir za delovanje v (novoustanovljeni) podkulturni skupini so – na začetku – inovacije, vir za odgovore dominantne skupnosti pa je tradicija.* (Z-E-S-6)

Pojavlja se torej vprašanje, ali takšne modifikatorje štejemo za ločene metabesedilne elemente; v tem primeru bi primera (49) in (50) lahko parafrazirali kot:

(49a) *Kri pa je ključna in pomembna tudi pri terapevtski diagnostiki ...*

(50a) *They raise a question which is fundamental and important.*

Takšna interpretacije je mogoča, vendar se po pregledu gradiva nagibam k stališču, da v resnici raba takšnih metabesedilnih modifikatorjev večinoma ni metabesedilna, temveč je vloga takšnih izrazov v večini primerov intenzifikacija: *ključnega pomena* pravzaprav pomeni *zelo pomembna*, *of fundamental importance* pa ustreza *very important*. Zato v pričujoči študiji modifikatorjev ne štejem za ločene metabesedilne elemente, in sicer ne glede na njihov leksikalni pomen; upoštevam pa jih kot del metabesedilnih elementov.

Pri vprašanju morfosintaktičnih kategorij, ki so izražene z morfološki obrazil ali perifrastično, je problem zelo podoben kot pri modifikatorjih. Morfosintaktične lastnosti besede so z njo neločljivo povezane. V primeru (52) je očitno, da je glagol *preveriti* metabesedilen tako v svoji semantični vrednosti kot v morfosintaktični obliki (1. os. množine, velelnik).

(52) *Preverimo veljavnost zadnjih enačb pri enakomernem pospešenem gibanju.*
(U-F-S-1)

V nekaterih primerih so slovnične lastnosti manj pomembne, a so zaradi popolnosti oblike in primerljivosti z drugimi oblikami v analizi vseeno upoštevane.

3 Pregled dejavnikov

V dosedanjih raziskavah so nekateri uporabni jezikoslovci skušali ugotoviti, kaj vpliva na rabo metabesedilnih elementov v besedilih. Večina raziskovalcev rabe metabesedilnih elementov se v svojih analizah osredotoča na en sam dejavnik ali občasno dva dejavnika, za katera menijo, da lahko vpliva oziroma vplivata na rabo teh elementov: Clyne (1987) znotraj sociološkega akademskega pisanja raziskuje vpliv jezika, Crismore in Farnsworth (1990) znotraj angleškega pisanja raziskujeta vpliv žanra, Mauranen (1993b) v svoji raziskavi znotraj akademskega pisanja raziskuje vpliv maternega jezika in delno stroke, Hyland (2000) se v okviru akademskega pisanja v angleščini posveča samo vplivu stroke. Pri tem je izjema Bäcklund (1998), ki raziskuje vpliv treh dejavnikov. Valero-Garcés (1996) ob raziskavah vpliva izvorne kulture priznava, da je pomemben tudi dejavnik osebnega sloga, drugi raziskovalci se omejujejo na drugačne vidike. Iz pregleda gradiva raziskovalcev je mogoče ugotoviti, da so njihove analize zastavljene sistematično, s tem da so dejavniki žanra, stroke, jezika, časa, dolžine besedila in vira besedila navadno opredeljeni in omejeni.

Iz različnosti raziskav je mogoče sklepati, da lahko rabo metabesedilnih elementov oblikujejo različni dejavniki, pri čemer se zdi, da omejitev na enega ali dva dejavnika lahko pomeni preveliko poenostavitev. Glede na to, da so raziskovalci nedvomno dokazali vpliv različnih dejavnikov v izbranih vzorcih besedil, se postavlja vprašanje, ali je rabo metabesedilnih elementov v besedilu kadar koli mogoče razložiti z enim samim dejavnikom. Same omejitve gradiva, ki so si jih raziskovalci postavili, jasno pričajo o tem, da en sam dejavnik ne more biti merodajen, temveč je v vsakem primeru raba metabesedilnih elementov odvisna od vpliva več dejavnikov. Ob tem je ključnega pomena ugotoviti, kako bi lahko dejavnike, ki bi utegnili vplivati na rabo metabesedilnih elementov, hierarhično razporedili in s tem nakazali njihov pričakovani vpliv v določenem vzorcu besedil.

Na podlagi zgoraj naštetih raziskav, analiz, omenjenih v uvodnem poglavju, in predvsem na podlagi svoje raziskave (Pisanski 2001) sem oblikovala seznam osmih dejavnikov, v katerega sem želela zajeti vse že obravnavane dejavnike, ki oblikujejo rabo metabesedilnih elementov, in tiste dejavnike, za katere se na podlagi analiziranega materiala v Pisanski (2001) zdi verjetno, da bi prav tako utegnili vplivati na rabo metabesedilnih elementov. Po pomembnosti so dejavniki razdeljeni na tri skupine: na *primarne* dejavnike, ki oblikujejo besedilne konvencije in s tem odločilno vplivajo na obliko besedila, na *sekundarne* dejavnike, ki sicer tudi lahko deloma vplivajo na besedilne konvencije, vendar jih sami po sebi ne oblikujejo, in na *subjektivna* dejavnika, ki besedilnih konvencij načeloma ne oblikujeta (seveda so mogoče tudi izjeme), z njima pa je mogoče razložiti rabo metabesedilnih elementov, ki odstopa od konvencij. Ob tem je treba poudariti, da posamezni dejavniki ne nastopajo v izolaciji in da se njihov vpliv močno prepleta.

V prvi skupini so trije primarni dejavniki, ki vsak po svoje določajo konvencije za oblikovanje besedil, to pa so *jezik* (oziroma *jezikovna skupnost*), *stroka* in *žanr*. Vsi trije primarni dejavniki so natančneje predstavljeni v 3.1–3.3, ob vsakem od njih je tudi razlaga konkretnih parametrov, ki so zajeti v analizi.

V drugo skupino sekundarnih dejavnikov, ki lahko le delno vplivajo na rabo metabesedilnih elementov, spadajo kategorije *dolžina besedila*, *časovni okvir nastanka besedila* in *kontekst*. Te spremenljivke na besedilne konvencije ne vplivajo same po sebi, ampak v okviru enega od glavnih dejavnikov, torej žanra, stroke ali jezika. Vseeno so našete spremenljivke za rabo metabesedilnih elementov dovolj pomembne, da jih je pri raziskavah tega področja treba upoštevati. V 3.4 so na kratko predstavljeni posamezni sekundarni dejavniki, ob tem pa je opisano, koliko so vključeni v okvire pričujoče analize. Vpliva sekundarnih dejavnikov iz objektivnih razlogov ni mogoče analizirati enako natančno kot vpliv primarnih dejavnikov: število besedil v izbranih žanrih iz izbranih strok je namreč v slovenščini precej omejeno, kar pomeni, da v kategorijah dolžine, časovnega okvira nastanka besedila in konteksta ni mogoče izbirati idealnih primerkov, ampak je treba za analizo vzeti gradivo, ki je pač na voljo.

V tretji skupini sta dva subjektivna dejavnika, to sta *avtorjev osebni slog* in *lektorski oziroma uredniški posegi*. Od teh dveh dejavnikov je odvisno, koliko bo besedilo sledilo konvencijam, ki jih predpisujejo primarni in delno sekundarni dejavniki. Subjektivna dejavnika sta predstavljena v 3.5. Tudi vpliva subjektivnih dejavnikov ni mogoče analizirati enako kot vpliv primarnih dejavnikov, saj zahtevata posebne vrste analize. V okviru pričujoče študije je mogoče natančneje ugotavljati samo vpliv avtorjevega osebege sloga, vpliv lektorskih oziroma uredniških posegov pa bi lahko ugotavljali le z dodatnimi analizami, ki presegajo obseg pričujoče študije.

3.1 STROKA

Posamezne *stroke* (oziroma *vede*, v literaturi se uporabljata oba izraza) – *SSKJ* stroko v pomenu besede, v kateri je rabljena v pričujoči študiji, definira kot »znanstveno panogo« – se razlikujejo v svojem načinu dela in posledično tudi v konvencijah, po katerih se oblikuje njihov diskurz. V okviru stroke lahko prepoznamo *diskurzno skupnost* (angl. *discourse community*), z lastnimi konvencijami in s specifičnimi zakonitostmi komuniciranja. (Za natančnejši pregled pojma *diskurzna skupnost* oziroma *kultura stroke/vede* prim. Hyland 2000: 8–12.) Termin *kultura stroke/vede* (angl. *professional/disciplinary culture*) nakazuje, da je diskurzna skupnost in posledično stroka, v okviru katere besedilo nastaja, podobno kot kultura zelo merodajna pri oblikovanju besedila: konvencije diskurzne skupnosti

so pogosto nenapisane, a obvezujoče. Za to, da je besedilo v kontekstu diskurzne skupnosti uspešno, mora vsaj deloma slediti njenim retoričnim konvencijam.

Norlyk (2000: 167–168) opozarja na povezavo med strokovnim diskurzom in njegovim kulturnim in družbenim okoljem, pri čemer se sklicuje na švedsko raziskavo Anne Levin (Levin 1997: 83–86), v kateri avtorica ugotavlja, da na strukturne, stilistične in tematske odločitve piscev neke stroke ne vplivajo le dejavniki kot npr. neposredno sobesedilo in žanr, temveč tudi norme, ki so vezane na določeno kulturo, in socializacijski procesi. Norlyk (2000: 168) trdi, da socializacijski procesi, ki obdajajo posamezne kulture stroke, subtilno ustvarjajo okvire za strokovno oziroma jezikovno identiteto.

Jasno je seveda, da je delovanje posameznih dejavnikov, ki vplivajo na rabo metabesedilnih elementov, med seboj močno prepleteno, stroka pa pri tem ni izjema, saj se navezuje tako na jezik (za vprašanje različnega vpliva drugih jezikov, predvsem angleščine na nacionalne stroke prim. 3.2.1) kot tudi na žanr. V zvezi z žanrom Samraj (2002: 3) posebej poudarja, da lahko s primerjavo besedil, ki sodijo v isti žanr, vendar so iz različnih strok, lažje razlikujemo besedilne značilnosti, ki so posledica norm stroke, od tistih, ki izhajajo iz lastnosti žanra samega, kar pravzaprav pomeni, da vzporedne raziskave istega žanra znotraj različnih strok pomagajo razumeti strukturo tega žanra.

3.1.1 Izbrani stroki

Raziskave rabe metabesedilnih elementov v akademskem pisanju so narejene na besedilih iz zelo različnih strokovnih področij; tako je na primer gradivo akademskih besedil, ki ga v svoji raziskavi zajema Bäcklund (1998), iz medicine in zgodovine, Hylandovo (2000) iz filozofije, sociologije, uporabnega jezikoslovja, trženja, elektroinženirstva, strojnega inženirstva, fizike in biologije, Mauranen (2000) predvsem iz zgodovine in kulturnih študij, Dahl (2004) iz ekonomije, jezikoslovja in medicine itd.

Treba je poudariti, da nobena od strok sama po sebi ni primernejša za analizo kot druga, zato je izbor strok pravzaprav lahko naključen. Toda v primeru, ko je v analizo zajeta več kot ena stroka, se je treba zavedati, da izbor strok vpliva na rezultate: v dveh zelo sorodnih strokah je raba metabesedilnih elementov lahko bolj podobna kot v dveh oddaljenih strokah z različno zgodovino in s povsem različnimi konvencijami.

Drug podatek, ki lahko pomembno vpliva na rezultate, je vprašanje mednarodne primerljivosti dognanj neke vede. Dahl (2004: 1822) na podlagi primerjave me-

dicinskih, jezikoslovnih in ekonomskih znanstvenih člankov ugotavlja, da ustaljeni vzorec medicinskih člankov presega nacionalno kulturo, v jezikoslovnih in ekonomskih člankih pa je nacionalna tradicija pisanja pomembnejša. Mauranen (2000: 122) opozarja, da so nekatere veje znanosti bolj *anglicirane*, druge pa bolj *nacionalne*, zato v svoji raziskavi finskih prevodov uravnoteža korpus akademskih besedil tako, da primerja po eno *anglicirano* stroko (za primer jemlje kulturne študije) in eno *nacionalno* stroko (za primer jemlje zgodovino). Predpostavlja namreč, da so bolj anglicirane stroke pod večjim vplivom angleščine kot nacionalne vede. Pri izboru strokovnih področij posebej izpostavlja, da bi bilo zelo smiselno analizirati tudi naravoslovne članke, vendar so ti zelo redko napisani v finščini.

Položaj je zelo podoben tudi v slovenskem kulturnem prostoru. Ker so naravoslovne vede mednarodno dobro primerljive, pišejo slovenski naravoslovci znanstvene članke večinoma v angleščini za objavo v mednarodnih revijah, v slovenščini naravoslovnih znanstvenih člankov skorajda ni. Družboslovne in predvsem humanistične vede pa so mnogo bolj vezane na nacionalni prostor, zato so znanstveni članki takšnih ved pogosto napisani v slovenščini, obstaja pa tudi vrsta slovenskih znanstvenih družboslovnih in humanističnih revij. Tako za slovenski znanstveni jezik Vidovič-Muha (1986: 26) ugotavlja predvsem vpliv angleščine »na področju tehničnih ved pa tudi medicine«, za področje humanistike pa domneva večji vpliv nemščine.

Izbor ved za pričujočo analizo je omejen zaradi omejenega števila znanstvenih revij v slovenskem jeziku. Za analizo sta izbrani po ena naravoslovna in ena humanistična stroka, in sicer iz dveh razlogov. Prvi je, da iz že narejenih analiz (Mauranen 1993b, Pisanski Peterlin 2005) sklepam, da so razlike med naravoslovnimi in družboslovnimi oziroma humanističnimi vedami precej izrazite. Drugi razlog pa je vprašanje, ali je skozi rabo metabesedilnih elementov morda mogoče v slovenščini zaznati večji vpliv angleščine na bolj anglicirane vede.

Konkretna izbira stroke je v okviru naravoslovja močno omejena, saj razen matematičnih in fizikalnih člankov praktično ni mogoče dobiti večjega števila strokovnih člankov v slovenščini, znanstvenih člankov v slovenščini pa skorajda ni. Ker je matematika že bila predmet analize (Pisanski Peterlin 2005), so v pričujoči analizi zajeti fizikalni članki. V okviru humanistike je izbira širša: izbrana veda je etnologija, ki je po eni strani močno vezana na Slovenijo in sorodna izrazito nacionalnim vedam, kot je npr. zgodovina, po drugi strani pa se približuje tudi antropologiji, ki se navezuje na sociologijo in, širše gledano, družboslovje in je bolj mednarodno primerljiva.

Pri tem je treba opozoriti, da se etnologija v slovenskem in mednarodnem prostoru ne ujema povsem oziroma se ne ujema predvsem razmejitvev med etno-

logijo in (kulturno) antropologijo. Vedi sta sicer precej sorodni; *SSKJ* etnologijo definira kot »vedo o materialni, družbeni in duhovni kulturi posameznih ljudstev, narodov« in jo enači z narodopisjem in narodoslovjem. *The Oxford Encyclopedic English Dictionary* pa za izraz *ethnology* navaja definicijo »primerjalno znanstveno proučevanje ljudstev«. *SSKJ* za antropologijo trdi, da je »veda o človeku kot členu narave«, *The Oxford Encyclopedic English Dictionary* izraz *anthropology* definira kot »preučevanje človeštva, predvsem njegovih kultur in navad«. Etnološke članke za pričujočo analizo sta pred uvrstitivijo v korpus pregledali specialistki za etnologijo in kulturno antropologijo; v obeh jezikih so izbrani članki, ki se nagibajo k etnologiji, vendar imajo določene prvine kulturne antropologije.

Pravzaprav je težko predpostaviti, kakšne so razlike v rabi izbranih metabesedilnih elementov v etnologiji in fiziki. Hyland (2000: 110) opozarja, da metabesedilni elementi niso neodvisna stilistična sredstva, ki jih lahko avtorji uporabljajo, kot se jim zdi, temveč so del konteksta, v katerem se pojavljajo, in so tesno povezani z normami in pričakovanji posamezne kulturne in strokovne skupnosti. Markkanen in Schröder (1997: 10) v svoji razpravi o rabi ene od vrst metabesedilnih elementov v akademskem pisanju – to so omejevalci – trdita, da je mogoče domnevati, da v znanstvenem pisanju raba teh metabesedilnih elementov variira glede na področje, ki ga avtor predstavlja, in je torej v nekaterih vedah raba omejevalcev pogostejša kot v drugih. Kot že rečeno, so v Sloveniji naravoslovne vede bolj vezane na angleščino kot družboslovje in humanistika. Zato je mogoče domnevati, da so se avtorji fizikalnih člankov v povprečju pogosto srečevali z znanstvenimi članki, napisanimi v angleščini, oziroma da so sami kdaj pisali članke v angleščini, ter se prek vsega tega vsaj delno seznanili tudi z angleškimi konvencijami znanstvenega pisanja, medtem ko se s slovenskimi konvencijami znanstvenega pisanja na svojem področju skorajda niso mogli srečevati. V etnologiji je morda takšnega seznanjanja manj oziroma se avtorji lahko opirajo na nekoliko močnejšo slovensko tradicijo.

Po drugi strani pa rezultati Hylandove (2000: 133–116) analize metabesedilnih elementov v učbenikih različnih disciplin kažejo, da je metabesedilnih elementov v fiziki v celoti manj kot v družboslovnih in humanističnih vedah, kot so filozofija, sociologija, uporabno jezikoslovje in trženje. Podrobnejši rezultati te analize kljub vsemu pokažejo, da je v fizikalnih besedilih endoforičnih označevalcev v povprečju precej več kot v izbranih družboslovnih in humanističnih vedah, precej manj pa je označevalcev odnosa do vsebine. Ker etnologija ni del Hylandove raziskave, na podlagi njegove analize ni mogoče predpostavljati ničesar o tem, kakšno je razmerje v rabi metabesedilnih elementov med strokama, izbranimi v pričujoči študiji.

3.2 ŽANR

Dejstvo, da je kategorija žanra izredno pomembna, je danes v uporabnem jezikoslovju splošno sprejeto, zato pa glede definicije te kategorije ni konsenza, še več, zdi se, da se jezikoslovci, ki se s tem vprašanjem ukvarjajo, ne ujemajo niti pri osnovah. Na izjemno širok razpon pomenov besede žanr v različnih vedah opozarja Swales (1990: 33–67), ki je s svojim delom *Genre Analysis* zelo pripomogel k razčlenitvi tega koncepta. Tudi Connor (1996a: 126–129) v kratkem pregledu literature o tej tematiki opozarja na nezadovoljstvo s tradicionalnimi jezikoslovnimi definicijami in povzema ugotovitev, da je žanr jezikovna uresničitev neke družbene dejavnosti. Trosborg (1997: 9) ugotavlja, da raziskovalci definirajo žanre po različnih kriterijih: nekateri po zunanjih (časopisni članki se nahajajo v časopisih, znanstveni članki v znanstvenih revijah), za druge pa sta pomembnejša *komunikacijski namen* (angl. *communicative purpose*) oziroma *jezikovna vsebina in oblika*. Za opredelitev, ki jo predlaga Schäffner (2000: 211), se zdi, da zajema vse najpomembnejše značilnosti žanra. Za žanre trdi, da so konvencionalne, tipične kombinacije kontekstualnih (situacijskih), komunikacijsko-funkcijskih in strukturnih (slovničnih in tematskih) lastnosti. Opozarja, da pri analizi žanrov sistematično povežemo njihovo strukturo (na makro- in mikroravni) z njihovo komunikacijsko funkcijo.

Ob vseh težavah z definicijo žanra je pravzaprav presenetljivo, da se v resničnem razumevanju tega koncepta in v raziskovanju njegovih značilnosti jezikoslovci večinoma zelo ujemajo in se dobro dopolnjujejo. To lahko delno pripišemo dejstvu, da so žanri v resnici zelo dobro ločljivi med seboj. Tudi ljudje brez jezikoslovnega znanja se jasno zavedajo žanrov in razlik med njimi. Nasploh Trosborg (1997: 7) za žanre trdi, da so to besedilne kategorije, ki jih zreli govorniki nekega jezika razlikujejo med seboj.

Za pričujočo študijo je posebej pomembna problematika žanrskih konvencij: koliko so žanri determinirani s konvencijami in katere so glavne konvencije, ki določajo obliko posameznih žanrov. Glede tega vprašanja se posamezni žanri močno razlikujejo. Schäffner (2000: 21) opozarja, da so nekateri povsem vpeti v konvencije – kot primere navaja vremenska poročila, recepte in pogodbe – drugi pa sledijo bolj fleksibilnim konvencijam – npr. reklame, pesmi in romani. Ob tem pa se je treba zavedati, da tudi manj fleksibilni žanri niso statični. Bhatia (2000: 147) poudarja, da so žanri, čeprav so vezani na konvencije, ki jih povezujemo s tipičnimi primeri jezikovne rabe v družbenem, akademskem ali strokovnem okolju, dinamični, saj se retorične situacije nikoli povsem ne ponovijo in zato tudi odziv nanje ne more biti povsem enak. Ob tem je treba opozoriti tudi na neskladje med idealiziranim konceptom žanra in realnostjo, v kateri se v rabi pojavljajo »nečisti« žanri, ki pogosto vsebujejo kombinacije več žanrov.

Vseeno ni mogoče prezreti dejstva, da so žanrski primerki zelo pogosto model, po katerem se ustvarjajo nova besedila istega žanra; Schäffner (2000: 212) opozarja na normativni učinek žanrov in meni, da vsaj deloma dajejo smernice za produkcijo in recepcijo besedil, kar je posledica njihovih strukturalnih konvencij. Eggins in Martin vlogo žanra razložita v okviru *teorije registra in žanra* (angl. *register and genre theory*); v njej žanr definirata kot kontekst kulture; v okviru te teorije sta žanr in register (tega opredeljujeta kot kontekst situacije) dve glavni plasti konteksta, ki vplivata na besedilo, zato sta tudi dve glavni dimenziji variacije med besedili (Eggins in Martin 1997: 251).

3.2.1 Izbrani žanri

Prav zaradi svojega normativnega učinka je torej žanr pomemben dejavnik, ki vpliva na rabo metabesedilnih elementov. V pričujoči analizi se osredotočam na tri žanre, dva znotraj akademskega (oziroma znanstvenega) diskurza – v nadaljevanju uporabljam le termin akademski diskurz – in enega v okviru poljudnoznanstvenega diskurza. Znotraj akademskega diskurza se omejujem na dva precej različna žanra, to sta *znanstveni (oziroma raziskovalni) članek* (angl. *research article*) – v nadaljevanju uporabljam le termin znanstveni članek, ki je v slovenščini bolj ustaljen – in pa *univerzitetni učbenik* – zaradi obsega raziskave se omejujem le na del učbenika, to je poglavje v učbeniku. V okviru poljudnoznanstvenega diskurza se osredotočam na žanr *poljudnoznanstvenega članka*. V nadaljevanju poglavja na kratko predstavljam najpomembnejše značilnosti izbranih žanrov in besedilnih tipov.

Akademski diskurz

Akademski diskurz obsega vrsto žanrov, npr. znanstveni članek, poročilo o znanstveno-raziskovalni nalogi, predavanje, učbenik, kritika, disertacija itd., ki so v okviru kontrastivne retorike zlasti v novejšem času razmeroma pogosto predmet raziskav (npr. Hopkins in Dudley-Evans 1988, Brett 1994, Gosden 1995, Grabe in Kaplan 1997, Bunton 1999, Shaw 2000, Vassileva 2001, Samraj 2002, Yakhontova 2002, Hyland 2004a, Hyland 2004b, Hyon in Chen 2004, Lorés 2004, Recski 2005, Rowley-Jolivet in Carter-Thomas 2005, Fløttum in sod. 2006, Williams 2007, Hempel in Degand 2008, če naštejemo le nekatere; za natančnejši pregled področja prim. Hyland in Salager-Meyer 2008). Ti žanri se med seboj razlikujejo v svojem komunikacijskem namenu, združuje pa jih to, da so vsi vezani na isto diskurzno skupnost in da vsi vsebujejo elemente znanstvenega. Kot najpomembnejše elemente znanstvenega lahko jemljemo teorijo, klasifikacijo in

eksperiment oziroma opazovanje, to so prvine, ki jih Gunnarsson (1997: 107) šteje za glavne kriterije znanstvenosti besedila. Med vsemi žanri akademskega diskurza vse te tri elemente največkrat vsebuje znanstveni članek.

Znanstveni članek

Znanstveni članek je eden najprestižnejših žanrov *akademskega pisanja* (angl. *academic writing*), saj prinaša nova znanstvena spoznanja in je prav zato v akademskih diskurzni skupnostih izredno pomemben, objava ugotovitev v obliki znanstvenega članka pa avtorju zagotavlja mesto v diskurzni skupnosti določene stroke. Poleg tega, da razširja razumevanje pojavov in aktualnih teorij, znanstveni članek podpira in pomaga ustvariti osebni ugled avtorja (Hyland 1996: 435).

V tipologiji dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu Cobiss je *izvirni znanstveni članek* definiran kot »samo prva objava originalnih raziskovalnih rezultatov v takšni obliki, da se raziskava lahko ponovi, ugotovitve pa preverijo« (*Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss* 2008). Ob tem sta navedeni še dve drugi ključni lastnosti znanstvenega članka, to pa sta mesto objave (znanstvena revija z recenzentskim sistemom sprejemanja člankov) in oblika organizacije (shema IMRAD – *Introduction, Methods, Results And Discussion* oziroma deskriptivni način za deskriptivna znanstvena področja).

Raziskovalci, ki se s tem ukvarjajo, se strinjajo, da je znanstveni članek eden od žanrov, kjer je raba metabesedilnih elementov najpogostejša. Mauranen (2000: 120) trdi, da je metabesedilo značilnost akademskega pisanja in da se v takšnem pisanju metabesedilo rabi pogosteje kot v drugih žanrih pisanja. Podobno tudi Crismore in Farnsworth (1990) v svoji analizi ugotavljata pogosto rabo metabesedilnih elementov v znanstvenem članku.

Markkanen in Schröder (1997: 9) v že omenjeni razpravi o rabi omejevalcev v akademskem pisanju opozarjata na nasprotje, ki nastaja med prepričanjem, da naj bi bil znanstveni diskurz predvsem racionalen in nevtralen, in dejstvom, da je ta diskurz podvržen istim mehanizmom kot običajna vsakdanja komunikacija, čeprav to skuša bolj ali manj uspešno zakriti, ko uporablja svojo lastno kodo. To nasprotje skušata razjasniti z idejo, da znanost ni le vsebina in da znanstvena besedila niso le vsebinsko orientirana in informativna, temveč želijo ob tem tudi prepričati in vplivati na občinstvo. »Po klasični retoriki oblikovanje znanstvenega besedila ni zgrajeno le na *pragmi* in *docere* (poučevanje, informiranje), ampak tudi na *delectare* (zabavanje) in *movere* (ganjenje, navdušenje). Tako naj besedilo, poleg tega da 'se spusti v tematiko' (*pragma*), poudarja tudi zanesljivost avtorja (*ethos*) in bralca čustveno gane (*pathos*)« (Markkanen in Schröder 1997: 9).

Popolna nevtralnost in objektivnost diskurza, rabljenega v znanstvenih člankih, je torej utvara in prav pogosta raba metabesedilnih elementov v akademskem diskurzu priča o tem, kako pomembno je, da avtor poleg vsebine bralcu posreduje tudi informacije o verodostojnosti te vsebine.

Univerzitetni učbenik

V svojem pregledu literature o univerzitetnih učbenikih Swales (1995) opozarja, da je odnos avtorjev, ki se s tem žanrom ukvarjajo, do učbenikov precej podce-
njujoč. Sam meni, da vsaj nekateri med njimi sodijo v okvir akademskih žanrov (Swales 1995: 15). Podobno tudi Hyland (2000: 104) ugotavlja, da je v nasprotju z znanstvenim člankom univerzitetni učbenik v akademskem diskurzu precej obrobni žanr, saj zaradi poudarka na pedagogiki ne uživa velikega znanstvenega prestiža. Hkrati opozarja na dejstvo, da so univerzitetni učbeniki nekoliko zamenjarjen žanr, kajti o njihovi retorični strukturi, njihovih povezavah z drugimi žanri ali razlikah med strokami je le malo znanega. Meni, da imajo učbeniki obrobni status in da jih pogosto obravnavajo kot komercialne projekte, ki nimajo nič skupnega z raziskovanjem.

V resnici je učbenikom v uporabnem jezikoslovju namenjeno razmeroma malo pozornosti v primerjavi s številom raziskav in razprav o znanstvenih člankih, čeprav obstaja nekaj raziskav tega žanra, ki se ukvarjajo zlasti z uvodnimi učbeniki za dodiplomsko stopnjo; za natančnejši pregled literature prim. Swales (1995: 3–4) in Hyland (1999). V slovenskem kulturnem prostoru je zavedanje o pomenu univerzitetnega učbenika sicer prisotno, retoričnih ali besediloslovnih raziskav tega sicer precej dobro zastopanega žanra pa še ni.

Za najosnovnejšo definicijo je lahko uporabna tista, ki se pojavlja v tipologiji Cobiss. Po njej je *univerzitetni ali visokošolski učbenik z recenzijo* definiran kot »vrsta publikacije, ki je namenjena študentom kot predpisano učno gradivo za določeno študijsko vejo ali predmet« (*Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss* 2008). Vendar pa se takšna opredelitev zelo hitro izkaže za nepopolno: Connors (1986: 178) opozarja, da vsaka knjiga, ki jo uporabljamo pri pouku, še ni učbenik. Deskriptivni priročniki so pri pouku sicer lahko zelo koristni, vendar v vlogi referenčnih virov, slednji pa pri pouku niso neposredno pedagoško gradivo (Connors 1986: 179). Ena od glavnih značilnosti učbenika je torej njegova pedagoška komponenta: učbenik ni katera koli referenčna knjiga, temveč gradivo, ki je bilo pisano s pedagoškim namenom; Halliday in Martin (1993: 192) na primer kot funkcijo (naravoslovnih) učbenikov navajata tudi to, da študente pritegnejo k sodelovanju v eksperimentih, Love (2002: 76) pa kot splošno sprejet generični namen učbenika navaja

dvoje: dajanje informacij in seznanjanje študentov z epistemologijo izbrane vede.

Pedagoška usmerjenost je torej ključna lastnost, po kateri se učbenik razlikuje od drugih žanrov akademskega diskurza. Vendar pa Hyland (2000: 106) opozarja, da učbenika ne moremo v celoti zreducirati na *pedagoški diskurz* (angl. *pedagogic discourse*), saj s tem zanemarimo druge pomembne povezave v besedilu in poenostavimo sicer retorično zelo kompleksno situacijo. Meni namreč, da družbena interakcija avtorja učbenika poteka vsaj v dveh smereh: s študenti in s kolegi. Podobno tudi Swales (1995: 7) opozarja na triado – avtor, ocenjevalec in uporabnik. Prav tako meni, da je avtorstvo učbenika v resnici bolj v dialogu z bralcem ocenjevalcem kot z bralcem uporabnikom (Swales 1995: 6). Ob pedagoški je za učbenik torej ključna tudi strokovna komponenta.

V primerjavi z drugimi besedilnimi tipi akademskega diskurza so učbeniki precej konzervativni. Connors (1986: 190) meni, da se učbeniki spreminjajo počasi in zagotavljajo stabilnost v spremenljivosti teoretičnih argumentov. Trdi tudi, da so učbeniki vir dokazanih resnic, ki so nujno potrebne za osnovno izobraževanje študentov, medtem ko se v znanstvenih člankih razvijajo nove teoretične ideje. Na podobno gledanje opozarja tudi Swales (1995: 4), ko navaja, da mnogi raziskovalci učbenikov razlikujejo med »primarnimi« žanri (npr. znanstvena razprava, znanstveni članek) in »sekundarnimi« žanri (npr. učbenik, predavanje). Myers (1992: 8) tako posebej poudarja, da skušajo avtorji učbenikov urediti v tistem času sprejeto znanje v koherentno celoto, medtem ko skušajo avtorji člankov postaviti čim močnejšo trditev, s katero bi se drugi strinjali. Podobno tudi Halliday in Martin (1993: 187) ugotavljata, da so ta besedila pravzaprav obširna *poročila* (angl. *reports*), ki so nato z naslovi in podnaslovi razdeljena na *poglavja* (angl. *sections*), pri čemer je njihova glavna funkcija organizacija informacij, ki temelji predvsem na klasifikaciji ali razgradnji.

Ko strne dognanja analitikov akademskega diskurza, Hyland (2000: 104) trdi, da so za akademsko življenje učbeniki nujno potrebni, saj učiteljem olajšujejo poklicno vlogo, hkrati pa predstavljajo eno od glavnih sredstev, s katerimi se pridobivajo koncepti in analitične metode znotraj določene vede. Prav tako ugotavlja (Hyland 2000: 105), da je znanstveni članek zelo cenjen besedilni tip, ki je za gradnjo novega znanja znotraj določene vede ključnega pomena, učbenik pa je poskus, da bi večglasje besedil iz preteklosti zreducirali na en sam glas avtoritete. Pri tem opozarja tudi na vpliv učbenika, ki je za številne študente edini model pisnega izražanja znotraj določene vede.

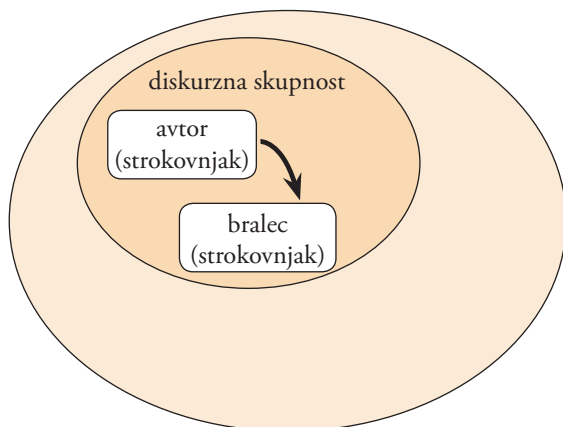
Če upoštevamo že omenjeno dvosmernost družbene interakcije univerzitetnih učbenikov, potem je tudi problematika rabe metabesedilnih elementov v uni-

verzitetnih učbenikih dvoplastna: po eni strani funkcionirajo na ravni odnosa med avtorjem in bralci/študenti, po drugi pa na ravni odnosa med avtorjem in stroko/kolegi. Hyland (2000: 110) zato meni, da metabesedilni izbor v učbenikih odraža avtorjevo oceno kognitivnih zahtev besedila do bralca, hkrati pa priznava prevladujoče medosebne konvencije znotraj strokovne skupnosti. Prav zato je mogoče pričakovati zelo pogosto rabo metabesedilnih elementov: tistih v besedilni funkciji, ki bralcem čim bolj olajšajo razumevanje besedila in orientacijo po njem, in tistih v medosebni funkciji, ki navezujejo zaželeni stik med avtorjem (avtoriteta) in bralci in hkrati odražajo avtorjev odnos do povedanega. Rezultati Hylandove (2000: 113–116) analize so pokazali visoko stopnjo rabe metabesedilnih elementov v učbenikih; Hyland (2000: 114) to pripisuje pedagoški vlogi tega žanra in ugotavlja tudi, da je metabesedilnih elementov v besedilni vlogi precej več kot tistih v medosebni vlogi, pri čemer pa so metabesedilni elementi v medosebni vlogi pogostejši v družboslovnih in humanističnih vedah.

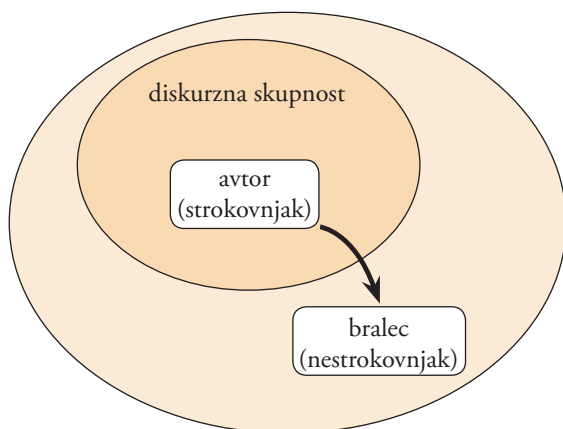
Poljudnoznanstveni diskurz

V nasprotju z akademskim diskurzom, ki je, kot že rečeno, sorazmerno pogosto razčlenjen, je poljudnoznanstveni diskurz s stališča diskurzne analize manj raziskan (Parkinson in Adendorff (2004: 379) ugotavljata, da isto velja tudi za poljudnoznanstveni članek v primeravi z znanstvenim člankom ali učbenikom.) To je delno posledica dejstva, da je akademski diskurz precej bolj enovit, saj nastaja znotraj enotne diskurzne skupnosti. Poljudnoznanstveni diskurz pa je manj enovit, saj komunicira prek meja ožje diskurzne skupnosti izbrane stroke. Pridevnik *poljuden* se v svojem najširšem smislu nanaša na ljudi na splošno. *The Oxford Encyclopedic English Dictionary* definira *poljudno* (angl. *popular*) kot »prilagojeno razumevanju, okusu ali sredstvom ljudi«. *SSKJ* pa izpostavlja drugačen vidik poljudnega: *poljuden* pomeni »podan tako, da ga lahko razumejo tudi preprosti, manj izobraženi ljudje«.

Poljudnoznanstveni diskurz je ožja kategorija od poljudnoznanstvenega nasploh; izraža predvsem nasprotje s *strokovnim* ali z *akademskim diskurzom*, na katera pa je vezan tematsko in delno tudi terminološko. Kot že rečeno, sega poljudnoznanstveni diskurz prek meje strokovne diskurzne skupnosti, komunikacija pa poteka od avtorja/strokovnjaka oziroma znanstvenika do bralca/nestrokovnjaka, ki ni član diskurzne skupnosti. Shematična ponazoritev odnosov (**sliki 2a in 2b**) pokaže razlike med akademskim in poljudnoznanstvenim diskurzom:

Slika 2a: Shematična ponazoritev odnosov pri akademskem diskurzu

Slika 2b: Shematična ponazoritev odnosov pri poljudnoznanstvenem diskurzu

Mauranen (2000: 123) v okvir *poljudnoznanstvenega pisanja* (angl. *popular science writing*), ki ga vključuje v svojo analizo, zajema besedila, ki jih izdajajo veliki, splošni založniki, in med žanri posebej izpostavlja literaturo za samopomoč na različnih področjih, poljudnoznanstvena besedila ali poljudna zgodovinska besedila, ki ne zahtevajo veliko predznanja.

Poljudnoznanstveni članek

V tipologiji Cobiss se uporablja termin *poljudni članek*. Tovrstni članek je definiran kot članek za populariziracijo znanstvenih ali strokovnih spoznanj in družbe-

ne vloge raziskovalne in razvojne dejavnosti, praviloma pa se takšni članki »objavljajo v splošnih revijah in časnikih ter drugih revijah za popularizacijo znanja« (*Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss* 2008). Zdi se, da je prav zato poljudnoznanstveni diskurz manj prepoznaven kot npr. akademski ali poslovni diskurz, k temu pa verjetno prispeva tudi jezikovna in oblikovna podobnost s časopisnim diskurzom; Trosborg (1997: 12) tako opozarja na skoraj identično obliko časopisnega članka in članka v poljudnoznanstveni reviji, čeprav poudarja, da gre za dva različna žanra.

Myers (1994: 179) trdi, da pripovedni slog poljudnoznanstvenih žanrov »poudarja neposredni stik znanstvenika z naravo, medtem ko pripovedni slog večine znanstvenih raziskovalnih poročil poudarja koncepte in tehnike, skozi katere si znanstvenik predstavi in omeji naravo. Tako znanstvena besedila, čeprav morda dajejo ne-znanstvenikom vtis neosebности in abstrakcije, v resnici postavljajo v ospredje človeške in družbene elemente znanosti. Eden od učinkov je, da poljudnoznanstveni članki ne kažejo, kako bi lahko znanstvena dejstva postavili pod vprašaj ali modificirali. To je eden od razlogov, da neznanstveniki tako težko razumejo znanstveno razpravljanje ali spremembe v znanstvenem razmišljanju.«

Crismore in Farnsworth (1990: 118) opozarjata na mnenje – za katerega trdita, da je nevarna izmišljotina – da so v znanstvenem pisanju dejstva, ki tvorijo resnico, izražena čim bolj neosebno, poljudnoznanstvena besedila pa presegajo izražanje golih dejstev, avtorji vanje vpletajo metabesedilne elemente. Rezultati njune analize (Crismore in Farnsworth 1990: 134–135) – ta je bila sicer omejena na dva članka, en znanstveni in en poljudnoznanstveni – so pokazali, da je v znanstvenem članku veliko metabesedilnih elementov, iz česar sklepata, da je raba metabesedilnih elementov pomemben vidik znanstvenih člankov. V poljudnoznanstvenem članku sta ugotovila pogosto rabo nekaterih metabesedilnih elementov, čeprav pa so bili drugi metabesedilni elementi rabljeni manj pogosto kot v znanstvenem članku. Podobno tudi Bäcklund (1998: 22) ugotavlja, da je med številnimi žanri, ki jih analizira, znanstveni članek tisti, v katerem je gostota metabesedilnih elementov največja.

Varttala (1998: 178–9), ki se v svoji študiji osredotoča na rabo ene od vrst metabesedilnih elementov, omejevalcev, navaja, da se njenja strokovnjakov glede njihove rabe v manj specializiranih besedilih razlikujejo. Ena stran trdi, da v besedilih, kot so npr. poljudnoznanstveni članki oziroma učbeniki, raba omejevalcev ni potrebna (kot primere navaja avtorje, kot so Whitley 1985, Fahnstock 1986, Myers 1989 in Myers 1992), medtem ko drugi avtorji, npr. Varantola (1987) in Crystal (1988), navajajo ravno nasprotno rezultate, torej naraščanje števila omejevalcev v bolj poljudnoznanstvenih besedilih.

3.3 JEZIK

Vprašanje konvencij pri oblikovanju besedila se ne navezuje na jezik v smislu jezikovnega sistema; konvencije oblikovanja besedila niso nekaj, kar bi bilo sistemu lastno samo po sebi – Kussmaul (1997: 68) opozarja na njihovo arbitrarnost – temveč se navezujejo na jezikovno oziroma kulturno skupnost, in so se oblikovale skozi čas, pod vplivom različnih elementov. Iz praktičnih razlogov v pričujoči študiji za dejavnik jezikovne skupnosti uporabljam izraz jezik, saj je takšno poimenovanje v kontrastivni retoriki ustaljeno.

Ni mogoče zanikati dejstva, da posameznikova jezikovna skupnost neposredno (skozi izobraževalni sistem) in posredno (ob nenehni izpostavljenosti pisnim besedilom in govornemu diskurzu v maternem jeziku) odločilno vpliva na njegovo oblikovanje pisnih besedil in govornega diskurza. Skozi jezikovno skupnost se posameznik seznanja z njenimi besedilnimi konvencijami za tiste žanre in stroke, s katerimi se v svojem delovanju in življenju srečuje. Pomen žanra in stroke ni zanemarljiv: posameznik v jezikovni skupnosti spoznava splošne žanre, hkrati pa deluje znotraj ožje kulture stroke (prim. 3.1), v kateri se pojavljajo le določeni žanri. Pri tem je pomembno dejstvo, na katerega opozarja Schäffner (2000: 211) – da so konvencije pri nekaterih žanrih močno vezane na kulturo, pri drugih pa so bolj univerzalne ali vsaj nadkulturne. Toda tudi pri nadkulturnih in univerzalnih konvencijah se lahko specifične jezikovne uresničitve v različnih jezikih med seboj razlikujejo.

Pri delovanju v jeziku, ki ni posameznikov materni jezik, se prav zaradi razlik v besedilnih konvencijah med različnimi jezikovnimi skupnostmi pojavi vprašanje, kako te razlike vplivajo na posameznikovo uporabo tujega jezika. Med najbolj zanimivimi, pomembnimi in raziskanimi vidiki tega vprašanja je problematika transfera besedilnih konvencij iz maternega jezika v tuj jezik: raziskave pisanja v tujem jeziku (prim. Clyne 1991, Valero-Garcés 1996, Yakhontova 2002 itd.) kažejo, da pisci pogosto sledijo retoričnim konvencijam maternega jezika oziroma konvencijam jezikovne skupnosti, v kateri so bili rojeni, in hkrati kršijo retorične konvencije jezika, v katerem pišejo. To pa že načinja drug pomemben vidik delovanja v nematernem jeziku, problematiko recepcije takšnih besedil, predvsem to, kako besedilo sprejemajo rojeni govorniki izbranega jezika. Še bolj kot konkretne raziskave osvetljuje ta vidik sam razvoj kontrastivne retorike.

Začetki kontrastivne retorike so namreč povezani z danes zelo kontroverznimi stališči, od katerih se v zadnjem času večina jezikoslovcev distancira. To so vrednostne sodbe o tem, da je angleški oziroma anglo-ameriški² model pisanja zelo linearen, neposreden in s tem jasnejši in boljši od drugih ter zato vreden posne-

² Kontrastivna retorika ima najdaljšo tradicijo v ZDA, zato je angleško pisanje najbolj raziskano.

manja. Robert B. Kaplan je z objavo prvega članka s tovrstnim stališčem leta 1966 utemeljil kontrastivno retoriko kot poddisciplino jezikoslovja, toda hkrati je postal tudi začetnik etnocentrističnega obravnavanja te tematike, ki se ga jezikoslovci danes skušajo otresti. Yamuna Kachru (1995: 22) opozarja na povsem nesprejemljive citate iz tega članka: Kaplan (1966) za nerojene govorce angleščine, ki pa jim je angleščina glavni sporazumevalni ali drugi jezik, trdi, da njihovo pisanje bralec (ki pa ga ne specifikira) dojema kot »neosredotočeno«, »brez organizacije« ali »nepovezano«. Yamuna Kachru (1995: 22) opozarja, da ti in drugi Kaplanovi sklepi razvrednotijo retorične vzorce, ki niso v skladu s pričakovanji bralcev, ki so rojeni govorce angleščine.

Vrednostne sodbe o tem, katere konvencije so »boljše« in katere »slabše«, katere jezikovne skupnosti so »učinkovitejše« in jih je treba posnemati, zagotovo niso primerne za objektivno znanstveno disciplino, toda hkrati prav takšne sodbe kažejo na dejstvo, da rojeni govorce kršenje besedilnih konvencij maternega jezika, ki jih »zagrešijo« nerojeni govorce, sprejemajo močno negativno. Danes je, kot že rečeno, tovrsten pogled docela zavržen in etnocentričen je v kontrastivni retoriki večinoma stvar preteklosti. Nekateri jezikoslovci pri problematiki kontrastivne retorike zahajajo v drugo skrajnost: tako Yamuna Kachru (1995: 30) meni, da je kontrastivna retorika, katere cilj je spreminjanje vedénja uporabnikov angleščine po vsem svetu, vrsta behaviorizma, ki je nesprejemljiv v jezikoslovnih raziskavah ali jezikovnem izobraževanju. Takšno mnenje je, vsaj kar zadeva pouk tujega jezika, nekoliko skrajno, a je po drugi strani tudi odziv na izrazito anglocentristična stališča, ki so tako dolgo prevladovala. Večina jezikoslovcev, ki se ukvarjajo s kontrastivno retoriko, sicer razmeroma pozitivno ocenjuje aplikativno (pedagoško) vrednost dognanj o retoričnih razlikah med jeziki in vidi smisel v pouku besedilnih konvencij, čeprav je to zelo kompleksna tematika. Ostler (2002: 178) ugotavlja, da je mogoče mnoge razlike v retoričnih konvencijah poučevati, a usvajanje novih vzorcev je za nekatere posameznike lažje, za druge pa težje. Poudarja, da so raziskave pokazale, da spreminjanje retoričnega sloga ni lahko delo, težave pa so lahko v nedoseganju funkcijske ustreznosti ali celo čustvene narave.

3.3.1 Izbrani jezikovni skupnosti

V pričujoči analizi se omejujem na dva jezika oziroma dve jezikovni skupnosti, to sta angleška in slovenska. Pojem angleške jezikovne skupnosti je v sodobnem svetu nekoliko nejasen. Najprej se je treba zavedati, da v pričujoči študiji pod tem izrazom nikakor ne obravnavam le britanske jezikovne skupnosti ali celo jezikovne skupnosti Anglije. V okviru kontrastivne retorike avtorji namesto *angleške* konvencije pisanja pogosto uporabljajo izraz *anglo-ameriške* konvencije pisanja oziroma konvencije pisanja v britanski oziroma ameriški angleščini, kar je verje-

tno posledica dejstva, da so kontrastivno retoriko, kot že rečeno, razvili ameriški uporabni jezikoslovci. Izraz anglo-ameriški je kljub temu varljiv, saj bi iz njega lahko sklepali, da gre za enotne konvencije pisanja, ki jih ameriška in britanska angleščina delita, pa vendar to ne drži, kajti retorični tradiciji se v teh kulturah nekoliko razlikujeta. Vseeno pa je res, da so si besedilne konvencije britanske in ameriške jezikovne skupnosti podobne oziroma so si bližje kot besedilne konvencije drugih kultur, in je s tega stališča raba pridevnika *anglo-ameriški* bolj razumljiva.

Kljub temu pa je izraz *anglo-ameriški* neprimeren tudi zato, ker izključuje zemljepisna področja, kjer je angleščina prav tako materni jezik večine prebivalstva, npr. Avstralija, Nova Zelandija, Kanada ali Irska, torej jezikovne skupnosti, v katerih so v rabi besedilne konvencije, ki so močno sorodne britanskim in ameriškim oziroma iz njih izhajajo. Prav kulturna sorodnost in podobna retorična ter zlasti šolska tradicija so tisti dejavniki, ki nekako opredeljujejo jezikovno skupnost oziroma skupnosti, ki jih v pričujoči študiji označujem z izrazom *angleški*. Kachru (1995: 24) sicer opozarja, da se tudi te kulturne skupnosti oziroma *različice angleščine Notranjega kroga* (angl. *Inner Circle varieties of English*) – to je oznaka, ki jo Braj Kachru (1985) pripiše jezikovnim skupnostim, v katerih je angleščina primarni jezik, torej Velika Britanija, ZDA, Irska, Kanada, Avstralija in Nova Zelandija – razlikujejo v svojih retoričnih slogih. Vseeno pa so razlike med njimi precej manjše kot razlike med dvema jezikovno-kulturnima skupnostima, ki imata povsem različne retorične tradicije, zato jih v pričujoči študiji nekoliko ponostavljeno jemljem kot enotno jezikovno skupnost, kot je to običajno v večini kontrastivnih retoričnih raziskav.

Ob tem pa je treba upoštevati tudi vlogo angleščine v sodobnem svetu; kot *lingua franca* se pojavlja v vlogi jezika mednarodne ali celo globalne skupnosti, ta vloga pa nekoliko spreminja tudi njeno slovnično, leksikalno in nenazadnje tudi retorično podobo. V pričujoči študiji možnost vpliva mednarodne angleščine izločim na način, ki je v kontrastivni retoriki v običajen, torej z izbiro avtorjev, ki so rojeni govorniki angleščine. Pri tem pa je treba upoštevati, da je prav v enem od izbranih žanrov, to je v znanstvenem članku, mednarodna skupnost ključna diskurzna skupnost.

Opredelitev slovenske jezikovne skupnosti je v primerjavi z angleško seveda neproblematična. V okviru slovenske jezikovne skupnosti pa težave za pričujočo raziskavo nastajajo pri besedilnih konvencijah. Slovenska retorična tradicija sicer še ni sistematično raziskana, vendar pa analize konvencij pisanja v slovenščini niso redke (prim. npr. Kunst Gnamuš 1986, Pogorelec 1997, Stabej 1995, Žagar, 1995, Križaj–Ortar 1996, Kranjc 1999, Žagar 2000, Stabej 2002, Sajovic 2004; za natančnejši pregled besediloslovnih raziskav v slovenskem jezikoslovju

glej Korošec 2006). Tudi različne vrste metabesedilnih elementov v slovenščini so že bile deležne precej pozornosti, čeprav je treba takoj povedati, da jih raziskovalci pogosto ne obravnavajo v okviru metabesedilnosti, temveč kot samostojne kategorije. Tako v pisnem diskurzu Korošec (1998: 33–41) sistematično predstavlja problematiko morfemskega izražanja nedokazanosti, neuradnosti in negotovosti v poročevalstvu, Gorjanc (1998) se ukvarja s konektorji v znanstvenem besedilu, Kalin Golob (2000) z razvojem sklicevalnih mehanizmov v dnevniškem tisku, Pisanski (2002) pa z vprašanjem rabe napovedi in sklicev v slovenskih znanstvenih člankih. V govorjenem diskurzu vlogo povezovalcev (konektorjev) raziskuje Schlamberger Brezar (1998, 1999, 2000, 2004); v kontekstu govornih tehnologij pa se z vlogo metabesedila oziroma kategorije diskurzni označevalcev intenzivno ukvarja Verdonik (prim. npr. Verdonik 2006, Verdonik in sod. 2007, Verdonik in sod. 2008). Smolej (2004) odpira vprašanje povezave med besediloslovnimi in slovničnimi vidiki metabesedilnosti, ki raziskuje vlogo členska kot besedilnega povezovalca. Z rabo metabesedila v samem procesu pisanja se ukvarja Sešek (2007), ki na podlagi rezultatov pilotne študije nastanka besedila ugotavlja, da bi morda lahko razlike med pisci povezovali z različnimi pristopi k procesu pisanja. V raziskavi računalniško podprte terminologije Vintar in Gorjanc (2003) obravnavata metode za identifikacijo označevalcev semantičnih odnosov (v okviru metabesedilnosti bi ti sodili v kategorijo tolmačev). V okviru vprašanja izražanja moči argumentov in modifikacije argumentov se z metabesedilnostjo v slovenskih besedilih ukvarja Mikolič (2005, 2007). Problematiki metabesedilnosti v slovenščini je posvečena tudi posebna tematska številka revije *Jezik in sloustvo* (Pisanski Peterlin 2007), v kateri se kar devet od enajstih prispevkov ukvarja s problematiko metabesedilnosti v slovenskem jeziku.

Besedila, ki izvirajo v angleški in slovenski jezikovni skupnosti, so v pričujoči analizi zajeta zaradi predpostavke, da se konvencije za oblikovanje besedil med tema dvema skupnostma razlikujejo; pri tem je izhodiščna domneva, da je raba izbranih metabesedilnih elementov v slovenščini manj pogosta in manj sistematična kot v angleščini. Ta predpostavka izhaja iz treh osnov. Prva so ugotovitve sorodnih raziskav za druge jezike, ki so pokazale, da je raba kažipotov v angleščini v primerjavi s številnimi drugimi jeziki v povprečju pogostejša in bolj sistematična. Druga osnova so rezultati prejšnje raziskave ožjega obsega, ki je pokazala, da je raba napovedi in sklicev v slovenskih znanstvenih člankih bolj omejena (pogostostno in oblikovno) kot v angleških (Pisanski Peterlin 2005). Tretji vir pa je položaj znanstvenega pisanja, pouka pisanja in odnos med jezikoslovjem in jezikovnimi normami v izbranih jezikovnih skupnostih.

Različni avtorji – npr. Clyne (1987) za nemščino, Čmejrková in Daneš (1997) za češčino, Vassileva (2001) za bolgarščino – ugotavljajo, da je v izbranem jeziku v primerjavi z angleščino uporabljenih manj izbranih metabesedilnih elementov

in da so ti elementi rabljeni manj sistematično. V nekoliko drugače zastavljeni primerjavi Valero-Garcés (1996) primerja besedila v angleščini, ki so jih napisali rojeni govorniki tega jezika, in besedila v angleščini, katerih avtorji so rojeni govorniki španščine. Tudi ona ugotavlja različne retorične preference med obema skupinama avtorjev: rojeni govorniki španščine uporabljajo manj metabesedilnih elementov, s katerimi bi bralca eksplicitno usmerjali po besedilu ali mu nakazali, kaj bo sledilo, kot rojeni govorniki angleščine (Valero-Garcés 1996: 290–291). Manj pogoste so obratne ugotovitve, vendar se pojavljajo tudi te: tako Bortoluzzi (2000: 198–199) iz rezultatov svoje raziskave študentskih spisov v angleščini in italijanščini sklepa, da raba metabesedilnih elementov v angleških spisih ni bistveno pogostejša od rabe v italijanskih spisih. Tudi Levin (1997) in Bäcklund (1998) na podlagi analiz različnih žanrov in jezikov izpeljeta ugotovitev, da jezik ni vedno ključni dejavnik, saj je v nekaterih žanrih v angleščini raba metabesedilnih elementov bolj omejena kot v švedščini oziroma nemščini. V primerjavi dveh kriterijev (jezik in stroka) – vsak od njiju se v raziskavi pojavlja v treh različicah, in sicer angleščina, francoščina, norveščina ter ekonomija, jezikoslovje in medicina – Dahl (2004) ugotavlja, da je v ekonomskih in jezikoslovnih člankih jezik ključni kriterij, pri čemer angleščina in norveščina kažeta podobne vzorce v rabi metabesedilnih elementov, v medicinskih člankih pa je raba podobna v vseh treh jezikih.

Intaraprawat in Steffenson (1995: 269) opozarjata na možnost, da se nekatere značilnosti v akademskem pisanju zahodnih kultur pojavljajo zelo na splošno in predstavljajo retorična načela, ki pomembno pripomorejo k bralčevemu razumevanju propozicijske vsebine in avtorjevega stališča do te vsebine, pri čemer navajata naslednja načela: »Eksplicitno nakaži organizacijo besedila. Bralca spomni na že prebrane stvari. Vključi napovedi. Raztolmači besedilne elemente, ki so lahko neznani. Eksplicitno označi posamezna ilokucijska dejanja. Bralcu pokaži, kako gotov si glede resničnosti vsebine. Navedi vire. Iskreno pokaži svoj odnos.« Navedena načela se v besedilu seveda izražajo z metabesedilnimi elementi. Kljub takšni posplošitvi rabe metabesedilnih elementov na akademsko pisanje v zahodnih kulturah pa Intaraprawat in Steffenson poudarjata, da so prejšnje raziskave opozorile na kulturne razlike v rabi metabesedilnih elementov. Mauranen (1993a: 8) npr. opozarja, da se odnos do rabe metabesedilnih elementov med anglo-ameriško kulturo in drugimi kulturami razlikuje, pri čemer opozarja, da je v finski kulturi raba metabesedilnih elementov bolj omejena, saj v njej takšni elementi veljajo za znamenje slabega pisca.

Idejo o različnih odnosih do pisanja v različnih kulturah je zelo sistematično razdelal Hinds (1987). Njegov predlog za klasifikacijo jezikov (Hinds 1987: 143) temelji na razlikovanju med jeziki, kjer je za uspeh besedila odgovoren govorec oziroma pisec, in jeziki, kjer je odgovornost za uspeh besedila prepuščena poslušalcu oziroma bralcu. Za angleščino Hinds (1987: 144) ugotavlja, da v njej pisanje temelji

na odgovornosti pisca, v slovenščini pa ta problematika še ni bila sistematično raziskana. Rezultati kontrastivne analize nekaterih prvin, ki so tipične za odgovornost pisca – v prvi vrsti raba kažipotov, v nekoliko manjšem obsegu pa tudi raba nekaterih drugih oblik organizacije besedila (Pisanski 2001) – kažejo na to, da se v izbranih slovenskih znanstvenih člankih analizirane prvine uporabljajo nekoliko manj pogosto kot v angleških. Razlike sicer niso zelo izrazite, so pa razmeroma dosledne. Ker je vzorec zajetih besedil omejen, ugotovitev omenjenih raziskav ni mogoče posploševati, vendar pa so lahko osnova za hipotezo, da je v slovenščini v primerjavi z angleščino poudarek na odgovornosti pisca nekoliko manjši.

Razlike med angleško jezikovno skupnostjo in drugimi jezikovnimi skupnostmi pa se v resnici ne kažejo le pri vprašanju odgovornosti za uspeh besedila, temveč segajo globlje, v pomen akademskega oziroma znanstvenega pisanja na splošno, v pisanje oziroma oblikovanje besedil in nenazadnje v odnos jezikoslovja do jezika in do jezikovnih norm.

V tem kontekstu je zanimiva primerjava Yakhontove (2001: 399–403), ki izpostavlja razlike med položajem akademskega pisanja v ukrajinskem kulturnem okolju in akademskim pisanjem v angleško govorečem svetu. V Ukrajini pisanje v šoli poučujejo le na srednješolski ravni, obravnava pa se predvsem z vidikov pravopisa, slovnice in stilistike, pri čemer na pisanje gledajo kot na neke vrste »besedno umetnost«, povsem pa zanemarjajo vidike, kot so celostno strukturiranje besedila, kontekst, namen, potencialno občinstvo (Yakhontova 2001: 399). Nekaj podobnega za bolgarski šolski sistem ugotavlja tudi Vassileva (2001: 99), ki trdi, da ta predvideva predvsem reproduktivno pisanje in se osredotoča zlasti na vsebino, ne pa tudi na strukturo besedil. Meni, da je takšno pomanjkanje zanimanja za probleme pisanja krivo za to, da v Bolgariji sploh ni učbenikov, ki bi se ukvarjali s pisanjem v maternem jeziku, kaj šele v drugih jezikih. Pri tem ugotavlja, da podobne kritike avtorji navajajo tudi za finščino (Ventola 1997) in češčino (Čmejrkova 1966). To je seveda povsem v nasprotju s pragmatičnim pristopom v Združenih državah Amerike, kjer pisanju namenjajo veliko pozornosti tudi na univerzitetni ravni (Connor 1996b: 107).

Drug vidik, na katerega opozarja Yakhontova (2001: 401), je pogled na jezik: v ukrajinski kulturi in jezikoslovju govorijo o *knjižnem jeziku* (angl. *literary language*), ta koncept se seveda močno razlikuje od *standardnega jezika* (angl. *standard language*), ki se pojavlja v anglosaški kulturi in jezikoslovju. Definicija standardnega jezika je vezana predvsem na komunikacijske in pragmatične vidike, medtem ko je koncept knjižnega jezika vezan na literarno produkcijo iz preteklosti in temelji predvsem na pisanju »najboljših piscev naroda«. Yakhontova (2001: 401) ta »slovanski« pogled na jezik poimenuje »romantičen«, v nasprotju z anglosaškim pogledom, ki ga imenuje »pragmatičen«. Sklicuje se na sodobne raziskave

v sosednjih vzhodnoevropskih državah in ugotavlja, da je položaj zelo podoben na Češkem in Poljskem (Yakhontova 2001: 399) pa tudi v Rusiji (Yakhontova 2001: 401).

Sorodnosti takih pogledov je mogoče najti tudi v slovenščini: Yakhontova (2001: 401) navaja, da je ukrajinski pogled na akademsko in znanstveno pisanje močno vezan na funkcijsko stilistiko, ki temelji na klasičnih idejah Praške šole; na isti vir je močno vezano tudi slovensko jezikoslovje. Vidovič-Muha (1998: 96) trdi, da so s svojo izvirno teorijo jezikovne norme v zgodnjih tridesetih letih »člani Praškega lingvističnega krožka (PLK) to problematiko tudi v evropskem in širšem kontekstu jezikoslovno aktualizirali; z njo so vplivali tudi na slovensko jezikoslovno misel, na razumevanje slovenske jezikoslovne realnosti ...« Izvirna trikomponentnost knjižne norme PLK (jezkovni sistem, knjižnojezikovna raba, uzus in jezikoslovno uravnavanje, intervencija) pa ima po njenem mnenju v slovanskih jezikih zastranitev v politični ideologizaciji (Vidovič-Muha 1998: 96).

Kljub precej očitnim razlikam med angleško in slovensko jezikovno skupnostjo v pogledu na jezik pa je treba poudariti, da novejša kontrastivne analize rabe metabesedilnih elementov kažejo, da razlike med konvencijami v jezikih niso edini dejavnik, ki vpliva na rabo metabesedilnih elementov (prim. Bäcklund 1998), in da so raziskave, ki se osredotočajo le na medkulturne razlike, morda nekoliko poenostavljene. Že omejena kontrastivna analiza rabe napovedi in sklicov v angleščini in slovenščini (Pisanski 2001) je potrdila, da je jezik le eden od dejavnikov, ki vplivajo na rabo teh elementov, in pokazala, da je zelo pomemben dejavnik tudi stroka. Zaradi vsega tega je mogoče domnevati, da je jezikovna skupnost pomemben, a nikakor ne edini odločilni dejavnik, ki pogojuje rabo izbranih metabesedilnih elementov.

3.4 SEKUNDARNI DEJAVNIKI

Dolžina besedila

Dolžina besedila vsaj nekoliko lahko vpliva na rabo metabesedilnih elementov. Dolžina je, v primerjavi z zgoraj obravnavanimi primarnimi dejavniki (stroka, žanr in jezik), manj kompleksna kategorija glede na svoj vpliv na oblikovanje besedilnih konvencij. Dolžina besedila torej lahko vpliva na besedilne konvencije, vendar le v okviru primarnih dejavnikov. Dejstvo, da je besedilo zelo kratko (npr. da obsega eno samo poved), samo po sebi nima vpliva na besedilne konvencije; če pa je dolžina podana v okviru drugih dejavnikov, npr. da je besedilo pisna prepoved na javnem mestu v slovenščini, namenjena splošni javnosti, so konvencije dobro prepoznavne: ne + velelnik za 2. osebo ednine (npr. *Ne hodi po travi*),

končno ločilo pa je pogosto klicaj. V drugih jezikih ali žanrih so konvencije lahko popolnoma drugačne, tudi če je dolžina besedila enaka. Po drugi strani pa lahko nekoliko daljša pisna prepoved v slovenščini, namenjena splošni javnosti, odstopa od zgornjih konvencij, lahko pa jim v celoti sledi. Pogosto velja, da žanr (delno pa tudi jezik, stroka in osebni slog) določa velikostni razred dolžine besedil, znotraj velikostnega razreda pa variacije v dolžini lahko vplivajo na rabo besedilnih konvencij, torej tudi na rabo metabesedilnih elementov. Tako Swales (1990: 188-189) trdi, da je pogostejša raba metabesedilnih elementov tipična za daljša besedila, pri čemer posledično med akademskimi žanri ugotavlja posebej veliko število teh elementov v doktorskih disertacijah. Podobno tudi Bunton (1999: S42) meni, da je prav zaradi dolžine znanstvenega besedila pomembno, da avtor bralca usmerja skozi celotno besedilo in tako ohranja kohezijo in koherenco, zato se v svoji raziskavi posveča rabi metabesedilnih elementov v besedilni funkciji v doktorskih disertacijah. Zaradi svojega vpliva je dolžina besedila eden od kriterijev za izbor gradiva za analizo in je tudi navedena za vse enote gradiva v 4.1. V rezultatih je posebej predstavljena korelacija med pogostostjo rabe metabesedilnih elementov in dolžino enot gradiva.

Čas nastanka besedila

Podobno kot dolžina lahko tudi čas nastanka besedila vpliva na rabo metabesedilnih elementov (za primer diahrona analize, glej Pisanski 2002). Čas nastanka besedila sam po sebi seveda nima absolutnega vpliva na besedilne konvencije, v okviru nekaterih žanrov, strok in jezikov pa je za nekatere besedilne konvencije čas nastanka lahko ključnega pomena. (Za nekatere zgodovinske spremembe v konvencijah pisanja znanstvenih člankov prim. Gunnarsson 1997 in Salager-Meyer 1999.) Ker velika večina analiz rabe metabesedilnih elementov temelji na sinhronih primerjavah, ki so nujne za ugotavljanje sodobnih besedilnih konvencij, čas v njih ni odločilen dejavnik, je pa spremenljivka, ki jo je treba upoštevati pri kakršni koli raziskavi tega vprašanja. Zaradi pomena časovnega okvira nastanka besedila je ta eden od kriterijev za izbor gradiva in je v 4.1 tudi opisan za vse sklope gradiva. Časovni okvir, v katerem je analizirano gradivo nastalo, je kljub vsemu precej širok (1964–2001), vendar se temu iz objektivnih razlogov, ki so prav tako navedeni v opisu gradiva (4.1), ni mogoče izogniti. Razlike znotraj tega časovnega okvira so zaradi obsega in ciljev analize zanemarljive.

Kontekst

Termin *kontekst* uporabljam v smislu okolja, v katerem se izbrano besedilo pojavlja. Zdi se namreč verjetno, da tudi okolje, npr. revija, zbornik, zbirka itd., lahko

vpliva na to, kakšna je končna podoba besedila, s tem pa tudi (vsaj posredno) na besedilne konvencije. Kontekst je v tem pogledu močno vezan na primarni dejavnik žanra pa tudi na dejavnika jezika in stroke (npr. *Priročnik za pisanje esejev v jeziku x* ali *Priročnik za pisanje znanstvenih člankov v stroki y*), saj ga najbolj, vendar ne dokončno, določajo prav konvencije teh treh dejavnikov. Tako že bežen pogled na znanstvene revije iste stroke v istem jeziku pokaže, da se te med seboj razlikujejo in da urednik oziroma uredniški odbor močno vpliva na končno podobo revije. Prav urednik in uredniški odbor pa sta točki, v katerih se kontekst stika s subjektivnim dejavnikom lektorskih oziroma uredniških posegov. Deloma je kontekst ena od smernic, ki lahko določa lektorske oziroma uredniške posege (prim. tudi Logar in Verovnik 2001: 361). Kontekst za posamezne enote gradiva, analiziranega v pričujoči študiji, je razložen v 4.1, pregled izbranega gradiva pa pokaže, da v nobenem od izbranih učbenikov, revij ali zbirk ni omenjeno vprašanje rabe analiziranih metabesedilnih elementov. V izbranem gradivu torej kontekst neposredno nikjer ne vpliva na rabo metabesedilnih elementov, posreden vpliv konteksta pa se navezuje na dejavnike žanra, stroke in lektorskih oziroma uredniških posegov in ga v okviru pričujoče analize ni mogoče ugotavljati³. Vpliv konteksta zato ni zajet v analizo.

3.5 SUBJEKTIVNA DEJAVNIKA

Osebni slog

Zanimivo je, da raziskovalci, ki se ukvarjajo z vprašanjem rabe metabesedilnih elementov, le izjemoma posvetijo pozornost vprašanju osebnega sloga. Delno razlago za takšno razmišljanje ponujata Ramanathan in Kaplan (2000: 182), ki ugotavljata, da nekatere diskurzne skupnosti, kot npr. kreativno pisanje, običajno spodbujajo svobodo z besedilnimi oblikami, medtem ko jo druge, npr. uporabno jezikoslovje, ne odobravajo. Zdi se torej, da raziskovalci metabesedilnih elementov ali širše, besedilnih konvencij, sprejemajo konvencije kot sad preteklega implicitnega konsenza diskurzne skupnosti, vloge posameznika pa ob tem ne komentirajo. Toda Ramanathan in Kaplan (2000: 183) ugotavljata, da imajo posamezni ugledni znanstveniki v disciplinah, ki so sicer pri besedilnih oblikah močno tradicionalne, več svobode pri kršenju žanrskih konvencij. Menita tudi, da lahko prav posamezni pisci v svojem družbeno-strokovnem razvoju motivirajo spremembe v žanru, ko oblikujejo besedila, v katerih se struktura odmika od norm.

Med redkimi raziskovalci rabe metabesedilnih elementov se pomena osebnega sloga dotakne Valero-Garcés (1996: 281), in sicer meni, da nekatere od lastnosti znanstvenega diskurza oblikuje žanr (v to kategorijo uvršča tudi stroko), druge

³ Podoba je lahko drugačna pri metabesedilnih elementih, ki v to analizo niso zajeti. Kontekst lahko predpisuje rabo drugih endoforičnih označevalcev (način postavljanja poglavij), način citiranja itd.

kultura (izogne se pojmu jezika), nekatere pa avtorjev osebni slog, vendar pa se z vprašanjem osebnega sloga ne ukvarja dalje. Intaraprawat in Steffensen (1995: 255) v svoji raziskavi o povezavi med kakovostjo eseja in pogostostjo rabe metabesedilnih elementov sicer navajata, da bi o vplivu osebnega sloga na rabo metabesedilnih elementov lahko sklepali, če med metabesedilom in kakovostjo pisanja ne bi ugotovili nobene povezave; tega pa rezultati njune raziskave ne potrjujejo. Vseeno pa Intaraprawat in Steffenson (1995: 256) menita, da za mnoge večče pisce velja, da je pogostost rabe metabesedilnih elementov zanje nepomembna. Po njunem mnenju se nekateri pisci dobro zavedajo sloga pisanja, zato je pri njih raba nekaterih metabesedilnih elementov odveč, medtem ko drugim piscem raba metabesedilnih elementov slog pisanja izboljša.

Čeprav številne raziskave ignorirajo dejavnik osebnega sloga, je vprašanje, koliko na rabo metabesedilnih elementov vpliva avtor sam, pri raziskavi rabe metabesedilnih elementov zelo pomembno. Odstopanja od povprečne, konvencionalne rabe je namreč mogoče razložiti prav z vplivom tega dejavnika. Še posebej pa je pomembno upoštevati dejavnik osebnega sloga v raziskavah, v katerih je gradivo omejeno, saj je pri interpretaciji rezultatov nemogoče objektivizirati vpliv ostalih dejavnikov. Povsem drugače je seveda v širše zastavljenih računalniških analizah, kjer samo število besedil zagotavlja večjo možnost objektivizacije rezultatov in je dejavnik osebnega sloga mogoče bolj upravičeno izpustiti.

Hylandova (2000: 110) trdi, da metabesedilni elementi niso neodvisna stilistična sredstva, ki jih lahko avtorji uporabljajo, kot se jim zdi, je primerno izhodišče za analizo osebnega sloga. Z zanikanjem popolne neodvisnosti metabesedilnih elementov pravzaprav še enkrat potrjuje pomen vseh drugih primarnih in sekundarnih dejavnikov, ki so že bili obravnavani. To pomeni, da o vplivu osebnega sloga zanesljivo lahko govorimo pri odstopanju od povprečja, za katerega sklepamo, da je bilo izoblikovano po vseh drugih naštetih dejavnikih. V primerih skladanja s povprečjem ne moremo zagotovo sklepati o vplivu dejavnika osebnega sloga.

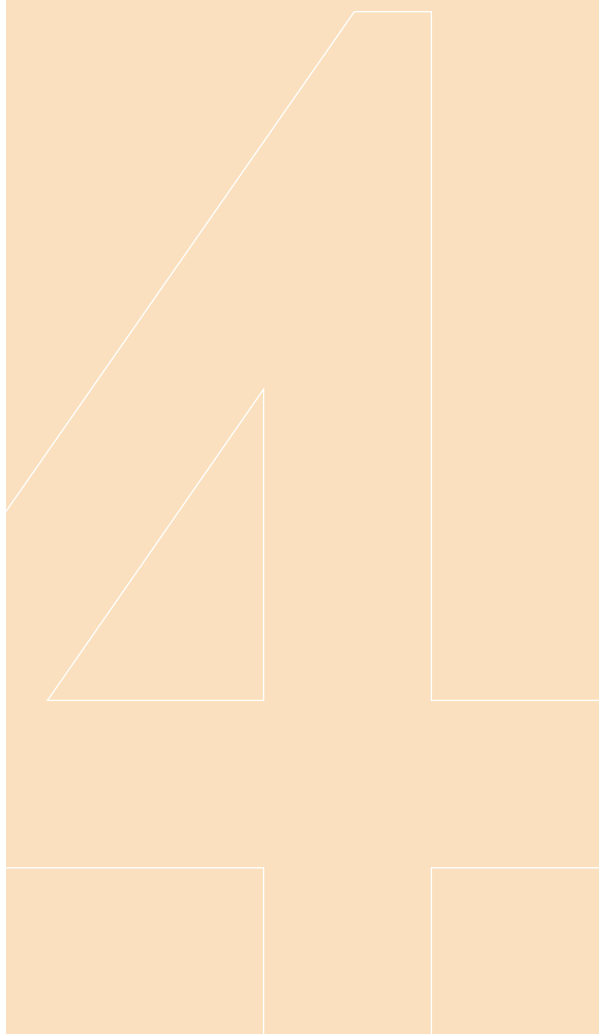
Iz zgoraj povedanega je mogoče sklepati, da lahko tudi v izbranem gradivu rabo metabesedilnih elementov, ki odstopa od povprečja, razložimo z vplivom osebnega sloga. Drugi način ugotavljanja osebnega sloga, ki ga izbrano gradivo omogoča, pa je primerjava besedil istega avtorja in primerjava teh besedil s povprečjem in z besedili drugih avtorjev.

Lektorski oziroma uredniški posegi

Za dejavnik lektorskih oziroma uredniških posegov v besedilo, podobno kot za osebni slog, ni smiselno postavljati absolutne hipoteze, kako naj bi vplival na

kvantitativno rabo. Če lahko domnevamo, da npr. dolžina logično vpliva na število metabesedilnih elementov, tako da je to večje v daljših besedilih, je za lektorske ali uredniške posege seveda nesmiselno domnevati, da ti v vsakem primeru dajejo enake rezultate, temveč je mogoče le pričakovati, da lahko različni lektorji oziroma uredniki različno vplivajo na rabo metabesedilnih elementov. Dve raziskavi popravkov angleških lektorjev (Ventola in Mauranen 1991, in Mauranen 1997) kažeta, da so bili popravki metabesedilnih elementov minimalni oziroma jih sploh ni bilo. Po drugi strani pa raziskava o popravkih, ki so jih imeli znanstveniki, rojeni in nerojeni govorniki angleščine, v treh angleških besedilih nizozemskih znanstvenikov (Burrough-Boenusch 2005), kaže, da so mnogi popravki zadevali prav rabo metabesedilnih elementov. Lektorski oziroma uredniški popravki torej lahko vplivajo na rabo metabesedilnih elementov, saj imajo posamezniki lahko predstavo o tem, ali so takšni elementi znak dobrega ali slabega sloga. Dejstvo je, da je zaradi medkulturnih razlik ločnico med lektoriranimi in nelektoriranimi besedili v izbranem gradivu mogoče potegniti prav med obema jezikoma: vsa analizirana slovenska besedila so bila lektorirana, medtem ko za nobeno od angleških besedil lektorski posegi niso omenjeni. Kljub temu lahko s precejšnjo gotovostjo domnevamo, da so vsa angleška besedila prebrali vsaj uredniki ali recenzenti, za katere jezikovni popravki sicer niso nujno osnovo delo, je pa seveda mogoče, da so njihovi posegi vplivali na končno podobo besedila. Podatki o vrsti lektorskih oziroma uredniških posegov v analizirana besedila niso dostopni, zato iz danih rezultatov ni mogoče sklepati, koliko je lektorski oziroma uredniški poseg spremenil rabo metabesedilnih elementov, zato vpliv lektorskih oziroma uredniških posegov v pričujočo analizo ni zajet.

4 Gradivo in metoda

V empiričnem delu študije je analiziran vpliv zgoraj opisanih primarnih in sekundarnih dejavnikov na rabo metabesedilnih elementov v izbranem korpusu. Pred rezultati analize pa je predstavljeno gradivo in opisana metodologija dela.

4.1 GRADIVO

Analizirano gradivo je sestavljeno iz znanstvenih člankov, poljudnoznanstvenih člankov in poglavij iz učbenikov in skupaj obsega 70 enot. Enote so združene v podkorpuse, ki so shematično prikazani v **tabelah 4–7**. Seznam posameznih enot gradiva v vseh podkorpusedih je z oznakami naveden v prilogi 1.

Tabela 4: Prvi podkorpus

Št. besedil	Opis besedil
10	angleški etnološki znanstveni članki
10	slovenski etnološki znanstveni članki

Tabela 5: Drugi podkorpus

Št. besedil	Opis besedil
10	angleški fizikalni znanstveni članki
10	slovenski fizikalni znanstveni članki

Tabela 6: Tretji podkorpus

Št. besedil	Opis besedil
10	angleški poljudnoznanstveni naravoslovni članki
10	slovenski poljudnoznanstveni naravoslovni članki

Tabela 7: Četrty podkorpus

Št. besedil	Opis besedil
5	poglavja iz angleških univerzitetnih učbenikov fizike
5	poglavja iz slovenskih univerzitetnih učbenikov fizike

Gradivo je bilo v štirih podkorpusedih izbrano po primerljivih kriterijih.

I. Znanstveni članki

Znanstveni članki sestavljajo prva dva podkorporusa. Izbrani so bili na podlagi naslednjih kriterijev:

- **stroka:** vsi izbrani znanstveni članki so iz etnologije oziroma fizike. Ti dve stroki sta bili, kot že rečeno, izbrani zato, ker rezultati prejšnjih raziskav kažejo, da v humanističnih in naravoslovnih vedah veljajo različne zakonitosti pisanja člankov;
- **letnica objave:** vsi analizirani članki so bili objavljeni med letoma 1993 in 2001;
- **revija, v kateri je članek objavljen:** izbor člankov je omejen na po eno revijo za vsako vedo in vsak jezik. S tem je izločen vpliv dejavnika konteksta, ki predpisuje obliko člankov v posamezni reviji. Vsi analizirani članki iz etnologije v angleškem jeziku so iz revije *Journal of the Royal Anthropological Institute*, ki je glasilo Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Vsi analizirani članki iz etnologije v slovenskem jeziku so iz revije *Etnolog*, ki je glasilo Slovenskega etnografskega muzeja. Vsi analizirani članki iz fizike v angleškem jeziku so iz revije *American Journal of Physics*, ki jo prek American Institute of Physics, v katerem je združenih deset strokovnih društev, izdaja American Association of Physics Teachers. Vsi analizirani članki iz fizike v slovenskem jeziku so iz revije *Obzornik za matematiko in fiziko*, ki je glasilo Društva matematikov, fizikov in astronomov;
- **strokovna oziroma znanstvena raven članka:** kot že rečeno, v humanističnih vedah znanstvene revije v slovenščini niso redke, čeprav se stanje med strokami precej razlikuje. Na področju etnologije izhajata v Sloveniji vsaj dve znanstveni reviji, *Etnolog* in *Traditiones*. Za analizo je bila izbrana revija *Etnolog*, ker so bili članki v njej glede izbranih parametrov bolj primerljivi z angleškimi članki v *Journal of the Royal Anthropological Institute*. Pravilnih znanstvenih naravoslovnih revij pa v slovenščini ni, kajti slovenskih znanstveniki zaradi dobre primerljivosti oziroma univerzalnosti naravoslovnih ved svoje znanstvene ugotovitve večinoma predstavljajo v mednarodnih revijah neposredno v angleščini. Posledica tega je, da v slovenščini izhaja zelo malo strokovnih in znanstvenih naravoslovnih člankov, *Obzornik za matematiko in fiziko* je ena redkih strokovnih revij, v katerih imajo nekateri članki tudi prvine znanstvenih člankov. (Za natančnejšo razmejitev med znanstvenimi in strokovnimi članki glej *Tipologije dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss* 2008.) Izbrani fizikalni članki so zato večinoma strokovni članki s primesmi znanstvenih člankov. Revija *American Journal of Physics* vsebuje

podobne članke v angleščini, pri čemer se osredotoča zlasti na pedagoške in kulturne vidike fizike;

- **avtor:** vsi avtorji izbranih člankov so rojeni govorniki jezika, v katerem so napisali članek, in so znanstveniki, ki se ukvarjajo z izbranimi strokami. Ker je v Sloveniji število znanstvenikov, ki se ukvarjajo s etnologijo in fiziko, omejeno, se nekateri avtorji slovenskih člankov ponavljajo. Nasprotno se v angleškem delu korpusa avtorji ne ponavljajo; verjetno zaradi večjega števila revij v angleščini ne objavljajo dvakrat v isti reviji v kratkih časovnih obdobjih, iz katerih je gradivo pričujoče raziskave. Med slovenskimi etnološkimi članki se po dvakrat pojavita avtorja dveh člankov, to sta **avtorica A** (avtorica člankov z oznakama **Z-E-S-2** in **Z-E-S-10**) in **avtor B** (avtor člankov z oznakama **Z-E-S-3** in **Z-E-S-7**). Med slovenskimi fizikalnimi članki je v dveh soavtor **avtor C** (to sta članka z oznakama **Z-F-S-6** in **Z-F-S-8**). Pri fizikalnih besedilih se dva avtorja ponovita tudi v različnih podkorpusih: **avtor D** je avtor enega od fizikalnih znanstvenih člankov (z oznako **Z-F-S-1**) in prvi avtor dveh univerzitetnih učbenikov (z oznakama **U-F-S-3** in **U-F-S-4**); **avtor E** je avtor enega od fizikalnih znanstvenih člankov (z oznako **Z-F-S-2**), dveh poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankov s fizikalno vsebino (z oznakama **P-N-S-2** in **P-N-S-6**) in avtor enega od izbranih univerzitetnih učbenikov (z oznako **U-F-S-1**). Ob tem je treba opozoriti tudi na dejstvo, da sta znanstveni članek avtorja E (**Z-F-S-2**) in eden od njegovih naravoslovnih člankov (**P-N-S-6**) pravzaprav članka z isto tematiko – to je Bose-Einsteinova kondenzacija (vodika) – kar pomeni, da je edina ključna razlika med njima žanr;
- **dolžina:** dolžina znanstvenih člankov je od 1500 do 8500 besed. V **tabelah 8a–d** je z okvirnim številom povedi in besed prikazan pregled dolžine posameznih znanstvenih člankov in skupna dolžina posameznih delov korpusa. Kot je razvidno, posamezni sklopi v obeh podkorpusih niso povsem uravnoteženi, kar je posledica razlik v konvencijah med vedama: etnološki članki so tipično daljši od fizikalnih, ki veliko informacij posredujejo zunaj osnovnega besedila – skozi formule, diagrame, slike itd. – in so zato bolj zgoščeni. Razlika pri obeh vedah se pokaže tudi med jezikoma: angleški znanstveni članki so večinoma daljši od slovenskih, kar je verjetno posledica formatov izbranih revij; v izbranih angleških revijah so članki v povprečju daljši kot v izbranih slovenskih revijah.

Tabela 8a: Dolžina angleških znanstvenih člankov iz etnologije

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
Z-E-A-1	250	6000
Z-E-A-2	300	7000
Z-E-A-3	250	6500
Z-E-A-4	350	7500
Z-E-A-5	250	6000
Z-E-A-6	250	8000
Z-E-A-7	300	6000
Z-E-A-8	250	7000
Z-E-A-9	400	8500
Z-E-A-10	200	7000
Skupaj	2800	69.500

Tabela 8b: Dolžina slovenskih znanstvenih člankov iz etnologije

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
Z-E-S-1	100	3500
Z-E-S-2	400	7500
Z-E-S-3	200	5500
Z-E-S-4	100	2000
Z-E-S-5	150	4500
Z-E-S-6	200	3500
Z-E-S-7	200	3500
Z-E-S-8	350	8500
Z-E-S-9	250	5000
Z-E-S-10	150	3000
Skupaj	2100	46.500

Tabela 8c: Dolžina angleških znanstvenih člankov iz fizike

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
Z-F-A-1	150	4000
Z-F-A-2	250	6000
Z-F-A-3	150	4000
Z-F-A-4	200	5000
Z-F-A-5	100	2500
Z-F-A-6	250	6000
Z-F-A-7	100	2500
Z-F-A-8	250	5500
Z-F-A-9	100	2500
Z-F-A-10	100	3000
Skupaj	1650	41.000

Tabela 8d: Dolžina slovenskih znanstvenih člankov iz fizike

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
Z-F-S-1	250	4500
Z-F-S-2	200	3000
Z-F-S-3	150	2500
Z-F-S-4	100	4500
Z-F-S-5	150	3500
Z-F-S-6	100	2000
Z-F-S-7	250	4500
Z-F-S-8	150	4000
Z-F-S-9	100	1500
Z-F-S-10	100	2500
Skupaj	1550	32.000

II. Poljudnoznanstveni članki

Poljudnoznanstveni članki, iz katerih je zgrajen tretji podkorporus, so bili izbrani na podlagi naslednjih kriterijev:

- **stroka:** vsi izbrani poljudnoznanstveni članki so naravoslovni, pri čemer se ni mogoče omejiti samo na fizikalne članke, kajti število takšnih člankov je v slovenščini zelo omejeno, še bolj pa je omejeno število avtorjev. Zato so izbrani članki iz naslednjih naravoslovnih strok:
 - v angleščini – astronomija, geologija, fizika, optika, telekomunikacije, geofizika, biomehanika;
 - v slovenščini – fiziologija, fizika, astronomija, geologija, seizmologija, fizika, meteorologija.
 Skupni imenovalec vseh izbranih člankov je, da se vsaj v nekaterih vidikih ukvarjajo tudi s fizikalnimi problemi;
- **letnica objave:** vsi analizirani članki so bili objavljeni med letoma 1997 in 2001;
- **revija, v kateri je članek objavljen:** kot pri znanstvenih člankih je tudi tu izbor revij omejen na po eno revijo za vsak jezik, z namenom izločitve dejavnika konteksta. Vsi analizirani poljudnoznanstveni članki v angleškem jeziku so iz revije *Scientific American*, vsi analizirani poljudnoznanstveni članki v slovenskem jeziku pa so iz revije *Proteus*;
- **avtor:** tudi v poljudnoznanstvenih člankih so vsi avtorji izbranih člankov rojeni govorniki jezika, v katerem so napisali članek, hkrati pa so znanstveniki oziroma strokovnjaki za svoja področja. Prav tako kot pri znanstvenih člankih tudi pri poljudnoznanstvenih člankih v slovenščini ni mogoče zagotoviti, da bi bili vsi avtorji izbranih člankov različni, saj je v Sloveniji število avtorjev poljudnoznanstvenih člankov, ki se navezujejo na fiziko, majhno. Med slovenskimi naravoslovnimi članki se ponovita dva avtorja – **avtor E** (avtor člankov z oznakama **P-N-S-2** in **P-N-S-6**) in **avtor F** (avtor članka z oznako **P-N-S-5** in soavtor članka **P-N-S-9**). Nasprotno se v angleškem delu korpusa avtorji ne ponavljajo; verjetno zaradi večjega števila revij v angleščini ne objavljajo dvakrat v isti reviji v kratkih časovnih obdobjih, iz katerih je gradivo pričujoče raziskave;
- **dolžina:** posamezni poljudnoznanstveni članki obsegajo od 1500 do 5000 besed. V celotnem številu besed sta podkorporusa v obeh jezikih precej uravnotežena. V **tabelah 9a–b** je z okvirnim številom povedi in besed prikazan pregled dolžine posameznih poljudnoznanstvenih člankov in skupna dolžina posameznih delov korpusa.

Tabela 9a: Dolžina angleških poljudnoznanstvenih člankov

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
P-N-A-1	200	3500
P-N-A-2	150	4000
P-N-A-3	100	2000
P-N-A-4	150	3500
P-N-A-5	150	4000
P-N-A-6	150	3500
P-N-A-7	100	2500
P-N-A-8	150	4000
P-N-A-9	150	3500
P-N-A-10	150	3500
Skupaj	1450	34.000

Tabela 9b: Dolžina slovenskih poljudnoznanstvenih člankov

Oznaka članka	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
P-N-S-1	250	4000
P-N-S-2	250	4000
P-N-S-3	100	1500
P-N-S-4	300	5000
P-N-S-5	150	3500
P-N-S-6	100	2000
P-N-S-7	100	2000
P-N-S-8	250	5000
P-N-S-9	200	4000
P-N-S-10	150	3500
Skupaj	1850	34.500

III. Poglavlja iz učbenikov

Poglavja iz učbenikov, ki tvorijo četrti podkorpus, so izbrana na podlagi naslednjih kriterijev:

- **stroka:** vsa izbrana poglavja so iz univerzitetnih učbenikov fizike. Tudi v drugih dveh izbranih žanrih je število slovenskih besedil zelo omejeno, število univerzitetnih učbenikov v slovenščini pa je premajhno, da bi bilo mogoče zagotoviti deset reprezentativnih primerov, zato je število omejeno na pet. Zaradi majhnega števila slovenskih fizikalnih učbenikov se pri izbiri gradiva prav tako ni mogoče omejiti na določena področja fizike. Med izbranimi učbeniki je tako šest splošnih, od tega štirje angleški in dva slovenska (to so učbeniki z oznakami **U-F-A-1**, **U-F-A-2**, **U-F-A-3**, **U-F-A-5**, **U-F-S-1** in **U-F-S-2**). Drugi štirje učbeniki so specializirani, od tega en angleški in trije slovenski (to so učbeniki z oznakami **U-F-A-4**, **U-F-S-3**, **U-F-S-4** in **U-F-S-5**);
- **letnica objave:** v nasprotju z znanstvenimi članki, za katere je nujno, da izhajajo sproti, z novimi ugotovitvami, so učbeniki precej konservativnejši (prim. 3.2.1), izid učbenika pa je običajno rezultat večletnega dela. Zato je v slovenščini nemogoče dobiti pet fizikalnih učbenikov, ki bi bili časovno primerljivi z znanstvenimi članki in bi bili izdani med letoma 1993 in 2001, temveč je za izbor gradiva potrebno daljše časovno obdobje – izbrani učbeniki so izšli med letoma 1964 in 1992. Ob tem se je treba zavedati, da letnica objave lahko vpliva na rabo metabesedilnih elementov (prim. Pisanski 2002), vendar se takšnemu izboru gradiva ni mogoče izogniti. Vsi izbrani slovenski učbeniki so nastali po predavanjih, torej iz skript, čeprav gre v štirih primerih za prve izdaje v obliki učbenika, le učbenik z oznako **U-F-S-2** je predelana in izpopolnjena različica prejšnjega učbenika. Tudi angleški učbeniki so večinoma nastali iz zapiskov za predavanja, vendar je med njimi manj prvih izdaj. Če je učbenik uspešen, običajno ostane v obtoku zelo dolgo; namesto novih učbenikov so pogostejše nove, izpopolnjene izdaje. Prve izdaje vseh izbranih učbenikov so bile objavljene po letu 1940, vendar je treba poudariti, da so bile kasnejše izdaje precej spremenjene – nova odkritja v fiziki so učbenike temeljito preoblikovala, dodali so jim nova poglavja z novimi vsebinami;
- **strokovna oziroma znanstvena raven učbenika:** vsi izbrani učbeniki se uporabljajo kot učno gradivo na dodiplomski stopnji, večinoma v prvih dveh letih študija. Učbeniki so namenjeni različnim študijskim programom, nekateri so napisani za študente fizike, drugi za študente drugih naravoslovno-tehničnih in medicinskih ved, ki imajo v svojem predmetniku tudi fiziko;
- **mesto v učbeniku, kjer se poglavje nahaja:** ker je mogoče pričakovati, da se raba metabesedilnih elementov v posameznih poglavjih v učbenikih med

seboj razlikuje (v uvodnem ali zaključnem poglavju je lahko precej drugačna kot v jedrnih poglavjih), so izbrana poglavja, ki se v učbenikih nahajajo takoj za uvodnim delom. Edini izjemi sta učbenika z oznakama **U-F-A-5** in **U-F-S-5**, v katerih sta bili začetni poglavji (za uvodnim) premalo obsežni, zato sta izbrani poglavji za njima;

- **avtor:** Tako kot avtorji člankov so tudi vsi avtorji izbranih učbenikov rojeni govorniki jezika, v katerem so napisali članek, obenem pa so znanstveniki s področja fizike. Tudi pri slovenskih učbenikih zaradi izjemno majhnega števila učbenikov ni mogoče zagotoviti, da bi bili vsi avtorji različni, zato se prvi avtor učbenikov z oznakama **U-F-S-3** in **U-F-S-4**, **avtor D**, ponovi;
- **dolžina:** dolžina izbranih poglavij močno variira, kot je pri takšnem gradivu mogoče pričakovati, najdaljše poglavje obsega približno 10.500 besed, najkrajše pa sedemkrat manj, torej okrog 1500. V **tabelah 10a–b** je z okvirnim številom povedi in besed predstavljena dolžina posameznih izbranih poglavij in skupna dolžina posameznih podkorpusov. Iz podatkov je razvidno, da je angleški del podkorpusa nekoliko obsežnejši od slovenskega.

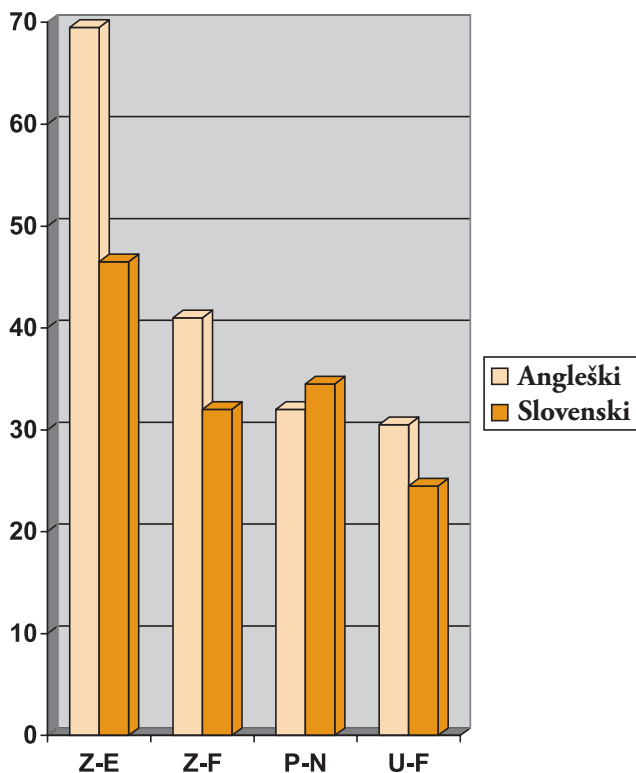
Tabela 10a: Dolžina poglavij iz angleških univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
U-F-A-1	300	6500
U-F-A-2	300	5000
U-F-A-3	250	5500
U-F-A-4	300	7000
U-F-A-5	350	6500
Skupaj	1500	30.500

Tabela 10b: Dolžina poglavij iz slovenskih univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Okvirno število povedi	Okvirno število besed
U-F-S-1	350	4500
U-F-S-2	700	10500
U-F-S-3	250	3500
U-F-S-4	600	4500
U-F-S-5	100	1500
Skupaj	2000	24.500

Na **sliki 3** je še enkrat vzporedno predstavljena približna dolžina vseh podkorpusov.⁴

Slika 3: Približna skupna dolžina posameznih korpusov v 1000 besedah

Iz grafa je razvidno, da je angleški del korpusa v celoti nekoliko obsežnejši od slovenskega; isto velja tudi za posamezne podkorpuse, z izjemo poljudnih naravoslovnih člankov. Sicer je med podkorpusi najobsežnejši podkorpuse etnoloških člankov, medtem ko sta podkorpuse fizikalnih člankov in poljudnoznanstvenih člankov podobne dolžine. Najmanj obsežen je podkorpuse učbenikov, kar ni presenetljivo, saj drugi podkorpuse obsegajo po dvakrat deset besedil, podkorpuse učbenikov pa le dvakrat pet besedil.

4.2 METODA

Metoda dela, uporabljena v pričujoči raziskavi, je ročna besediloslovna analiza. Ta temelji na identifikaciji in razčlenitvi izbranih metabesedilnih elementov, ki so

⁴ Uporabljene oznake so razložene v prilogi 1.

funkcijskih enote in jih ni mogoče formalno opredeliti oziroma ustvariti končne množice možnih oblik, v katerih se pojavljajo, zato jih z računalniško analizo ne bi bilo mogoče zajeti v celoti. Omejen nabor formalnih realizacij je razviden tudi iz Hylandove analize, za katero v svoji prilogi 3 (Hyland 2000: 190–3) navaja seznam metabesedilnih elementov, ki jih je računalniško poiskal v gradivu. Bunton (1999: S42) posebej opozarja, da se računalniška analiza osredotoča predvsem na analizo leksikalnih in gramatikalnih lastnosti, ki so primerne za računalniško iskanje, zato obstaja nevarnost, da bi opustili raziskavo višjih besedilnih funkcij. Ker je za ugotavljanje izhodiščne hipoteze pomemben tako kvalitativen kot kvantitativen vidik, rezultati računalniške analize pa bi bili uporabni predvsem s kvantitativnega stališča, in še v tem primeru ne bi zajeli celotne problematike, je ročna analiza boljša rešitev.

Seveda ob tem ne gre spregledati dejstva, da uporaba ročne analize pomeni zelo omejen korpus in omejeno število analiziranih jezikovnih prvin (prim. Reid 1993: 191), posledica tega pa je vprašanje verodostojnosti rezultatov. Zato je treba upoštevati, da iz rezultatov ne moremo sklepati na njihovo splošno veljavnost v izbranih jezikih, strokah ali žanrih.

Vprašanje verodostojnosti ročne analize enega analitika z drugega zornega kota načnja tudi Mauranen (1993b: 49). Posebej opozarja na problem subjektivne presoje oziroma individualne interpretacije. Vseeno meni, da analiza dveh ali treh analitikov ne prispeva bistveno k rešitvi problema individualne interpretacije in se pri tem sklicuje na nekatere študije, ki se ukvarjajo s to problematiko. Pomembna zagotovitev čim boljše objektivnosti rezultatov in čim manjšega vpliva individualne interpretacije je izdelava natančnih kriterijev za analizo. Kriteriji prepoznavanja kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine so podrobno predstavljeni v poglavjih 2.1 in 2.2, v okviru opredelitve teh dveh vrst metabesedilnih elementov. Za razumevanje znanstvenih besedil je bilo včasih nujno vključiti tudi etnografski pristop in razlago strokovnih vidikov besedila poiskati s strokovnjakoma s področij etnologije in fizike.

Besedila, analizirana za pričujočo študijo, so vzporedna; to pomeni, da niso prevodi, se pa, kolikor je mogoče, ujemajo v žanru, stroki in komunikacijskem namenu. Göpferich (2000: 233) v opisu metodologije dela v deskriptivnih besediloslovnih raziskavah med vidiki, ki jih je treba pri raziskavah upoštevati, posebej navaja, da mora biti gradivo, uporabljeno v medjezikovnih in medkulturnih analizah, namenjenih ugotavljanju razlik v žanrskih konvencijah, sestavljeno iz vzporednih besedil. Tudi sicer je metodologija, uporabljena v pričujoči raziskavi, v skladu z metodološkimi vidiki, ki jih izpostavlja Göpferich (2000: 230–234).

Analiza temelji na predpostavki, da se lahko različne kategorije (v tem primeru različni jeziki, stroke ali žanri) razlikujejo v pogostosti rabe retoričnih strategij.

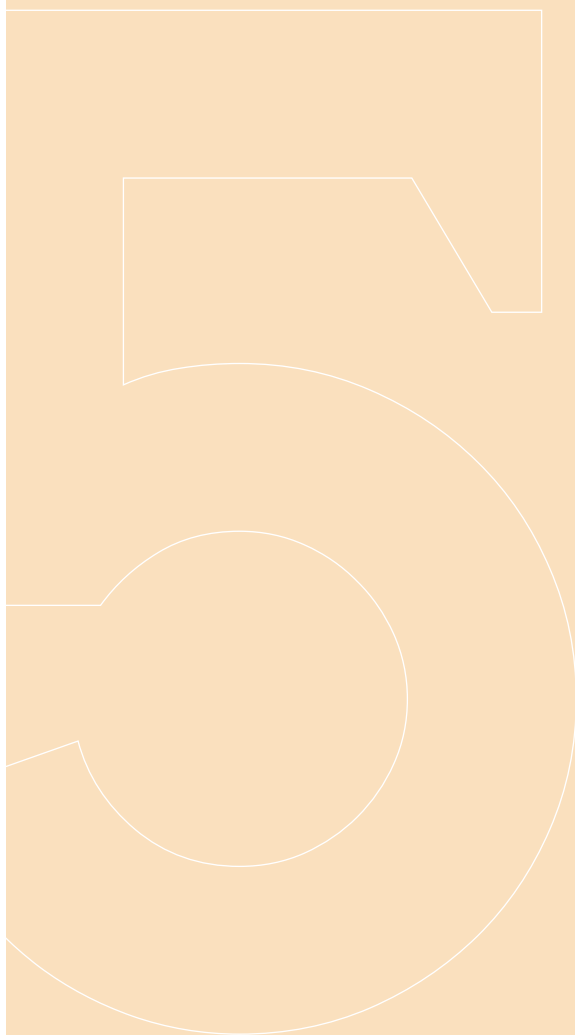
Valero-Garcés (1996: 281) trdi, da je smiselno predvidevati, da bodo avtorji iz različnih kulturnih (jezikovnih) okolij uporabljali identične strategije, razlikovala pa se bo relativna pogostost rabe teh strategij. Analiza poteka v treh fazah.

Prva faza obsega razčlenitev vseh enot gradiva v celotnem korpusu v celoti; v razčlenitvi so identificirani potencialni metabesedilni elementi.

Druga faza obsega podrobno razčlenitev in evalvacijo identificiranih elementov, na podlagi tega pa so elementi razvrščeni v podkategorije oziroma izločeni iz analize.

Tretja faza vključuje sintezo in primerjavo dobljenih podatkov.

5 Rezultati

V tem razdelku so ločeno navedeni rezultati za kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine, nazadnje pa je predstavljena še korelacija med obema vrstama podatkov. Razčlenitev in komentar rezultatov sledita v poglavjih 6 in 7.

5.1 ŠTEVILO POJAVITEV KAŕIPOTOV PO PODKORPUSIH

V **tabelah 11–18** je prikazano število kaŕipotov, ki se pojavljajo v posameznih besedilih, in sicer v kategorijah *napovedi*, *sklici* in *kaŕipoti* (*napovedi* in *sklici* skupaj). Ob tem je pri člankih v oklepaju navedeno, koliko kaŕipotov se nanaša na celotno besedilo. V takšni funkciji se lahko pojavljajo tako napovedi kot sklici. Napovedi se pojavljajo v uvodnem delu besedila in so izražene teze ali pa je z njimi napovedana vsebina celotnega besedila, lahko po posameznih razdelkih ali le po posameznih temah. Sklici se pojavljajo v zaključnem delu besedila in izražajo povzetek glavnih ugotovitev ali glavnih tem, ki jih je besedilo obravnavalo.

Pri poglavjih iz učbenikov (**tabeli 17 in 18**) ta funkcija ni posebej označena, ker ni analizirano celotno besedilo. Kot napovedi in sklici pa se v teh poglavjih štejejo tudi metabesedilni elementi, ki se nanašajo na druga poglavja znotraj istega učbenika, saj je celotno besedilo v resnici učbenik in ne učbeniško poglavje.

Ob številih napovedi, sklicev in kaŕipotov za posamezna besedila je navedeno tudi skupno število za celoten sklop besedil, povprečno število na besedilo v izbranem sklopu, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, ki meri razpršenost rezultatov oziroma v danem primeru enotnost ali odstopanje v povprečnem številu kaŕipotov v posameznih sklopih.

Tabela 11: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških znanstvenih etnoloških člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
Z-E-A-1	4 (3)	4 (0)	8 (3)
Z-E-A-2	15 (3)	10 (3)	25 (6)
Z-E-A-3	6 (5)	5 (4)	11 (9)
Z-E-A-4	5 (2)	1 (0)	6 (2)
Z-E-A-5	7 (3)	0 (0)	7 (3)
Z-E-A-6	8 (6)	5 (1)	13 (7)
Z-E-A-7	4 (2)	4 (2)	8 (4)
Z-E-A-8	11 (2)	5 (2)	16 (4)
Z-E-A-9	9 (1)	3 (1)	12 (2)
Z-E-A-10	5 (3)	14 (5)	19 (8)
Skupaj	74 (30)	51 (18)	125 (48)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	7,4 (3)	5,1 (1,8)	12,5 (4,8)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	3,50238	4,121758	6,023104

Tabela 12: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih znanstvenih etnoloških člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
Z-E-S-1	10 (4)	3 (1)	13 (5)
Z-E-S-2	7 (0)	3 (0)	10 (0)
Z-E-S-3	4 (3)	0 (0)	4 (3)
Z-E-S-4	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Z-E-S-5	2 (1)	1 (0)	3 (1)
Z-E-S-6	6 (1)	1 (0)	7 (1)
Z-E-S-7	1 (1)	0 (0)	1 (1)
Z-E-S-8	4 (0)	1 (0)	5 (0)
Z-E-S-9	1 (1)	1 (0)	2 (1)
Z-E-S-10	8 (0)	2 (0)	10 (0)
Skupaj	43 (11)	12 (1)	55 (12)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	4,3 (1,1)	1,2 (0,1)	5,5 (1,2)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	3,368151	1,135292	4,352522

Tabela 13: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških znanstvenih fizikalnih člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
Z-F-A-1	7 (5)	0 (0)	7 (5)
Z-F-A-2	2 (0)	2 (0)	4 (0)
Z-F-A-3	9 (5)	6 (1)	15 (6)
Z-F-A-4	19 (14)	6 (1)	25 (15)
Z-F-A-5	3 (1)	3 (1)	6 (2)
Z-F-A-6	11 (7)	3 (3)	14 (10)
Z-F-A-7	8 (5)	12 (2)	20 (7)
Z-F-A-8	7 (0)	22 (1)	29 (1)
Z-F-A-9	4 (1)	6 (0)	10 (1)
Z-F-A-10	8 (4)	5 (3)	13 (7)
Skupaj	78 (42)	65 (12)	143 (54)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	7,8 (4,2)	6,5 (1,2)	14,3 (5,4)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	4,825856	6,328946	8,246885

Tabela 14: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih znanstvenih fizikalnih člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
Z-F-S-1	6 (1)	5 (1)	11 (2)
Z-F-S-2	2 (0)	2 (0)	4 (0)
Z-F-S-3	5 (4)	2 (0)	7 (4)
Z-F-S-4	9 (4)	11 (3)	20 (7)
Z-F-S-5	10 (5)	6 (3)	16 (8)
Z-F-S-6	3 (1)	2 (0)	5 (1)
Z-F-S-7	1 (0)	1 (0)	2 (0)
Z-F-S-8	11 (3)	2 (1)	13 (4)
Z-F-S-9	2 (0)	0 (0)	2 (0)
Z-F-S-10	1 (0)	2 (0)	3 (0)
Skupaj	50 (18)	33 (8)	83 (26)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	5 (1,8)	3,3 (0,8)	8,3 (2,6)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	3,829708	3,233505	6,360468

Tabela 15: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških poljudnoznanstvenih člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
P-N-A-1	2 (0)	1 (0)	3 (0)
P-N-A-2	0 (0)	1 (1)	1 (1)
P-N-A-3	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-A-4	1 (0)	1 (0)	2 (0)
P-N-A-5	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-A-6	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-A-7	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-A-8	1 (0)	0 (0)	1 (0)
P-N-A-9	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-A-10	0 (0)	1 (0)	1 (0)
Skupaj	4 (0)	4 (1)	8 (1)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	0,4 (0)	0,4 (0,1)	0,8 (0,1)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	0,699206	0,516398	1,032796

Tabela 16: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih poljudnoznanstvenih člankih

Oznaka članka	Napovedi	Sklici	Kažipoti
P-N-S-1	3 (2)	6 (0)	9 (2)
P-N-S-2	3 (2)	3 (0)	6 (2)
P-N-S-3	2 (2)	0 (0)	2 (2)
P-N-S-4	1 (1)	1 (0)	2 (1)
P-N-S-5	1 (0)	0 (0)	1 (0)
P-N-S-6	0 (0)	1 (0)	1 (0)
P-N-S-7	0 (0)	0 (0)	0 (0)
P-N-S-8	1 (0)	2 (0)	3 (0)
P-N-S-9	3 (0)	3 (0)	6 (0)
P-N-S-10	2 (0)	3 (1)	5 (1)
Skupaj	16 (7)	19 (1)	35 (8)
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	1,6 (0,7)	1,9 (0,1)	3,5 (0,8)
Standardni odklon: $\sigma(X)$	1,173788	1,911951	2,877113

Tabela 17: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v poglavjih angleških univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Napovedi	Sklici	Kažipoti
U-F-A-1	11	9	20
U-F-A-2	8	2	10
U-F-A-3	10	2	12
U-F-A-4	14	9	23
U-F-A-5	13	3	16
Skupaj	56	25	81
Povprečno št. pojavitev na poglavje: \bar{x}	11,2	5	16,2
Standardni odklon: $\sigma(X)$	2,387467	3,674235	5,403702

Tabela 18: Število *kažipotov*, povprečno število *kažipotov*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v poglavjih slovenskih univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Napovedi	Sklici	Kažipoti
U-F-S-1	4	6	10
U-F-S-2	8	6	14
U-F-S-3	5	2	7
U-F-S-4	5	5	10
U-F-S-5	7	2	9
Skupaj	29	21	50
Povprečno št. pojavitev na poglavje: \bar{x}	5,8	4,2	10
Standardni odklon: $\sigma(X)$	1,643168	2,04939	2,54951

5.2 ŠTEVILO POJAVITEV OZNAČEVALCEV PO PODKORPUSIH

V tabelah 19–26 je prikazano število *označevalcev odnosa do vsebine*, ki se pojavljajo v posameznih besedilih. Za vsak sklop besedil je navedeno tudi skupno število označevalcev, povprečno število označevalcev na besedilo v izbranem sklopu, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, ki meri razpršenost rezultatov oziroma v danem primeru enotnost ali odstopanje v povprečnem številu označevalcev v posameznih sklopih.

Tabela 19: Število *označevalcev odnosa do vsebine*, povprečno število *označevalcev odnosa do vsebine*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških znanstvenih etnoloških člankih

Oznaka članka	Označevalci ⁵
Z-E-A-1	10
Z-E-A-2	37
Z-E-A-3	13
Z-E-A-4	17
Z-E-A-5	13
Z-E-A-6	18
Z-E-A-7	14
Z-E-A-8	15
Z-E-A-9	30
Z-E-A-10	25
Skupaj	192
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	19,2
Standardni odklon: $\sigma(X)$	8,689713

Tabela 20: Število *označevalcev odnosa do vsebine*, povprečno število *označevalcev odnosa do vsebine*, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih znanstvenih etnoloških člankih

Oznaka članka	Označevalci
Z-E-S-1	14
Z-E-S-2	8
Z-E-S-3	13
Z-E-S-4	8
Z-E-S-5	2
Z-E-S-6	21
Z-E-S-7	1
Z-E-S-8	7
Z-E-S-9	9
Z-E-S-10	5
Skupaj	88
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	8,8
Standardni odklon: $\sigma(X)$	5,95912

⁵ V nadaljnjem besedilu se oznaka **označevalci** nanaša izključno na **označevalce odnosa do vsebine**.

Tabela 21: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških znanstvenih fizikalnih člankih

Oznaka članka	Označevalci
Z-F-A-1	28
Z-F-A-2	9
Z-F-A-3	11
Z-F-A-4	15
Z-F-A-5	10
Z-F-A-6	23
Z-F-A-7	16
Z-F-A-8	39
Z-F-A-9	18
Z-F-A-10	14
Skupaj	183
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	18,3
Standardni odklon: $\sigma(X)$	9,357706

Tabela 22: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih znanstvenih fizikalnih člankih

Oznaka članka	Označevalci
Z-F-S-1	50
Z-F-S-2	6
Z-F-S-3	15
Z-F-S-4	20
Z-F-S-5	17
Z-F-S-6	11
Z-F-S-7	24
Z-F-S-8	13
Z-F-S-9	5
Z-F-S-10	7
Skupaj	168
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	16,8
Standardni odklon: $\sigma(X)$	13,19764

Tabela 23: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v angleških poljudnoznanstvenih člankih

Oznaka članka	Označevalci
P-N-A-1	27
P-N-A-2	15
P-N-A-3	10
P-N-A-4	14
P-N-A-5	10
P-N-A-6	16
P-N-A-7	13
P-N-A-8	16
P-N-A-9	17
P-N-A-10	36
Skupaj	174
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	17,4
Standardni odklon: $\sigma(X)$	8,085653

Tabela 24: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v slovenskih poljudnoznanstvenih člankih

Oznaka članka	Označevalci
P-N-S-1	29
P-N-S-2	19
P-N-S-3	22
P-N-S-4	15
P-N-S-5	22
P-N-S-6	3
P-N-S-7	3
P-N-S-8	28
P-N-S-9	14
P-N-S-10	9
Skupaj	164
Povprečno št. pojavitev na članek: \bar{x}	16,4
Standardni odklon: $\sigma(X)$	9,335714

Tabela 25: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v poglavjih angleških univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Označevalci
U-F-A-1	56
U-F-A-2	32
U-F-A-3	21
U-F-A-4	39
U-F-A-5	16
Skupaj	164
Povprečno št. pojavitev na poglavje: \bar{x}	32,8
Standardni odklon: $\sigma(X)$	15,8019

Tabela 26: Število označevalcev odnosa do vsebine, povprečno število označevalcev odnosa do vsebine, \bar{x} , in standardni odklon, $\sigma(X)$, v poglavjih slovenskih univerzitetnih učbenikov fizike

Oznaka poglavja	Označevalci
U-F-S-1	15
U-F-S-2	18
U-F-S-3	28
U-F-S-4	69
U-F-S-5	11
Skupaj	141
Povprečno št. pojavitev na poglavje: \bar{x}	28,2
Standardni odklon: $\sigma(X)$	23,65798

5.3 KORELACIJA MED IZBRANIMA VRSTAMA METABESEDILNIH ELEMENTOV

Ob ločenih rezultatih za vsako od obeh izbranih vrst metabesedilnih elementov je pomemben tudi podatek o medsebojni soodvisnosti oziroma korelaciji med izbranimi vrstama metabesedilnih elementov. Korelacijo med serijami podatkov odraža *korelacijski koeficient* $r(X, Y)$. V **tabeli 27** so prikazani korelacijski koeficienti $r(K, O)$ med kažipotami (K) in označevalci odnosa do vsebine (O) v posameznih

sklopih besedil. Korelacijski koeficienti merijo, do kakšne mere velja, da je ob velikem številu kaŕipotov pričakovati tudi večje število označevalcev odnosa do vsebine in nasprotno.

Tabela 27: Vrednosti korelacijskih koeficientov v posameznih sklopih besedil

	Vrednost
Z-E-A ⁶ : $r(K, O)$	0,768494
Z-E-S: $r(K, O)$	0,372695
Z-F-A: $r(K, O)$	0,504069
Z-F-S: $r(K, O)$	0,343619
P-N-A: $r(K, O)$	0,489639
P-N-S: $r(K, O)$	0,467446
U-F-A: $r(K, O)$	0,551009
U-F-S: $r(K, O)$	-0,09533

Iz podatkov je razvidno, da je korelacijski koeficient med kaŕipotom in označevalci odnosa do vsebine pozitiven v vseh sklopih besedil razen v slovenskih fizikalnih učbenikih; povsod, razen v slovenskih učbenikih, torej velja, da je v besedilih, v katerih je več kaŕipotov, načeloma tudi več označevalcev odnosa do vsebine oziroma nasprotno, v slovenskih fizikalnih učbenikih pa je korelacija rahlo negativna, kar pomeni, da v njih avtorji, ki uporabljajo več kaŕipotov, načeloma uporabljajo manj označevalcev oziroma nasprotno. Najbolj izrazita je korelacija med izbranimi vrstama metabesedilnih elementov v angleških etnoloških znanstvenih člankih, srednje izrazita je korelacija v angleških učbenikih in angleških fizikalnih znanstvenih člankih, medtem ko je korelacija v drugih sklopih besedil manj izrazita. Daleč najnižja je korelacija v slovenskih učbenikih, za katero pravzaprav velja, da ne kaže izrazite povezave med obema vrstama metabesedilnih elementov.

⁶ Oznake so razložene v prilogi 1.

6 Razčlenitev rezultatov po dejavnikih

Rezultati so precej obsežni, zato jih je smiselno obravnavati ločeno za vsak posamezen dejavnik, ki je v analizi zajet, torej za tri primarne dejavnike, stroko, žanr in jezik, za dva sekundarna dejavnika, dolžino in čas, in za en subjektivni dejavnik, osebni slog.

6.1 STROKA

Kot prvi dejavnik je analizirana stroka, v analizi pa je zajetih 40 besedil, od tega je 20 angleških, 20 pa slovenskih. V analizo so zajeti fizikalni in etnološki znanstveni članki.

V **tabelah 28–29** so vzporedno predstavljeni rezultati razčlenitve znanstvenih člankov, to je prvega in drugega podkorpusa. Rezultati so navedeni ločeno po jezikih, pa tudi skupaj, za vse etnološke in vse fizikalne članke. Nato so v **tabeli 30** navedeni tudi korelacijski koeficienti za posamezne sklope besedil. Nazadnje so v **tabelah 31–32** predstavljeni rezultati testa hi-kvadrat.

V **tabeli 28** je prikazano povprečno število kažipotov v prvem in drugem podkorpusu. Rezultati so navedeni najprej ločeno za napovedi in sklice, nato pa tudi skupno za vse kažipote. Pri vsaki od kategorij so posebej navedeni tudi rezultati za napovedi oziroma sklice, ki se nanašajo na celotno besedilo (napovedi članka in sklici članka, oziroma kažipoti članka), in napovedi in sklici, ki se nanašajo na manjše dele članka (delne napovedi, delni sklici in delni kažipoti).

Tabela 28: Pregled povprečnega števila kažipotov v prvem podkorpusu (etnološki znanstveni članki) in drugem podkorpusu (fizikalni znanstveni članki)

	Z-E-A	Z-E-S	Vsi-Z-E	Z-F-A	Z-F-S	Vsi-Z-F
Napovedi članka	3	1,1	2,05	4,2	1,8	3
Delne napovedi	4,4	3,2	3,8	3,6	3,2	3,4
Vse napovedi	7,4	4,3	5,85	7,8	5	6,4
Sklici članka	1,8	0,1	0,95	1,2	0,8	1
Delni sklici	3,3	1,1	2,2	5,3	2,5	3,9
Vsi sklici	5,1	1,2	3,15	6,5	3,3	4,9
Kažipoti članka	4,8	1,2	3	5,4	2,6	4
Delni kažipoti	7,7	4,3	6	8,9	5,7	7,3
Kažipoti skupaj	12,5	5,5	9	14,3	8,3	11,3

Iz **tabele 28** je razvidno, da je povprečje števila kaŕipotov v etnološkem in fizikalnem članku podobno, okrog 10, pri čemer je kaŕipotov nekoliko več v fizikalnih člankih (11,3 na članek proti 9 v etnoloških člankih). Tudi ostala skupna povprečja za vse etnološke in fizikalne članke so precej podobna; napovedi je v obeh vedah povprečno okrog 6 na članek (za etnološke članke je povprečje 5,85 na članek, za fizikalne pa nekoliko višje, 6,4 na članek), sklicev pa je v povprečju v obeh podkorpusih manj kot napovedi, v etnoloških jih je spet nekaj manj (v povprečju 3,15 na članek) kot v fizikalnih (4,9 na članek). Napovedi celotne vsebine članka so pogostejše v fizikalnih člankih (v povprečju 3 proti 2,05 v etnoloških), medtem ko so delne napovedi nekoliko pogostejše v etnoloških člankih (v povprečju 3,8 proti 3,4 v fizikalnih). Povprečno število sklicev, ki se nanašajo na celoten članek, je v obeh podkorpusih podobno (1 v fizikalnih in 0,95 v etnoloških člankih), medtem ko je delnih sklicev v fizikalnih člankih v povprečju skoraj še enkrat več (3,9) kot v etnoloških člankih (2,2). Pri delitvi kaŕipotov na delne in na tiste, ki se nanašajo na celoten članek, se v fizikalnih člankih v povprečju 4 kaŕipoti nanašajo na celoten članek proti 3 v etnoloških člankih, delnih kaŕipotov pa je v fizikalnih člankih povprečno 7,3 in v etnoloških člankih 6.

Primerjava med vedama, v kateri so združeni članki v obeh jezikih, torej kaže na med seboj precej podobna razmerja v vseh kategorijah. V fizikalnih člankih je v povprečju nekoliko več kaŕipotov, vendar so razlike v primerjavi z etnološkimi članki majhne. Primerjava podkorpusov, v katerih so članki ločeni po jezikih, pa pokaŕe, da poloŕaj ni tako enostaven, kajti razmerja se med vedama v posameznih jezikih nekoliko razlikujejo. V angleških člankih je povprečno število vseh kaŕipotov v obeh vedah precej večje kot v slovenskih člankih, razmerje med povprečnim številom kaŕipotov v angleških in slovenskih etnoloških člankih je 12,5 : 5,5, v angleških in slovenskih fizikalnih člankih pa je razmerje 14,3 : 8,3. V etnoloških člankih je torej kaŕipotov v angleških člankih več kot še enkrat več kot v slovenskih, v fizikalnih pa jih je nekaj manj kot še enkrat več. Tudi ostale primerjave pokaŕejo, da so razlike med jezikoma znotraj ved precejšnje.

Prav zaradi takšnih razmerij se zdi smiselno primerjati razmerja med obema strokama v vsakem jeziku posebej. Primerjava angleških člankov pokaŕe, da je v fizikalnih člankih povprečno število vseh kaŕipotov nekoliko večje (14,3) od povprečja vseh kaŕipotov v etnoloških člankih (12,5). Povprečno število napovedi je v obeh strokah zelo podobno (7,4 v etnoloških in 7,8 v fizikalnih), nekoliko bolj se stroki razlikujeta v povprečnem številu sklicev (5,1 v etnoloških in 6,5 v fizikalnih). Napovedi, ki se nanašajo na celoten članek, so pogostejše v fizikalnih člankih (4,3 proti 3 v etnoloških), medtem ko so delne napovedi pogostejše v etnoloških člankih (4,4 proti 3,6 v fizikalnih). Sklici,

ki povzemajo vsebino celotnega članka, pa so, ravno nasprotno kot napovedi, malo pogostejši v etnoloških člankih (1,8 proti 1,2 v fizikalnih), medtem ko so delni sklici občutno pogostejši v fizikalnih člankih (5,3 proti 3,3 v etnoloških).

Primerjava slovenskih člankov pokaže, da je v fizikalnih člankih povprečno število kaŕipotov še nekoliko večje (8,3) od povprečja vseh kaŕipotov v etnoloških člankih (5,5). Povprečno število napovedi je v obeh strokah razmeroma podobno (4,3 v etnoloških in 5 v fizikalnih), precej bolj se stroki razlikujeta v povprečnem številu sklicev (1,2 v etnoloških in 3,3 v fizikalnih). Napovedi, ki se nanašajo na celoten članek, so tudi tu pogostejše v fizikalnih člankih (1,8 proti 1,1 v etnoloških), medtem ko je povprečno število delnih napovedi v obeh strokah popolnoma enako (3,2). Sklici, ki povzemajo vsebino celotnega članka, so v obeh strokah izredno redki. Podobno kot napovedi so pogostejši v fizikalnih člankih (0,8 proti 0,1 v etnoloških). Tudi delni sklici so pogostejši v fizikalnih člankih (2,5 proti 1,1 v etnoloških).

V **tabeli 29** je prikazano povprečno število označevalcev odnosa do vsebine v prvem in drugem podkorpusu.

Tabela 29: Pregled povprečnega števila označevalcev odnosa do vsebine v prvem podkorpusu (etnološki znanstveni članki) in drugem podkorpusu (fizikalni znanstveni članki)

	Z-E-A	Z-E-S	Vsi-Z-E	Z-F-A	Z-F-S	Vsi-Z-F
Označevalci	19,2	8,8	14	18,3	16,8	17,55

Pri označevalcih odnosa do vsebine je ujemanje med strokama v obeh jezikih nekoliko manjše kot pri kaŕipotih, povprečje v prvem podkorpusu je 14, v drugem pa 17,55. Podobno kot pri kaŕipotih je tudi pri označevalcih odnosa do vsebine razvidno, da jezika ne uporabljata izbranih metabesedilnih elementov enako pogosto, v obeh strokah je v angleških besedilih označevalcev več kot v slovenskih, pri čemer zlasti izstopajo etnološki članki, kjer je v angleških člankih označevalcev več kot še enkrat več kot v slovenskih. V fizikalnih člankih je razmerje med jezikoma bolj enakomerno. V angleških člankih je razlika med strokama minimalna, v etnoloških je povprečje 19,2 označevalca na članek, v fizikalnih pa 18,3. Nasprotno pa je v slovenskih člankih razlika med strokama izrazita, saj je v fizikalnih člankih v povprečju skoraj še enkrat več označevalcev (16,8) kot v etnoloških (8,8).

Korelacijski koeficienti

V **tabeli 30** so navedeni korelacijski koeficienti med kaŕipoti in označevalci odnosa do vsebine za prvi in drugi podkorpuz; za vsak podkorpuz najprej ločeno, po jezikih, nato pa še skupaj.

Tabela 30: Vrednosti korelacijskih koeficientov v posameznih sklopih besedil v prvem in drugem podkorpuzu

	Vrednost
Z-E-A: $r(K, O)$	0,768494
Z-E-S: $r(K, O)$	0,372695
Vsi-Z-E: $r(K, O)$	0,760551
Z-F-A: $r(K, O)$	0,504069
Z-F-S: $r(K, O)$	0,343619
Vsi-Z-F: $r(K, O)$	0,395759

Primerjava korelacijskih koeficientov za izbrani vrsti metabesedilnih elementov pokaŕe, da je korelacija v etnoloŕkih člankih precej viŕja kot v fizikalnih, prav tako primerjava po jezikih pokaŕe, da je v obeh strokah v angleŕskih člankih korelacija viŕja kot v slovenskih.

Test hi-kvadrat

S testom hi-kvadrat (χ^2) se ugotavlja ujemanje med vzorcem in teorijskim modelom, oziroma ali je razprŕenost vzorcev statistično pomembna. Po definiciji *Statističnega terminoloŕskega slovarja* (Koŕmelj in sod. 2001) temelji test hi-kvadrat »na hi-kvadrat porazdelitvi ustrezne statistike« (statistika je v tem primeru slučajna spremenljivka, določena s funkcijo vzorčnih vrednosti).

Pri testu hi-kvadrat se najprej izračuna količina χ^2 :

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(f_i - f_{ii})^2}{f_{ii}}$$

pri čemer so f_i frekvence vzorca, f_{ii} frekvence, ki jih napoveduje teorijski model, n pa ŕtevilo razredov. Zatem se izračuna vrednost porazdelitve $P(\chi^2, k)$, pri čemer je k ŕtevilo prostostnih stopenj porazdelitve hi-kvadrat. V pričujočem primeru, ko se pri izračunu teorijskih frekvenc ne uporabi teorijskih podatkov, velja kar

$k = n - 1$. V preglednici Excel si je mogoče pri testu hi-kvadrat pomagati z vgrajeno funkcijo CHITEST, ki iz stolpcev podatkov vrne izračunano verjetnost $P(\chi^2, k)$. Navadno se privzame, da test hi-kvadrat podpira teorijski model, kadar velja $P(\chi^2, k) > 0,05$, nasprotno pa so pri $P(\chi^2, k) < 0,05$ razlike med vzorcem in teorijskim modelom prevelike, da bi bile lahko posledica zgolj statističnih odstopanj.

Z aplikacijo testa hi-kvadrat na rezultate za obe stroki se preverja hipoteza, da je število pojavitev v obeh strokah enako oziroma da so razhajanja med rezultati le statistična odstopanja. Če velja, da je $P(\chi^2, k) > 0,05$, je mogoče sklepati, da hipoteza drži, če pa velja, da je $P(\chi^2, k) < 0,05$, razlike med rezultati za obe vedi ne morejo biti le posledica statističnih odstopanj. V **tabelah 31–32** so navedeni rezultati testa hi-kvadrat, tako da se primerjajo rezultati za obe stroki, ločeno za vsak jezik, v kategorijah napovedi, sklici, kažipoti in označevalci odnosa do vsebine. Statistično pomembne razlike so označene s krepkim tiskom.

Tabela 31: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške etnološke in fizikalne znanstvene članke

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-E-A	74	76	0,74560279
Z-F-A	78	76	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-E-A	51	58	0,19364653
Z-F-A	65	58	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-E-A	125	134	0,27153934
Z-F-A	143	134	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-E-A	192	187,5	0,64210477
Z-F-A	183	187,5	

Tabela 32: Rezultati testa hi-kvadrat za slovenske etnološke in fizikalne znanstvene članke

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-E-S	43	46,5	0,46792081
Z-F-S	50	46,5	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-E-S	12	22,5	0,00174512
Z-F-S	33	22,5	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-E-S	55	69	0,01714803
Z-F-S	83	69	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-E-S	88	128	0,00000057
Z-F-S	168	128	

Rezultati testa hi-kvadrat kažejo, da razlika v številu izbranih metabesedilnih elementov v angleških etnoloških in fizikalnih člankih ni statistično pomembna. V slovenskih etnoloških in fizikalnih člankih pa je statistično pomembna razlika v številu sklicev, kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine, razlika v številu napovedi pa ne.

6.2 ŽANR

Kot drugi dejavnik je analiziran žanr; vzporedno so predstavljeni rezultati analiz fizikalnih znanstvenih člankov, poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankov in poglavij univerzitetnih fizikalnih učbenikov. V analizo je zajetih 50 besedil, od tega je 25 besedil angleških, 25 pa slovenskih.

V ločenih **tabelah 33–38** predstavljam rezultate drugega, tretjega in četrtega podkorporusa. Rezultati so navedeni po jezikih, posebej za angleška besedila in posebej za slovenska, pa tudi skupaj, za vse tri sklope besedil v obeh jezikih (Vsi-Z-F, Vsi-P-N, Vsi-U-F). V **tabeli 37** so navedeni korelacijski koeficienti za izbrane podkorpuse. Nazadnje so v **tabelah 40–41** predstavljeni rezultati testa hi-kvadrat.

V **tabelah 33–35** je prikazano povprečno število kažipotov v drugem, tretjem in četrtem podkorporusu. Rezultati so povsod najprej navedeni za napovedi posebej in sklice posebej, nato pa tudi skupno za vse kažipote. Za drugi in tretji podkorporus

(**tabeli 33–34**) so posebej navedeni tudi rezultati za napovedi oziroma sklice, ki se nanašajo na celotno besedilo (napovedi članka in sklici članka oziroma kaŕipoti članka), in za napovedi in sklice, ki se nanašajo na manjše dele članka (delne napovedi, delni sklici in delni kaŕipoti).

Tabela 33: Pregled povprečnega števila kaŕipotov v drugem podkorpusu (fizični znanstveni članki)

	Z-F-A	Z-F-S	Vsi-Z-F
Napovedi članka	4,2	1,8	3
Delne napovedi	3,6	3,2	3,4
Vse napovedi	7,8	5	6,4
Sklici članka	1,2	0,8	1
Delni sklici	5,3	2,5	3,9
Vsi sklici	6,5	3,3	4,9
Kaŕipoti članka	5,4	2,6	4
Delni kaŕipoti	8,9	5,7	7,3
Kaŕipoti skupaj	14,3	8,3	11,3

Tabela 34: Pregled povprečnega števila kaŕipotov v tretjem podkorpusu (poljudnoznanstveni članki)

	P-N-A	P-N-S	Vsi-P-N
Napovedi članka	0	0,7	0,35
Delne napovedi	0,4	0,9	0,65
Vse napovedi	0,4	1,6	1
Sklici članka	0,1	0,1	0,1
Delni sklici	0,3	1,8	1,05
Vsi sklici	0,4	1,9	1,15
Kaŕipoti članka	0,1	0,8	0,45
Delni kaŕipoti	0,7	2,7	1,7
Kaŕipoti skupaj	0,8	3,5	2,15

Tabela 35: Pregled povprečnega števila *kažipotov* v četrtem podkorpusu (poglavja iz učbenikov)

	U-F-A	U-F-S	Vsi-U-F
Vse napovedi	11,2	5,8	8,6
Vsi sklici	5	4,2	4,5
Kažipoti skupaj	16,2	10	13,1

Iz **tabel 33–35** je razvidno, da sta si skupni povprečni števila kažipotov v znanstvenem članku (11,3) in učbeniku (13,1) precej podobni, močno pa se od njiju razlikuje povprečno število kažipotov v poljudnoznanstvenem članku (2,15). Tudi v ostalih kategorijah so si povprečja znanstvenih člankov in učbenikov mnogo bolj podobna kot povprečja poljudnoznanstvenih člankov. Napovedi je v znanstvenih člankih in učbenikih v povprečju več kot sklicev, medtem ko je v poljudnoznanstvenih člankih napovedi za malenkost manj kot sklicev; povprečje napovedi v znanstvenih člankih je 6,4, v učbenikih 8,6, v poljudnoznanstvenih člankih pa mnogo nižje, le ena napoved na članek. Povprečje sklicev je v znanstvenih člankih 4,9, v učbenikih še nekaj manj (4,5) in v poljudnoznanstvenih člankih še mnogo manj (1,15). Podatki o delnih sklicih in napovedih ter o sklicih in napovedih, ki se nanašajo na celotno besedilo, so na voljo le za članke. Za znanstvene članke so povprečja v vseh kategorijah višja od povprečij za poljudnoznanstvene članke, za oba žanra pa velja, da so tako delni sklici kot delne napovedi pogostejši od sklicev in napovedi članka.

Ker je bilo že pri dejavniku stroke razvidno, da se raba izbranih metabesedilnih elementov med jezika lahko močno razlikuje, je smiselno predstaviti razmerja med žanri tudi za vsak jezik posebej, čeprav rezultati kažejo, da so pri žanru razlike med jezika manjše kot pri stroki. V angleških besedilih je povprečno število kažipotov v znanstvenih člankih in učbenikih nekoliko višje, kot je povprečje obeh jezikov, v znanstvenih člankih je povprečje 14,3, v učbenikih pa 16,2. V poljudnoznanstvenih člankih je povprečje še nekoliko nižje od povprečja obeh jezikov (0,8). Povprečno število napovedi je daleč najvišje v učbenikih (11,2), sledijo znanstveni članki (7,8), v poljudnoznanstvenih člankih pa je povprečno število napovedi izredno nizko (0,4). V znanstvenih člankih in učbenikih je povprečno število sklicev nižje od povprečnega števila napovedi, v znanstvenih člankih je 6,5, v učbenikih pa še nekoliko nižje, 5. V poljudnoznanstvenih člankih je povprečno število sklicev prav tako izjemno nizko in je popolnoma enako povprečnemu številu napovedi (0,4). Pri napovedih, ki se nanašajo na celotno besedilo, izstopajo znanstveni članki, saj so v njih takšne napovedi pogostejše (4,1) od delnih (3,6). Pri sklicih je v znanstvenih člankih situacija obratna, saj je delnih sklicev več (5,3) kot tistih, ki se nanašajo na celotno poglavje (1,2).

V poljudnoznanstvenih člankih kaŕipotov, ki se nanaŕajo na celotno besedilo, skoraj ni (0,1).

V slovenskih besedilih je povprečno ŕtevilo kaŕipotov v znanstvenih člankih in uĉbenikih nekoliko niŕje, kot je povpreĉje obeh jezikov; v znanstvenih člankih je povpreĉje 8,3, v uĉbenikih pa 10. V poljudnoznanstvenih člankih pa je povpreĉje nekoliko viŕje od povpreĉja obeh jezikov – 3,5. Povpreĉno ŕtevilo napovedi je najviŕje v uĉbenikih (5,8), sledijo znanstveni ĉlanki (5), v poljudnoznanstvenih člankih pa je povpreĉno ŕtevilo napovedi precej niŕje (1,6). V znanstvenih člankih in uĉbenikih je povpreĉno ŕtevilo sklicev niŕje od povpreĉnega ŕtevila napovedi, v znanstvenih člankih je povpreĉno ŕtevilo sklicev 3,3, v uĉbenikih je nekoliko viŕje, 4,2. V poljudnoznanstvenih člankih je povpreĉno ŕtevilo sklicev (1,9) za malenkost viŕje od povpreĉnega ŕtevila napovedi. V znanstvenih in poljudnoznanstvenih člankih je povpreĉno ŕtevilo delnih kaŕipotov viŕje od povpreĉnega ŕtevila kaŕipotov, ki se nanaŕajo na celotno besedilo.

V **tabelah 36–38** je prikazano povpreĉno ŕtevilo oznaĉevalcev odnosa do vsebine v drugem, tretjem in ĉetrtem podkorpusu.

Tabela 36: Pregled povpreĉnega ŕtevila oznaĉevalcev odnosa do vsebine v drugem podkorpusu (fizikalni znanstveni ĉlanki)

	Z-F-A	Z-F-S	Vsi-Z-F
Oznaĉevalci	18,3	16,8	17,55

Tabela 37: Pregled povpreĉnega ŕtevila oznaĉevalcev odnosa do vsebine v tretjem podkorpusu (poljudnoznanstveni ĉlanki)

	P-N-A	P-N-S	Vsi-P-N
Oznaĉevalci	17,4	16,4	16,9

Tabela 38: Pregled povpreĉnega ŕtevila oznaĉevalcev odnosa do vsebine v ĉetrtem podkorpusu (poglavja iz uĉbenikov)

	U-F-A	U-F-S	Vsi-U-F
Oznaĉevalci	32,8	28,2	30,5

Iz zgornjih tabel je razvidno, da se razmerja med ŕanri pri oznaĉevalcih odnosa do vsebine moĉno razlikujejo od razmerij med ŕanri pri kaŕipotih. V povpreĉju

obeh jezikov izrazito izstopajo učbeniki (30,5), v katerih je označevalcev skoraj še enkrat več kot v znanstvenih (17,55) in poljudnoznanstvenih (16,9) člankih, ki so si v tej kategoriji močno podobni. Razmerja so zelo podobna tudi v vsakem od jezikov posebej.

Korelacijski koeficienti

V **tabeli 39** so navedeni korelacijski koeficienti med kažipoti in označevalci odnosa do vsebine za drugi, tretji in četrti podkorpus; za vsak podkorpus najprej ločeno, po jezikih, nato pa še skupaj.

Tabela 39: Vrednosti korelacijskih koeficientov v posameznih sklopih besedil v drugem, tretjem in četrtem podkorpusu

	Vrednost
Z-F-A: $r(K, O)$	0,504069
Z-F-S: $r(K, O)$	0,343619
Vsi-Z-F: $r(K, O)$	0,395759
P-N-A: $r(K, O)$	0,489639
P-N-S: $r(K, O)$	0,467446
Vsi-P-N: $r(K, O)$	0,334441
U-F-A: $r(K, O)$	0,551009
U-F-S: $r(K, O)$	-0,09533
Vsi-U-F: $r(K, O)$	0,266742

Primerjava korelacijskih koeficientov za obe izbrani vrsti metabesedilnih elementov pokaže, da je korelacija v vseh treh žanrih razmeroma nizka, če upoštevamo oba jezika skupaj. Ločena primerjava po jezikih pokaže na nekoliko višjo stopnjo korelacije v angleških besedilih (v vseh treh žanrih je okrog 0,5), medtem ko je v slovenskih besedilih korelacija nižja, izrazito nizka je v slovenskih fizikalnih učbenikih.

Test hi-kvadrat

Postopek pri testu hi-kvadrat je enak kot v 6.1. Z aplikacijo testa hi-kvadrat na rezultate za vse tri žanre se preverja hipoteza, da je število pojavitev v vseh treh žanrih enako oziroma da so razhajanja med rezultati le statistična odstopanja. Če velja, da je $P(\chi^2, k) > 0,05$, je mogoče sklepati, da hipoteza drži, če pa velja, da je

$P(\chi^2, k) < 0,05$, razlike med rezultati za posamezne žanre ne morejo biti le posledica statističnih odstopanj. V tabelah 40–41 so navedeni rezultati testa hi-kvadrat, tako da se primerjajo rezultati za vse tri žanre ločeno za vsak jezik, v kategorijah napovedi, sklici, kažipoti in označevalci odnosa do vsebine. Statistično pomembne razlike so označene s krepkim tiskom.

Tabela 40: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške fizikalne znanstvene članke, poljudnoznanstvene naravoslovne članke in fizikalne učbenike.

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-F-A	78	46	0,00000000
P-N-A	4	46	
U-F-A	56	46	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-F-A	65	31,33333	0,00000000
P-N-A	4	31,33333	
U-F-A	25	31,33333	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-F-A	143	77,33333	0,00000000
P-N-A	8	77,33333	
U-F-A	81	77,33333	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-F-A	183	173,6667	0,59442927
P-N-A	174	173,6667	
U-F-A	164	173,6667	

Tabela 41: Rezultati testa hi-kvadrat za slovenske fizikalne znanstvene članke, poljudnoznanstvene naravoslovne članke in fizikalne učbenike.

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-F-S	50	31,66667	0,00009191
P-N-S	16	31,66667	
U-F-S	29	31,66667	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-F-S	33	24,33333	0,09478308
P-N-S	19	24,33333	
U-F-S	21	24,33333	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-F-S	83	56	0,00002107
P-N-S	35	56	
U-F-S	50	56	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-F-S	168	157,66667	0,26009117
P-N-S	164	157,66667	
U-F-S	141	157,66667	

Rezultati testa hi-kvadrat kažejo, da je razlika v številu kažipotov, napovedi in sklicev v angleških besedilih v izbranih treh žanrih statistično pomembna, razlika v številu označevalcev odnosa do vsebine pa ne. V slovenskih besedilih je v izbranih treh žanrih statistično pomembna razlika v številu napovedi in vseh kažipotov, razlika v številu sklicev in označevalcev odnosa do vsebine pa ne.

6.3 JEZIK

Kot tretji dejavnik je analiziran jezik. Zajeta so vsa analizirana besedila (skupaj 70), torej etnološki znanstveni članki (20), fizikalni znanstveni članki (20), naravoslovni poljudnoznanstveni članki (20) in poglavja iz visokošolskih fizikalnih učbenikov (10). Polovica vsega gradiva v vseh štirih sklopih je v angleškem jeziku (skupaj 35 enot), druga polovica pa v slovenskem.

V **tabelah 42–47** so predstavljeni rezultati za vsa besedila iz vseh štirih podkorpsov. V vsaki od tabel so v ločenih stolpcih navedeni rezultati za angleška in slovenska besedila. V **tabeli 48** so navedeni korelacijski koeficienti za izbrane podkorpuse. Nazadnje so v **tabelah 49–52** predstavljeni rezultati testa hi-kvadrat.

V tabelah 42–45 je prikazano povprečno število kaŕipotov v vsakem podkorpusu posebej. Rezultati so povsod najprej navedeni loĉeno, za napovedi posebej in sklice posebej, nato pa tudi skupno za vse kaŕipote. Za prvi, drugi in tretji podkorpus (tabele 42–44) so posebej navedeni tudi rezultati za napovedi oziroma sklice, ki se nanaŕajo na celotno besedilo (napovedi ĉlanka in sklici ĉlanka oziroma kaŕipoti ĉlanka) in napovedi in sklici, ki se nanaŕajo na manjŕe dele ĉlanka (delne napovedi, delni sklici in delni kaŕipoti).

Tabela 42: Pregled povpreĉnega ŕtevila kaŕipotov v prvem podkorpusu (etnoloŕki znanstveni ĉlanki)

	Angleŕki	Slovenski
Napovedi ĉlanka	3	1,1
Delne napovedi	4,4	3,2
Napovedi skupaj	7,4	4,3
Sklici ĉlanka	1,8	0,1
Delni sklici	3,3	1,1
Sklici skupaj	5,1	1,2
Kaŕipoti ĉlanka	4,8	1,2
Delni kaŕipoti	7,7	4,3
Kaŕipoti skupaj	12,5	5,5

Tabela 43: Pregled povpreĉnega ŕtevila kaŕipotov v drugem podkorpusu (fizikalni znanstveni ĉlanki)

	Angleŕki	Slovenski
Napovedi ĉlanka	4,2	1,8
Delne napovedi	3,6	3,2
Napovedi skupaj	7,8	5
Sklici ĉlanka	1,2	0,8
Delni sklici	5,3	2,5
Sklici skupaj	6,5	3,3
Kaŕipoti ĉlanka	5,4	2,6
Delni kaŕipoti	8,7	5,7
Kaŕipoti skupaj	14,3	8,3

Tabela 44: Pregled povprečnega števila *kažipotov* v tretjem podkorpusu (poljudnoznanstveni članki)

	Angleški	Slovenski
Napovedi članka	0	0,7
Delne napovedi	0,4	0,9
Napovedi skupaj	0,4	1,6
Sklici članka	0,1	0,1
Delni sklici	0,3	1,8
Sklici skupaj	0,4	1,9
Kažipoti članka	0,1	0,8
Delni kažipoti	0,7	2,7
Kažipoti skupaj	0,8	3,5

Tabela 45: Pregled povprečnega števila *kažipotov* v četrtem podkorpusu (poglavja iz učbenikov)

	Angleški	Slovenski
Napovedi skupaj	11,2	5,8
Sklici skupaj	5	4,2
Kažipoti skupaj	16,2	10

V **tabeli 46** je prikazan sinoptičen pregled povprečnih vrednosti vseh rezultatov rabe kažipotov za vse podkorpuse.

Tabela 46: Prikaz povprečnih vrednosti vseh rezultatov rabe *kažipotov* za vse podkorpuse

	Kažipoti v angleških besedilih	Kažipoti v slovenskih besedilih
1. podkorpus Vsi-Z-E	12,5	5,5
2. podkorpus Vsi-Z-F	14,3	8,3
3. podkorpus Vsi-P-N	0,8	3,5
4. podkorpus Vsi-U-F	16,2	10
Skupno povprečje	12,51	5,23

Iz podatkov v zgornjih tabelah je razvidno, da jezik v štirih podkorpusedih različno vpliva na rabo metabesedilnih elementov. V povprečju so v angleških člankih kaŕipotih rabljeni veĉ kot ŕe enkrat pogosteje (12,51) kot v slovenskih (5,23). V treh podkorpusedih je raba kaŕipotov v povpreĉju v angleških člankih precej pogostejŕa kot v slovenskih, izjema so le poljudnoznanstveni ĉlanki, v katerih je raba kaŕipotov v slovenskih člankih ŕtirikrat pogostejŕa (3,5) kot v angleških (0,8), ĉprav velja omeniti, da je v tem podkorpusedu tudi med slovenskimi besedili raba zelo nizka. Razlika med jezikoma je sicer najbolj izrazita v etnoloških znanstvenih ĉlankih, kjer je razmerje 12,5 : 5,5 v prid angleŕskemu ĉlankom (obenem pa je to razmerje med jezikoma med vsemi ŕtirimi korpusedi najbolj podobno skupnemu razmerju med jezikoma za vse ŕtiri korpusede), nekoliko niŕže je razmerje med angleŕskimi in slovenskimi fizikalnimi znanstvenimi ĉlanki 14,3 : 8,3, ŕe malenkost manjŕa pa je razlika med jezikoma pri poglavjih iz uĉbenikov, kjer je razmerje 16,2 : 10.

Raba napovedi je v vseh podkorpusedih, razen v tretjem, veĉja od rabe sklicev, prav tako je v vseh podkorpusedih, razen v tretjem, v angleških besedilih napovedi veĉ kot v slovenskih. Pri uĉbenikih je v angleških besedilih napovedi v povpreĉju skoraj ŕe enkrat toliko kot v slovenskih, razmerje je 11,1 : 5,8. Razmerja so precej podobna tudi pri etnoloških znanstvenih ĉlankih, kjer je povpreĉje 7,4 napovedi v angleških člankih proti 4,3 v slovenskih, in pri fizikalnih znanstvenih ĉlankih, kjer je povpreĉje 7,8 napovedi v angleških člankih proti 5 v slovenskih. Razmerje v poljudnoznanstvenih ĉlankih se, kot ŕe reĉeno, moĉno razlikuje od ostalih treh podkorpusedov, saj je povpreĉje 0,4 napovedi v angleških člankih proti 1,6 v slovenskih.

Pri rabi sklicev so razlike med podkorpusedi nekoliko veĉje, podobno kot pri napovedih je sklicev v vseh podkorpusedih, razen v tretjem, v angleških besedilih veĉ. Razlika je najveĉja pri etnoloških znanstvenih ĉlankih, kjer je povpreĉje v angleških člankih 5,1, v slovenskih pa 1,2. Nekoliko manjŕa je razlika pri fizikalnih znanstvenih ĉlankih, kjer je povpreĉje v angleških člankih 6,5, v slovenskih pa 3,3. Najmanjŕa razlika je pri uĉbenikih, kjer je v angleških poglavjih povpreĉje 5, v slovenskih pa 4,2. Pri poljudnoznanstvenih ĉlankih je razmerje, kot ŕe reĉeno, obrnjeno, v angleških člankih je povpreĉje 0,4, v slovenskih pa 1,9.

Pri razlikovanju med delnimi kaŕipotih in kaŕipotih, ki se nanaŕajo na celotna besedila, veĉinoma velja, da so delne napovedi in sklici veĉinoma pogostejŕi. Edina izjema so angleŕski fizikalni znanstveni ĉlanki, kjer so napovedi, ki se nanaŕajo na celotno vsebino, pogostejŕe od delnih napovedi. Pri angleŕskih poljudnoznanstvenih ĉlankih izstopa dejstvo, da skoraj ni kaŕipotov, ki bi se nanaŕali na celotno besedilo.

V **tabeli 47** je prikazan sinoptičen pregled povprečnih vrednosti vseh rezultatov rabe označevalcev odnosa do vsebine za vse podkorpuse.

Tabela 47: Pregled povprečnih vrednosti vseh rezultatov rabe označevalcev odnosa do vsebine za vse podkorpuse

	Označevalci odnosa do vsebine v angl. besedilih	Označevalci odnosa do vsebine v slov. besedilih
1. podkorpuse Vsi-Z-E	19,2	8,8
2. podkorpuse Vsi-Z-F	18,3	16,8
3. podkorpuse Vsi-P-N	17,4	16,4
4. podkorpuse Vsi-U-F	32,8	28,2
Skupno povprečje	20,4	16,03

Iz podatkov je razvidno, da jezik v analiziranem gradivu na rabo označevalcev odnosa do vsebine vpliva drugače kot na rabo kaŕipotov. V vseh ŕtirih podkorpusedih je v angleŕskih besedilih označevalcev veĕ in tudi skupno povpreĕje kaŕe, da je v slovenskih besedilih označevalcev odnosa do vsebine v povpreĕju za okrog petino manj (16,03) kot v angleŕskih (20,4). V posameznih podkorpusedih je razlika najveĕja pri etnoloŕskih znanstvenih ĕlankih, kjer je v angleŕskih besedilih označevalcev veĕ kot enkrat veĕ (19,2) kot v slovenskih besedilih (8,8). V drugih treh podkorpusedih so razlike med jezikoma pravzaprav precej majhne: v uĕbeniŕskih poglavjih je v slovenskih ĕlankih označevalcev za dobro osmino manj (28,2) kot v angleŕskih (32,8), ŕe manjŕa je razlika pri fizikalnih znanstvenih ĕlankih, kjer je razmerje 18,3 : 16,8, najmanjŕa pa je razlika pri poljudnoznanstvenih naravoslovnih ĕlankih – 17,4 : 16,4.

Korelacijski koeficienti

V **tabeli 48** so navedeni korelacijski koeficienti med kaŕipoti in označevalci odnosa do vsebine po jezikih, najprej po posameznih podkorpusedih, nato pa ŕe skupaj (Vsi-A in Vsi-S).

Tabela 48: Vrednosti korelacijskih koeficientov v posameznih sklopih besedil po jezikih

	Vrednost
Z-E-A: $r(K, O)$	0,768494
Z-F-A: $r(K, O)$	0,504069
P-N-A: $r(K, O)$	0,489639
U-F-A: $r(K, O)$	0,551009
Vsi-A: $r(K, O)$	0,483601
Z-E-S: $r(K, O)$	0,372695
Z-F-S: $r(K, O)$	0,343619
P-N-S: $r(K, O)$	0,467446
U-F-S: $r(K, O)$	-0,09533
Vsi-S: $r(K, O)$	0,320278

Primerjava korelacijskih koeficientov za obe izbrani vrsti metabesedilnih elementov pokaže, da je korelacijski koeficient za vsa angleška besedila srednje visok (0,48), za vsa slovenska besedila pa je nižji (0,32) in ne kaže na izrazito povezanost med rabo kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine. Tudi v posameznih podkorpusih je v angleških besedilih korelacija povsod izrazitejša (srednja do visoka) kot v slovenskih, kjer je nekoliko višja le pri poljudnoznanstvenih člankih, izrazito nizka pa je v slovenskih učbenikih, kjer je sicer tudi negativna.

Test hi-kvadrat

Postopek pri testu hi-kvadrat je enak kot v 6.1. Z aplikacijo testa hi-kvadrat na rezultate za oba jezika se preverja hipoteza, da je število pojavitev v obeh jezikih enako oziroma so razhajanja med rezultati le statistična odstopanja. Če velja, da je $P(\chi^2, k) > 0,05$, je mogoče sklepati, da hipoteza drŕi, če pa velja, da je $P(\chi^2, k) < 0,05$, razlike med rezultati za oba jezika ne morejo biti le posledica statističnih odstopanj. V **tabelah 49–52** so navedeni rezultati testa hi-kvadrat, tako da se primerjajo rezultati za oba jezika po posameznih podkorpusih v kategorijah napovedi, sklici, kaŕipoti in označevalci odnosa do vsebine. Statistično pomembne razlike so označene s krepkim tiskom.

Tabela 49: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške in slovenske etnološke znanstvene članke

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-E-A	74	58,5	0,00415759
Z-E-S	43	58,5	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-E-A	51	31,5	0,00000089
Z-E-S	12	31,5	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-E-A	125	90	0,00000018
Z-E-S	55	90	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-E-A	192	140	0,00000000
Z-E-S	88	140	

Tabela 50: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške in slovenske fizikalne znanstvene članke

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
Z-F-A	78	64	0,01332833
Z-F-S	50	64	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
Z-F-A	65	49	0,00122717
Z-F-S	33	49	
	Število kažipotov	Povprečje kažipotov	
Z-F-A	143	113	0,00006576
Z-F-S	83	113	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
Z-F-A	183	175,5	0,42333964
Z-F-S	168	175,5	

Tabela 51: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške in slovenske poljudnoznanstvene naravoslovne članke

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
P-N-A	4	10	0,00729036
P-N-S	16	10	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
P-N-A	4	11,5	0,00176170
P-N-S	19	11,5	
	Število kaŕipotov	Povprečje kaŕipotov	
P-N-A	8	21,5	0,00003831
P-N-S	35	21,5	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
P-N-A	174	169	0,58649082
P-N-S	164	169	

Tabela 52: Rezultati testa hi-kvadrat za angleške in slovenske fizikalne učbenike

	Število napovedi	Povprečje napovedi	$P(\chi^2, k)$
U-F-A	56	42,5	0,00340535
U-F-S	29	42,5	
	Število sklicev	Povprečje sklicev	
U-F-A	25	23	0,55534632
U-F-S	21	23	
	Število kaŕipotov	Povprečje kaŕipotov	
U-F-A	81	65,5	0,00675917
U-F-S	50	65,5	
	Število označevalcev	Povprečje označevalcev	
U-F-A	164	152,5	0,18784670
U-F-S	141	152,5	

Rezultati testa hi-kvadrat kažejo, da je v etnoloških člankih razlika v številu kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine, napovedi in sklicev med jezikom statistično pomembna. V fizikalnih člankih je razlika v številu kaŕipotov, napo-

vedi in sklicev med jezikoma prav tako statistično pomembna, razlika v številu označevalcev odnosa do vsebine pa ne. V poljudnoznanstvenih člankih je razlika v številu kažipotov, napovedi in sklicev statistično pomembna, razlika v številu označevalcev odnosa do vsebine pa ne. V fizikalnih učbenikih je razlika v številu kažipotov in napovedi statistično pomembna, razlika v številu sklicev in označevalcev odnosa do vsebine pa ne.

6.4 SEKUNDARNA DEJAVNIKA

V nasprotju s primarnimi dejavniki, ki so za opis rabe metabesedilnih elementov ključnega pomena, sekundarni dejavniki opis rabe metabesedilnih elementov predvsem dopolnjujejo. To pomeni, da lahko s poznavanjem žanra, stroke in jezika dovolj dobro opišemo konvencije rabe metabesedilnih elementov, medtem ko sekundarni dejavniki konvencije določijo natančneje, vendar nikakor ne ključno.

Med sekundarnimi dejavniki lahko vpliv dveh, dolžine in časa, merimo s številom pojavitev, medtem ko za dejavnik konteksta velja, da na izbrane metabesedilne elemente ne vpliva neposredno, saj se njihova raba običajno ne predpisuje izrecno, vendar pa možnost implicitnega vpliva tega dejavnika obstaja, prav tako se je treba zavedati, da lahko kontekst vpliva na rabo drugih metabesedilnih elementov.

Gradivo, analizirano v pričujoči študiji, je izbrano tako, da omogoča čim boljšo analizo vpliva primarnih dejavnikov, zato pa je na njem ugotavljanje vpliva sekundarnih dejavnikov bolj omejeno. Kljub temu je tudi na tem gradivu mogoče opazovati vpliv dveh sekundarnih dejavnikov, to sta dolžina besedila in časovni okvir nastanka besedila, pri vsakem od dejavnikov pa so predstavljene omejitve, ki jih izbor besedila predstavlja. Kot je bilo že omenjeno, eksplicitni vpliv dejavnika konteksta na izbrani vrsti metabesedilnih elementov ni preverljiv, zato vpliv tega dejavnika ni posebej obravnavan.

6.4.1 Dolžina besedila

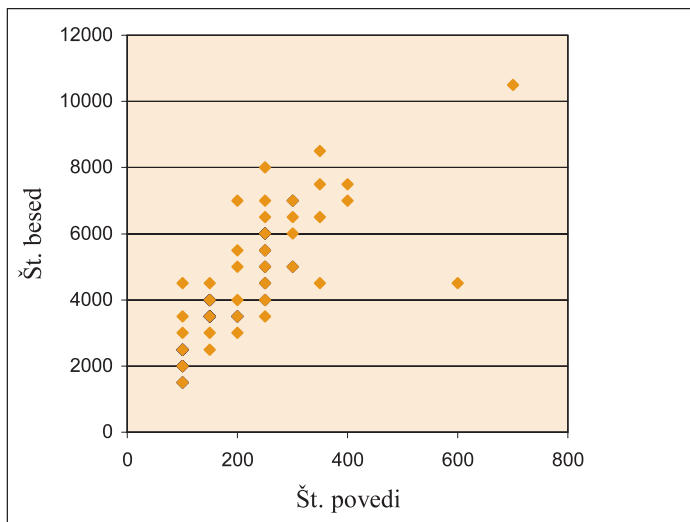
Dolžino besedila štejemo med sekundarne dejavnike zato, ker se precej navezuje na primarni dejavnik žanra, manj pa na jezik in stroko. Žanrske konvencije med drugim določajo tudi sprejemljivo dolžino, tako da je vprašanje vpliva dolžine na rabo metabesedilnih elementov vezano pravzaprav predvsem na variacijo znotraj dolžinskih omejitev konvencij posameznega žanra.

Verjetnost, da bo dolžina besedila vplivala na rabo metabesedilnih elementov, izhaja iz dveh predpostavk. Prva je preprosta predpostavka o trendu naraščanja:

verjetno je, da se v večjem številu besed pojavi večje število metabesedilnih elementov. Druga predpostavka pa izhaja iz besediloslovnih značilnosti krajših in daljših besedil. V daljšem besedilu je potreba, da avtor bralca usmerja in mu razlaga posamezne dele besedila, večja kot v krajšem besedilu. Bunton (1999: S 42), ki se ukvarja z raziskovanjem rabe metabesedilnih elementov v doktorskih disertacijah, poudarja, da je prav dolžina disertacij tista, ki narekuje potrebo, da avtor bralcu skozi besedilo omogoča navezovanje trenutne tematike na splošno tematiko disertacije.

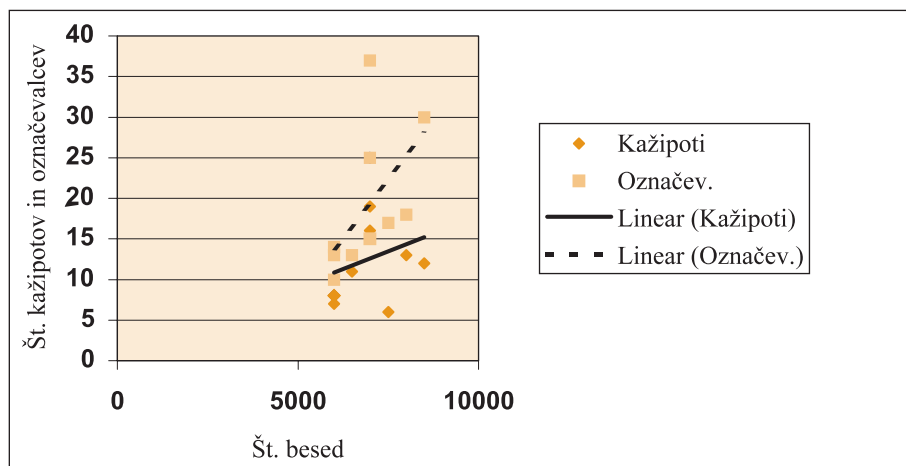
Prav zaradi očitnega vpliva dolžine besedila na rabo metabesedilnih elementov je, kot že rečeno, eden od kriterijev za izbor gradiva za pričujočo študijo tudi obseg besedila. Vendar pa je, iz že pojasnenih razlogov (prim. 4.1), izbor gradiva nemogoče zelo omejiti, zato izbrana besedila deloma variirajo v dolžini, prav te razlike pa omogočajo vpogled v vpliv dolžine na rabo metabesedilnih elementov.

Dolžina besedila je za vsako besedilo izmerjena v številu povedi in v številu besed, pri čemer so številke zaokrožene na 50 povedi oziroma 500 besed. Primerjava dolžin besedil v številu povedi in v številu besed pokaže razmeroma visoko stopnjo korelacije, $r(dp, db)=0,77$, pri čemer se zdi zelo verjetno, da so odstopanja posledica osebnega sloga (nekateri avtorji uporabljajo izrazito dolge ali kratke povedi). Zaradi tega je za nadaljnjo primerjavo kot merilo uporabljeno le število besed. Na **sliki 4** je v obliki razsevnega grafikona prikazana korelacija med dolžino v številu besed in dolžino v številu povedi.

Slika 4: Prikaz korelacije med okvirnim številom povedi (os x) in okvirnim številom besed (os y) v posameznih besedilih

Na **slikah 5–12** je v obliki razsevnega grafikona prikazan vpliv dolžine na rabo izbranih metabesedilnih elementov v posameznih podkorpusih. Ob njih sta v **tabelah 53–60** navedena enačba regresijske premice (enačba trenda) in determinacijski koeficient (R^2). Z enačbo regresijske premice opišemo premico, ki se najbolj prilega podatkom, determinacijski koeficient pa pove, kako dobro se ta premica prilega podatkom.

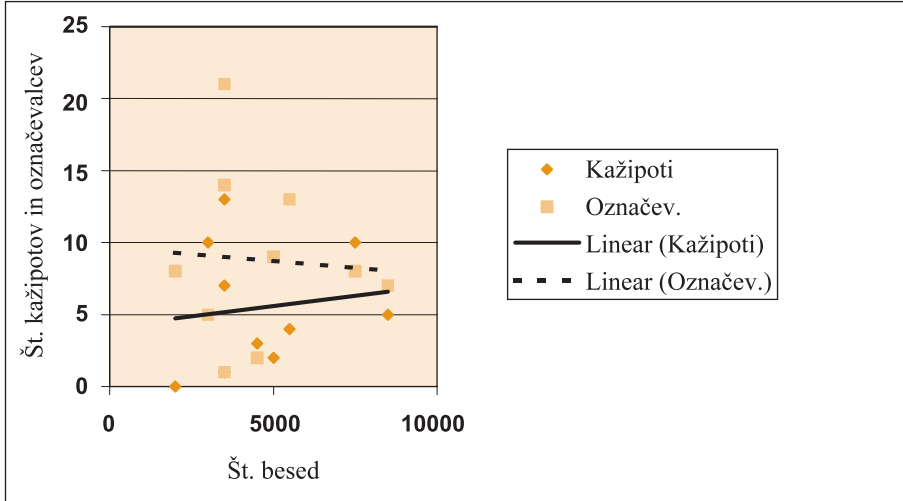
Slika 5: Prikaz števila *kažipotov* in *označevalcev* odnosa do vsebine glede na dolžino besedila v angleških znanstvenih etnoloških člankih

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 53: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za *kažipote* in *označevalce* odnosa do vsebine v angleških znanstvenih etnoloških člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kažipot:	$y=0,0017x+0,3569$	$R^2= 0,0629$
Označevalci	$y=0,0056x-19,658$	$R^2= 0,3093$

Tako pri kažipotih kot pri označevalcih odnosa do dolžine je korelacija med številom pojavitev in dolžino majhna, pri čemer je pri kažipotih še precej manjša (R^2 je nižji od 0,1) kot pri označevalcih (R^2 je 0,3). Trend je v obeh kategorijah naraščajoč oziroma pozitiven, za kažipote je 1,7 pojavitve, za označevalce odnosa do vsebine pa 5,6 pojavitve na 1000 besed.

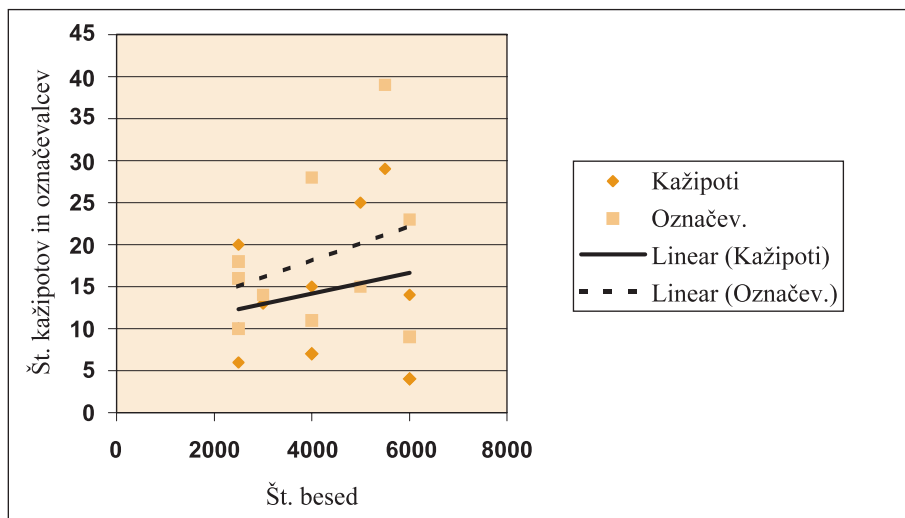
Slika 6: Prikaz števila kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine glede na dolžino besedila v slovenskih znanstvenih etnoloških člankih

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 54: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za kažipote in označevalce odnosa do vsebine v slovenskih znanstvenih etnoloških člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kažipoti:	$y=0,0003x+4,1679$	$R^2= 0,0181$
Označevalci	$y=-0,0002x+9,6922$	$R^2= 0,0043$

V obeh kategorijah je povezava med dolžino in številom pojavitev šibka (R^2 je za kažipote pod 0,2, za označevalce pa celo 0,0043). V obeh kategorijah je trend precej konstanten; pri kažipotih je trend rahlo naraščajoč (0,3 pojavitve na 1000 besed), pri označevalcih pa padajoč (na 1000 besed pade za 0,2 pojavitve).

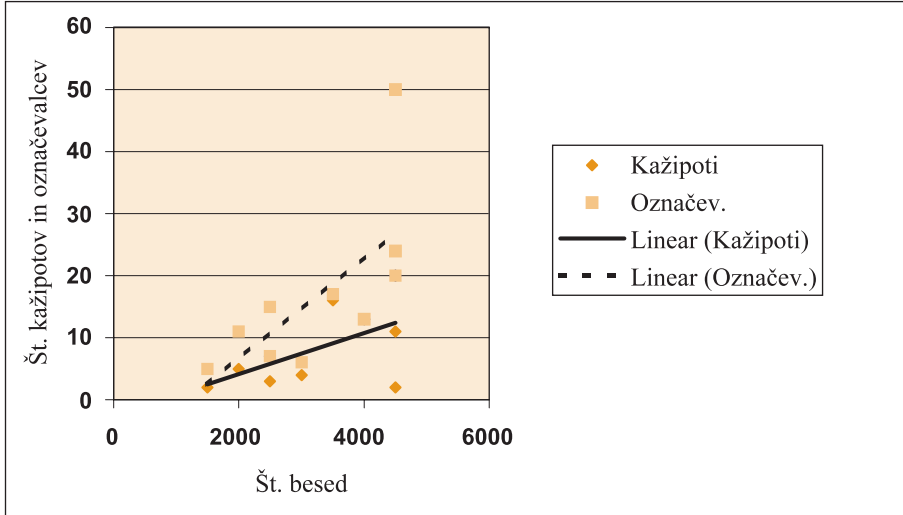
Slika 7: Prikaz števila *kaŕipotov* in *označevalcev* odnosa do vsebine glede na dolŕino besedila v angleŕskih znanstvenih fizikalnih člankih

Na osi x je prikazano ŕtevilo besed, na osi y pa ŕtevilo kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 55: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za *kaŕipote* in *označevalce* odnosa do vsebine v angleŕskih znanstvenih fizikalnih člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kaŕipoti:	$y=0,0012x+9,2672$	$R^2= 0,0465$
Označevalci	$y=0,0021x+9,7963$	$R^2= 0,1032$

V obeh kategorijah je korelacija zelo ŕibka (pri kaŕipotih je pod 0,5, pri označevalcih odnosa do vsebine pa komaj presega 0,1). Trend je v obeh kategorijah rahlo naraŕajoč (pri kaŕipotih se na 1000 besed poveča za 1,2 pojavitve, pri označevalcih odnosa do vsebine pa se na 1000 besed poveča za 2,1 pojavitve).

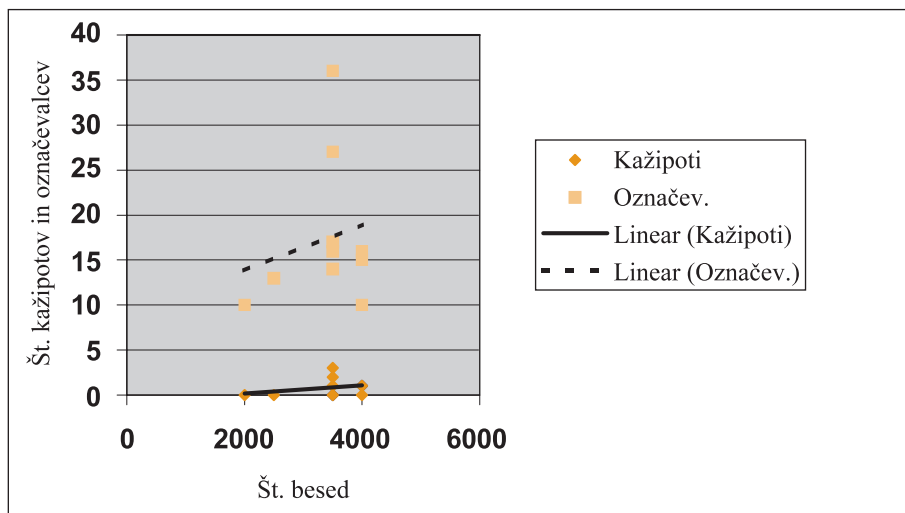
Slika 8: Prikaz števila kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine glede na dolŕino besedila v slovenskih znanstvenih fizikalnih člankih

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 56: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine v slovenskih znanstvenih fizikalnih člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kaŕipoti:	$y=0,0033x-2,436$	$R^2= 0,3334$
Označevalci	$y=0,0082x-9,7843$	$R^2= 0,4748$

Pri obeh kategorijah je korelacija med številom besed in številom pojavitev ŕibka do srednja (pri nobeni ne dosega 0,5, kar je srednja vrednost, vendar pri obeh presega 0,1). Pri obeh kategorijah sta trenda zelo rahlo naraŕajoča (pri kaŕipotih za 3,3 pojavitve, pri označevalcih odnosa do vsebine pa za 8,2 pojavitve na 1000 besed).

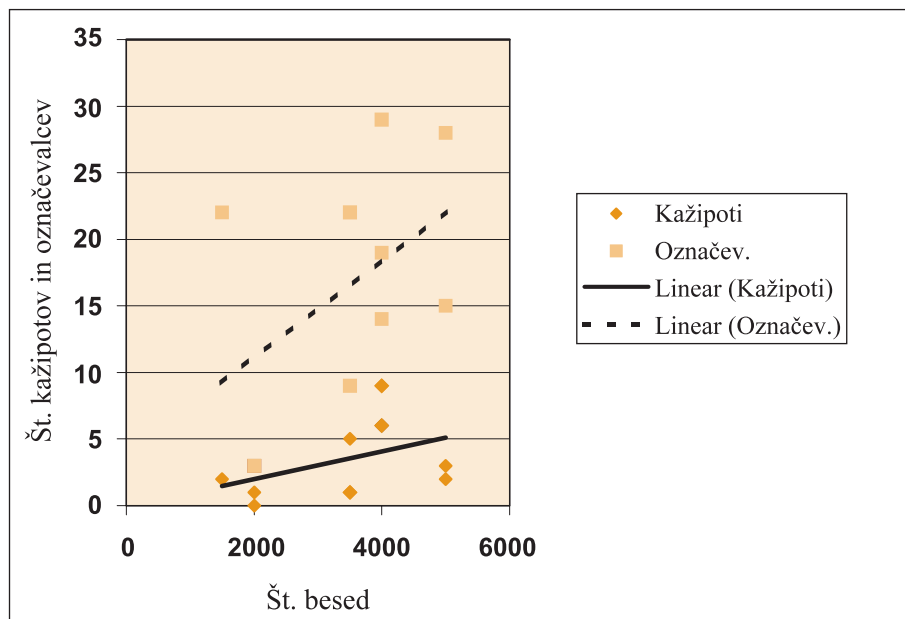
Slika 9: Prikaz števila *kažipotov* in *označevalcev* odnosa do vsebine glede na dolžino besedila v angleških poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankih

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 57: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za *kažipote* in *označevalce* odnosa do vsebine v angleških poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kažipoti:	$y=0,0005x-0,7692$	$R^2= 0,0865$
Označevalci	$y=0,0025x+8,7692$	$R^2= 0,0427$

Pri obeh kategorijah je korelacija med številom besed in številom pojavitev zelo šibka (R^2 je pri obeh pod 0,1). Trend je pri kažiputih skoraj konstanten (število pojavitev se poveča za 0,5 na 1000 besed), pri označevalcih pa je rahlo naraščajoč (na 1000 besed se število pojavitev poveča za 2,5).

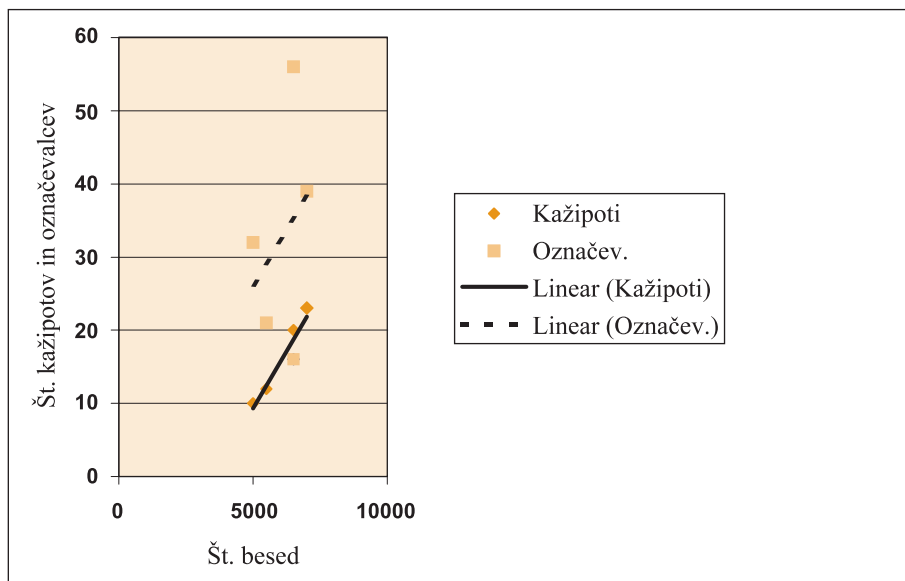
Slika 10: Prikaz števila *kažipotov* in *označevalcev* odnosa do vsebine glede na dolžino besedila v slovenskih poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankih

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 58: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za *kažipote* in *označevalce* odnosa do vsebine v slovenskih poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankih

	enačba trenda	vrednost R^2
Kažipoti:	$y=0,001x-0,082$	$R^2= 0,1986$
Označevalci	$y=0,0037x+3,6557$	$R^2= 0,2388$

Pri obeh kategorijah je povezanost med številom besed in številom pojavitev precej šibka (R^2 je okrog 0,2), trend pa je pri obeh rahlo pozitiven (pri kažipotih na 1000 besed število pojavitev naraste za 1, pri označevalcih odnosa do vsebine pa za 3,7).

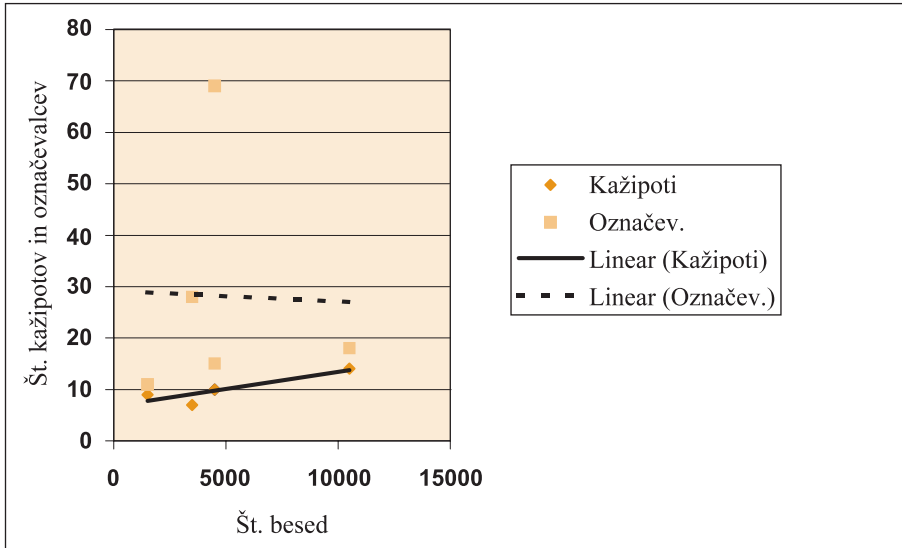
Slika 11: Prikaz števila kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine glede na dolŕino besedila v poglavjih iz angleŕskih fizikalnih uĉbenikov

Na osi x je prikazano ŕtevilo besed, na osi y pa ŕtevilo kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 59: Enaĉbi trenda in vrednosti R^2 za kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine v poglavjih iz angleŕskih fizikalnih uĉbenikov

	enaĉba trenda	vrednost R^2
Kaŕipoti:	$y=0,0063x-21,981$	$R^2= 0,9057$
Označevalci	$y=0,006x-3,5741$	$R^2= 0,0961$

Pri kaŕipotih je zveza med dolŕino in ŕtevilom pojavitev moĉno korelirana (R^2 je 0,9), pri označevalcih odnosa do vsebine pa je ta zveza zelo ŕibka (R^2 je 0,09). Pri obeh kategorijah je trend naraŕĉajoĉ (na 1000 besed se poveĉa za pribliŕno 6 pojavitev).

Slika 12: Prikaz števila kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine glede na dolžino besedila v poglavjih iz slovenskih fizikalnih učbenikov

Na osi x je prikazano število besed, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 60: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za kažipote in označevalce odnosa do vsebine v poglavjih iz slovenskih fizikalnih učbenikov

	enačba trenda	vrednost R^2
Kažipoti:	$y=0,0007x+6,7478$	$R^2= 0,7658$
Označevalci	$y=-0,0002x+29,219$	$R^2= 0,0009$

Korelacija med dolžino in številom pojavitev je precej močna pri kažipotih (R^2 je 0,7), pri označevalcih odnosa do vsebine pa je izjemno šibka (R^2 je 0,0009). Trend je pri kažipotih rahlo naraščajoč (na 1000 besed se število pojavitev poveča za 0,7), pri označevalcih odnosa do vsebine pa je celo rahlo negativen (na 1000 besed se število zmanjša za 0,2).

Iz podatkov je razvidno, da vpliv dolžine na pogostost rabe metabesedilnih elementov ni enoten, temveč je močno odvisen od glavnih dejavnikov, torej stroke, žanra in jezika. Najizrazitejši vpliv dolžine na število metabesedilnih elementov je opazen pri kažipotih v angleških univerzitetnih učbenikih, kjer pa je treba upoštevati, da je število analiziranih besedil zelo nizko (5). Vrednost R^2 je sorazmerno

visoka tudi pri kaŕipotih v slovenskih univerzitetnih uĉbenikih, zato lahko sklepamo, da je vpliv dolŕine na rabo kaŕipotov najveĉji v ŕanru uĉbenika. Srednje visok vpliv dolŕine na rabo oznaĉevalcev odnosa do vsebine je opazen pri angleŕskih etnoloŕskih znanstvenih ĉlankih, pri slovenskih fizikalnih znanstvenih ĉlankih pa je vpliv dolŕine srednje do malo izrazit – tako pri kaŕipotih kot pri oznaĉevalcih odnosa do vsebine. V vseh ostalih kategorijah je vpliv dolŕine praktiĉno zanemarljiv.

V kategorijah, v katerih se vpliv dolŕine pojavlja kot merodajen dejavnik, je trend pozitiven (naraŕajoĉ). V dveh sklopih besedil ŕtevilo pojavitev z naraŕanjem dolŕine upada (oznaĉevalci odnosa do vsebine v slovenskih etnoloŕskih ĉlankih in uĉbenikih), vendar je R^2 v obeh primerih tako nizek, da o resniĉni korelaciji ne moremo govoriti.

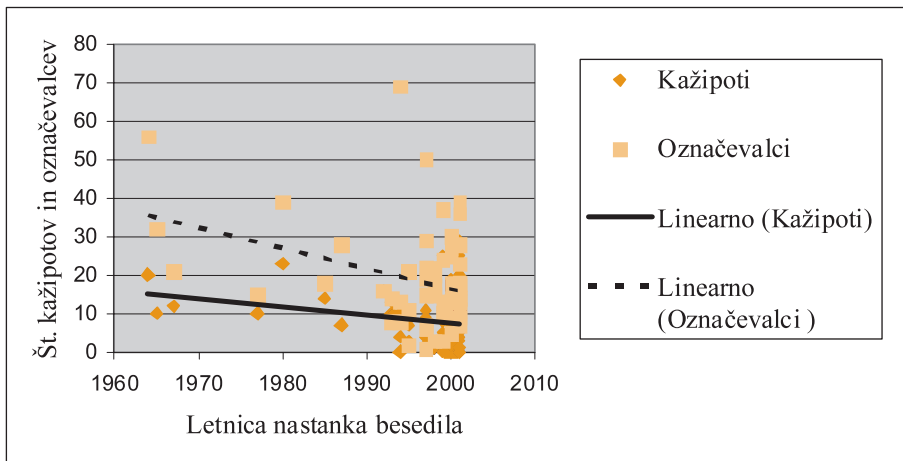
6.4.2 Ćasovni okvir nastanka besedila

Ćas nastanka besedila je gotovo pomemben podatek za vsako analizo, vendar pa ga za sekundarni dejavnik pri rabi metabesedilnih elementov ŕtejem predvsem zato, ker se veŕe na primarni dejavnik ŕanra, pa tudi stroke in jezika.

Jezikoslovje se kljuĉnega pomena ĉasovnega okvira nastanka gradiva za jezikoslovne raziskave zaveda od objave Saussurjeve ideje o razlikovanju med sinhronim in diahronim ŕtudijem jezika v *Cours de linguistique générale* leta 1916. Besediloslovne raziskave se, podobno kot velik del sodobnega jezikoslovja, ukvarjajo predvsem s – po Saussurjevi terminologiji – sinhronim pogledom na jezik, medtem ko so diahronne ŕtudije tega podroĉja razmeroma redke. Razlogov za takŕno stanje ni teŕko najti: ob tem, da je besediloslovje v najŕirŕem pomenu besede razmeroma nova veja jezikoslovja, ni presenetljivo, da besediloslovne raziskave ŕe zdaleĉ ne pokrivajo celotnega sinhronega pogleda na jezik. Poleg tega so diahronne primerjave v mnogih danes zelo aktualnih ŕanrih (npr. elektronska besedila) skorajda nemogoĉe, saj gre za sorazmerno zelo nove ŕanre, ŕtevilni drugi pa imajo zgodovino nekaj desetletij; mnogi ŕanri v slovenŕĉini (npr. univerzitetni uĉbeniki nekaterih strok) so se razvili ŕele v obdobju po drugi svetovni vojni, v tako kratkem obdobju ob zelo omejenem ŕtevilu besedil seveda prave diahronne primerjave seveda niso mogoĉe. Dodaten razlog je gotovo tudi osredotoĉenost sodobnega jezikoslovja na stanje jezika v trenutku raziskave in v potiskanju diahronnega vidika v ozadje, kar je posledica zgodovinskega razvoja jezikoslovne vede in trenutnega stanja na tem podroĉju. Kljub temu diahronne besediloslovne raziskave in razprave obstajajo, nekatere med njimi se oŕje specializirajo tudi na temo razvoja akademskih ŕanrov, prim. Valle (1997), Gunnarsson (1997), Salager-Meyer (1999).

Časovni okvir nastanka besedila je torej nujno merilo za izbiro gradiva za jezikoslovno raziskavo in tudi pričujoča študija se omejuje na najožji možni časovni okvir nastanka besedil (prim. 4.1), za znanstvene članke je to od leta 1993 do leta 2001, za poljudnoznanstvene je okvir še nekoliko ožji (od 1997 do 2001) za učbenike pa tako ozek časovni okvir iz že pojasnenih razlogov ni mogoč, zato so izbrana besedila, ki so izšla med letoma 1964 in 1992. Kot je torej razvidno, letnica nastanka posameznih enot gradiva kljub stremenju k čim večji sinhronosti iz objektivnih razlogov deloma variira, zato je izbrano gradivo mogoče analizirati tudi s stališča letnice nastanka, pri čemer pa se je treba zavedati, da gradivo ni bilo izbrano za diahrono analizo, zato je zelo verjetno, da rezultati diahronne analize odsevajo predvsem razlike med žanri in precej manj tudi razlike med časovnimi obdobji.

Na **sliki 13** je v obliki razsevnega grafikona prikazano število izbranih meta-besedilnih elementov glede na čas nastanka besedila. Ob sliki sta v **tabeli 61** navedena enačba regresijske premice (enačba trenda) in determinacijski koeficient (R^2). Z enačbo regresijske premice opišemo premico, ki se najbolje prilega podatkom, determinacijski koeficient pa pove, kako dobro se ta premica prilega podatkom.

Slika 13: Prikaz števila kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine glede na čas nastanka besedila

Na osi x je prikazana letnica nastanka besedila, na osi y pa število kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine.

Tabela 61: Enačbi trenda in vrednosti R^2 za kaŕipotote in označevalce odnosa do vsebine glede na čas nastanka besedila

	enačba trenda	vrednost R^2
Kaŕipototi:	$y = -0,2119x + 431,24$	$R^2 = 0,0587$
Označevalci	$y = -0,5317x + 1079,6$	$R^2 = 0,1212$

Tako pri kaŕipotih kot pri označevalcih odnosa do vsebine je korelacija med številom pojavitev in časom nastanka majhna, pri čemer je pri kaŕipotih še precej manjša (R^2 je nižji od 0,1) kot pri označevalcih (R^2 je 0,1212). Trend je v obeh kategorijah rahlo padajoč oziroma negativen, za kaŕipotote pade za okrog 0,2 pojavitve, za označevalce odnosa do vsebine pa za okrog 0,5 pojavitve na 1000 besed.

Iz rezultatov je razvidno, da v izbranih besedilih kratek časovni razpon nastanka skoraj ne vpliva na pogostost rabe metabesedilnih elementov (nizka vrednost R^2). To ni presenetljivo, kajti analiza glavnih dejavnikov je bila v osnovi zastavljena sinhrono, vendar se zaradi iz že opisanih razlogov (4.1) širšemu časovnemu razponu ni bilo mogoče izogniti, zato je mogoče proučiti tudi vpliv časovnega dejavnika. Kljub temu lahko na podlagi nizke korelacije med številom pojavitev in časom nastanka ugotovimo, da je pri analiziranem gradivu čas nastanka kot sekundarni dejavnik praktično zanemarljiv.

Rahlo padajoči trend, ki se pojavlja pri kaŕipotih in nekoliko bolj pri označevalcih odnosa do vsebine, je pri danih podatkih, kot že rečeno, močno nezanesljiv, vendar pa lahko najdemo vzporednice med njim in povsem diahrono zastavljeno raziskavo slovenskih znanstvenih besedil (Pisanski 2002). Diahrona primerjava rabe kaŕipotov v slovenskih znanstvenih člankih je zajela besedila iz arheologije in matematike, napisana v letih 1995–1997 in 1951–1953. Rezultati primerjave so pokazali, da je število kaŕipotov v analiziranih starejših slovenskih znanstvenih člankih večje kot v novejših člankih, pri čemer je bilo izrazito večje zlasti število napovedi.

6.5 SUBJEKTIVNI DEJAVNIK – OSEBNI SLOG

Subjektivna dejavnika osebnega sloga in lektorskih oziroma uredniških posegov sta si v svojem bistvu precej podobna; nobeden od njiju načeloma ne določa konvencij rabe, oba pa sta lahko vzrok odstopanja od konvencij. Pri tem je smiselno domnevati, da je v večini primerov dejavnik osebnega sloga pomembnejši,

medtem ko imajo lektorski oziroma uredniški posegi drugoten, manjši vpliv, saj je – ne glede na količino in način posegov v besedilo – treba upoštevati, da je avtorjev prispevek h končni obliki besedila večji od lektorjevega oziroma urednikovega.

Kot je bilo že omenjeno, je v pričujoči analizi kot edini subjektivni dejavnik analiziran osebni slog, saj o lektorskih oziroma uredniških posegih iz objektivnih razlogov ni mogoče sklepati. Zaradi specifik tega dejavnika je razčlenitev besedil v tem primeru nekoliko drugačna kot pri drugih dejavnikih.

6.5.1 Razčlenitev z odstopanji

Če je mogoče konvencije rabe metabesedilnih elementov opredeliti s tremi glavnimi dejavniki v kombinaciji s stranskimi dejavniki, potem je mogoče sklepati, da je glavni razlog za to, da posamezna besedila odstopajo od konvencionalne rabe metabesedilnih elementov, avtorjev osebni slog. Seveda na podlagi tako omejenega korpusa, kot je pričujoči, iz sklopov desetih ali petih besedil, ni mogoče sklepati o splošnih konvencijah rabe metabesedilnih elementov za posamezne kombinacije stroke, žanra in jezika, vendar pa predvsem sistematične razlike med posameznimi sklopi besedil nakazujejo, da te konvencije obstajajo oziroma da se kažejo tendence k določenim konvencijam.

Povprečne vrednosti, \bar{x} , posameznih sklopov besedil niso zadosten podatek o tem, kakšna je v sklopih besedil tendenca, zato odstopanja od povprečnih vrednosti sama po sebi še ne pomenijo, da je na rabo metabesedilnih elementov vplival le avtorjev osebni slog. Za pravilno interpretacijo odstopanj od povprečnih vrednosti je za vsak sklop besedil nujen podatek o standardnem odklonu. Standardni odklon, $\sigma(X)$, meri razpršenost rezultatov oziroma v danem primeru enotnost ali odstopanje v številu metabesedilnih elementov v posameznih delih podkorpusov. To pomeni, da le v primerih, ko je standardni odklon nizek, povprečna vrednost nakazuje tendence glede rabe metabesedilnih elementov v izbranih sklopih besedil, če pa je standardni odklon visok, povprečna vrednost ni zanesljiv kazalec tendenc oziroma je vzorec besedil premajhen, da bi lahko sklepali o tem, kakšna je tendenca rabe metabesedilnih elementov, zato tudi ni mogoče sklepati o osebnem slogu na podlagi odstopanja posameznih besedil od povprečja. V **tabeli 62** so za vsak posamezni sklop še enkrat navedene povprečne vrednosti za napovedi, sklice kaŕipote in označevalce, \bar{x} , pod njimi pa še standardni odkloni, $\sigma(X)$.

Tabela 62: Prikaz povprečnih vrednosti, \bar{x} , in standardnih odklonov, $\sigma(X)$, v posameznih sklopih besedil za napovedi, sklice, kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine.

	Napovedi	Sklici	Kaŕipoti	Označevalci
Z-E-A: \bar{x}	7,4	5,1	12,5	19,2
Z-E-A: $\sigma(X)$	3,50238	4,121758	6,023104	8,689713
Z-E-S: \bar{x}	4,3	1,2	5,5	8,8
Z-E-S: $\sigma(X)$	3,368151	1,135292	4,352522	5,95912
Z-F-A: \bar{x}	7,8	6,5	14,3	18,3
Z-F-A: $\sigma(X)$	4,825856	6,328946	8,246885	9,357706
Z-F-S: \bar{x}	5	3,3	8,3	16,8
Z-F-S: $\sigma(X)$	3,829708	3,233505	6,360468	13,19764
P-N-A: \bar{x}	0,4	0,4	0,8	17,4
P-N-A: $\sigma(X)$	0,699206	0,516398	1,032796	8,085653
P-N-S: \bar{x}	1,6	1,9	3,5	16,4
P-N-S: $\sigma(X)$	1,173788	1,911951	2,877113	9,335714
U-F-A: \bar{x}	11,2	5	16,2	32,8
U-F-A: $\sigma(X)$	2,387467	3,674235	5,403702	15,8019
U-F-S: \bar{x}	5,8	4,2	10	28,2
U-F-S: $\sigma(X)$	1,643168	2,04939	2,54951	23,65798

Iz **tabele 62** je razvidno, da je standardni odklon zelo visok predvsem tam, kjer je visoko tudi povprečje, nizek pa tam, kjer je povprečje nizko, kar ni presenetljivo. Podatki kažejo, da je standardni odklon pri rabi kaŕipotov večinoma precej nižji kot pri rabi označevalcev, kar pomeni, da so tendence za rabo kaŕipotov v izbranih besedilih jasnejše, in je mogoče večje odstopanje posameznih besedil z večjo verjetnostjo pripisati osebnemu slogu avtorja.

Naslednji pregled odstopanj posameznih besedil od standardnega odklona je narujen ločeno za kaŕipote in za označevalce odnosa do vsebine, ni pa posebnega pregleda odstopanja za napovedi in sklice, ker je skupni seštevek napovedi in sklicev zaradi večjega števila podatkov nekoliko bolj zanesljiv pokazatelj. V sklopu angleških etnoloških znanstvenih člankov po rabi kaŕipotov izrazito izstopa **Z-E-A-2**, precej manj pa še **Z-E-A-4** in **Z-E-A-10**. V sklopu slovenskih etnoloških znanstvenih člankov po rabi kaŕipotov najbolj izstopa **Z-E-S-1** in precej manj **Z-E-S-4**, **Z-E-S-7**, **Z-E-S-2** in **Z-E-S-10**. Med angleškimi fizikalnimi članki po rabi kaŕipotov najbolj izstopa **Z-F-A-8** in precej manj še **Z-F-A-4** in **Z-F-A-2**.

Med slovenskimi fizikalnimi članki po rabi kaŕipotov najbolj izstopa **Z-F-S-4**, nekoliko manj **Z-F-S-5**. Med angleškimi poljudnoznanstvenimi članki po rabi kaŕipotov izstopa le **P-N-A-1**. Med slovenskimi poljudnoznanstvenimi članki po rabi kaŕipotov izstopa **P-N-S-1** in deloma tudi **P-N-S-7**. Med poglavji iz angleških fizikalnih učbenikov po rabi kaŕipotov malenkostno izstopata **U-F-A-4** in **U-F-A-2**. Med poglavji iz slovenskih fizikalnih učbenikov po rabi kaŕipotov rahlo izstopata **U-F-S-2** in minimalno **U-F-S-3**.

V sklopu angleških etnoloških znanstvenih člankov po rabi označevalcev odnosa do vsebine močno izstopa **Z-E-A-2**, nekoliko manj pa **Z-E-A-9**. V sklopu slovenskih etnoloških znanstvenih člankov po rabi označevalcev najbolj izstopa **Z-E-S-6** ob njem pa minimalno še **Z-E-S-7**. Med angleškimi fizikalnimi članki po rabi označevalcev najbolj izstopa **Z-F-A-8** in minimalno še **Z-F-A-1**. Med slovenskimi fizikalnimi članki po rabi označevalcev izstopa le **Z-F-S-1**, vendar je odstopanje izrazito. Med angleškimi poljudnoznanstvenimi članki po rabi označevalcev močneje izstopa **P-N-A-10**, minimalno tudi **P-N-A-1**. Med slovenskimi poljudnoznanstvenimi članki po rabi označevalcev nekoliko izstopajo **P-N-S-6**, **P-N-S-7**, **P-N-S-1**, najmanj pa **P-N-S-8**. Med poglavji iz angleških fizikalnih učbenikov po rabi označevalcev izstopa **U-F-A-1** in minimalno **U-F-A-5**. Med poglavji iz slovenskih fizikalnih učbenikov po rabi označevalcev izstopa le **U-F-S-4**.

Odstopanje od povprečne vrednosti, ki presega standardni odklon, kaže na to, da avtor izrazito favorizira rabo izbranih metabesedilnih elementov ali pa se nagiba k njihovem izpuščanju. Seveda tudi skladanje s povprečjem lahko priča o avtorjevem osebnem slogu, lahko namreč kaže na to, da se avtor običajno drŕi tendenc v svoji stroki, ŕanru in jeziku. Za vsakega od zgoraj navedenih besedil je mogoče sklepati, da se avtorjev osebni slog nagiba v eno ali drugo smer, če odmika od splošne tendence ni mogoče pojasniti s katerim od sekundarnih dejavnikov (v tem primeru predvsem z dolŕino ali časom nastanka, saj so kontekst in lektorski oziroma uredniški posegi v izbranih besedilih nedoločljivi). Dolŕina bi lahko vplivala na rabo metabesedilnih elementov, ob domnevi, da je v daljših besedilih metabesedilnih elementov več, v krajših pa manj (prim. 6.4.1). Med omenjenimi besedili je vpliv dolŕine moŕen v besedilih **Z-E-A-9**, **Z-E-S-2** in **U-F-S-2**, ki so daljša od povprečnih in je v njih veliko metabesedilnih elementov, in v besedilih **Z-E-S-4**, **P-N-S-6**, **P-N-S-7** ter **U-F-S-3**, ki so krajša in je v njih malo ali nič metabesedilnih elementov. Ker so vsi članki nastali v razmiku manj kot deset let (1993–2001) je čas lahko vpliven dejavnik le pri poglavjih iz učbenikov. V ostalih besedilih pa je odklone od povprečja mogoče s precejšnjo verjetnostjo pripisati avtorjevemu slogu.

6.5.2 Razčlenitev po avtorjih

Pričujoči korpus omogoča še drugi način ugotavljanja vpliva avtorjevega osebnega sloga na rabo metabesedilnih elementov: ker se v slovenskih besedilih nekateri avtorji ponavljajo (prim. 4.1), je mogoče na podlagi rezultatov primerjati rabo metabesedilnih elementov v njihovih besedilih.

V slovenskih besedilih se ponavljajo naslednji avtorji:

- avtorica A** – avtorica dveh etnoloških znanstvenih člankov: **Z-E-S-2** in **Z-E-S-10**;
- avtor B** – avtor dveh etnoloških znanstvenih člankov: **Z-E-S-3** in **Z-E-S-7**;
- avtor C** – soavtor dveh fizikalnih znanstvenih člankov: **Z-F-S-6** in **Z-F-S-8**;
- avtor D** – avtor fizikalnega znanstvenega članka in prvi avtor dveh fizikalnih učbenikov: **Z-F-S-1**, **U-F-S-3** in **U-F-S-4**;
- avtor E** – avtor fizikalnega znanstvenega članka, dveh poljudnoznanstvenih naravoslovnih člankov in fizikalnega učbenika: **Z-F-S-2**, **P-N-S-2**, **P-N-S-6** in **U-F-S-1**;
- avtor F** – avtor poljudnoznanstvenega naravoslovnega članka in soavtor poljudnoznanstvenega naravoslovnega članka: **P-N-S-5** in **P-N-S-9**.

Ker je za analizo rabe metabesedilnih elementov pomembno, kdo je tvorec besedila, je smiselno poudariti razliko med avtorstvom in soavtorstvom. Pri avtorstvu se zdi verjetno, da je avtor edini tvorec besedila, zato je ugotavljanje osebnega sloga bolj enostavno. Pri soavtorstvu je, po definiciji, tvorcev besedila več, toda za fizikalne znanstvene članke to lahko (vendar ne nujno) pomeni, da je tvorec večjega dela besedila prvi soavtor, drugi soavtorji pa so odgovorni za manjše dele besedila ali za revizijo. Po drugi strani pa je pogosta tudi bolj enakomerna delitev dela, soavtorji pa so v tem primeru običajno navedeni po abecedi. Pri poljudnoznanstvenih člankih in učbenikih ni mogoče sklepati o deležih, ki so jih posameznih avtorji vložili v besedilo. Ker o izbranih besedilih, v katerih je soavtorjev več, ni podatkov o tem, kdo je oblikoval katere dele besedila, je ugotavljanje osebnega sloga v takih primerih manj smiselno.

Avtorica A

Obe besedili avtorice A se ujemata v vseh primarnih dejavnikih (stroka, žanr, jezik), v enem sekundarnem dejavniku (kontekst) in v obeh subjektivnih dejavnikih (osebni slog, lektorski oziroma uredniški posegi). Razlikujeta se torej le v sekundarnih dejavnikih dolžine in časa. Članka sta po dolžini precej različna, saj članek z oznako **Z-E-S-2** obsega okrog 7500 besed in presega povprečno dolžino izbranih etnoloških člankov (4650 besed), članek z oznako **Z-E-S-10** pa obsega

okrog 3000 besed in je torej pod povprečjem. Čas med nastankom člankov je sedem let.

Rezultati (prim. **tabelo 12**) kažejo, da v obeh člankih avtorice A raba kaŕipotov presega povprečje za etnološke članke (5,5) ob upoštevanju standardnega odklona, saj jih je v obeh člankih po deset. Drugi, krajši, članek (**Z-E-S-10**) malenkost presega tudi povprečje napovedi za etnološke članke (4,3) ob upoštevanju standardnega odklona, saj je v članku osem napovedi, medtem ko je v prvem članku (**Z-E-S-2**) napovedi sedem, kar je v okviru standardnega odklona. Pri sklicih je položaj obrnjen, saj v prvem članku (**Z-E-S-2**) število sklicev (tri) nekoliko presega povprečje (1,2) s standardnim odklonom, v drugem članku (**Z-E-S-10**) pa je število sklicev (dva) v okviru standardnega odklona. Raba označevalcev odnosa do vsebine (prim. **tabelo 20**) je v obeh besedilih znotraj standardnega odklona od povprečja, čeprav je nekoliko nižje od povprečja (osem v prvem članku – **Z-E-S-2** – in pet v drugem – **Z-E-S-10** – pri čemer je povprečno število označevalcev v slovenskih etnoloških člankih 8,8).

Avtor B

Obe besedili avtorja B se ujemata v vseh primarnih dejavnikih (stroka, ŕanr, jezik), v enem sekundarnem dejavniku (kontekst) in v obeh subjektivnih dejavnikih (osebni slog, lektorski oziroma uredniški posegi). Razlikujeta se torej le v sekundarnih dejavnikih dolŕine in časa. Članka sta po dolŕini precej podobna; članek z oznako **Z-E-S-3** obsega okrog 5500 besed in nekoliko presega povprečno dolŕino izbranih etnoloških člankov (4650 besed), članek z oznako **Z-E-S-7** pa obsega okrog 3500 besed in je nekoliko pod povprečjem. Čas med nastankom člankov je tri leta.

Rezultati (prim. **tabelo 12**) kažejo, da je v obeh člankih avtorja B raba kaŕipotov v okviru povprečja za etnološke članke (5,5) ob upoštevanju standardnega odklona, v prvem članku (**Z-E-S-3**) so kaŕipoti skupno ŕtirje, v drugem pa eden (**Z-E-S-7**). Pri tem izstopa dejstvo, da so vsi kaŕipoti napovedi, v nobenem od člankov se torej ne pojavljajo sklici, kar pa vendarle ni odstopanje od povprečja za sklice v etnoloških člankih (1,2) ob upoštevanju standardnega odklona. Tudi število napovedi je v obeh člankih v okviru standardnega odklona od povprečja (4,3). Dejstvo, da večina napovedi v obeh člankih napoveduje vsebino celotnih besedil (v prvem članku so take tri, v drugem ena), nekoliko izstopa, saj so take napovedi v etnoloških člankih, kot ŕe rečeno, redke (v povprečju 1,1 na članek). Raba označevalcev odnosa do vsebine (prim. **tabelo 20**) je v prvem članku, **Z-E-S-3**, razmeroma pogosta (13), vendar ŕe v okviru standardnega odklona za povprečje v slovenskih etnoloških člankih, v drugem članku, **Z-E-**

S-7, pa se pojavi le en označevalec, kar je zunaj okvira standardnega odklona od povprečja.

Avtor C

Obe besedili, v katerih je avtor C soavtor, se ujemata v vseh primarnih dejavnikih (stroka, žanr, jezik), v enem sekundarnem dejavniku (kontekst) in v enem subjektivnem dejavniku (lektorski oziroma uredniški posegi), delno pa seveda tudi v drugem subjektivnem dejavniku (osebni slog), čeprav v nobenem od besedil avtor C ni prvi avtor, ostali avtorji pa so v besedilih različni. Besedili se malenkostno razlikujeta v sekundarnih dejavnikih dolžine in časa. Članka sta po dolžini precej podobna; članek z oznako **Z-F-S-6** obsega okrog 2000 besed in je nekoliko pod povprečno dolžino izbranih fizikalnih člankov (3200 besed), članek z oznako **Z-F-S-8** pa obsega okrog 4000 besed in je nekoliko nad povprečjem. Čas med nastankom člankov je eno leto.

Rezultati (prim. **tabelo 14**) kažejo, da je v obeh člankih, v katerih je avtor C soavtor, raba kaŕipotov in označevalcev v okviru povprečja za fizikalne članke ob upoštevanju standardnega odklona. Prav tako je v okviru povprečja, ob upoštevanju standardnega odklona, raba napovedi in sklicev. To je verjetno delno posledica dejstva, da je med fizikalnimi znanstvenimi članki standardni odklon precejšen, saj se besedili zelo ujemata v rabi sklicev (v obeh sta po dva), močno pa se razlikujeta v rabi napovedi: v prvem članku, **Z-F-S-6**, so tri, v drugem, **Z-F-S-8**, pa jih je 11; posledica je tudi dejstvo, da se besedili precej razlikujeta v številu kaŕipotov. Gostota označevalcev odnosa do vsebine (prim. **tabelo 22**) je v obeh besedilih nekoliko pod povprečjem, a je znotraj standardnega odklona.

Avtor D

Vsa tri besedila, katerih avtor oziroma soavtor je avtor D, se ujemajo v dveh primarnih dejavnikih (stroka, jezik), v nobenem od sekundarnih dejavnikov in le delno v enem od subjektivnih dejavnikov (osebni slog), čeprav v obeh učbenikih avtor D ni edini avtor, soavtorja pa sta različna. Po dolžini sta znanstveni članek (**Z-F-S-1**) in eden od učbenikov (**U-F-S-4**) enaka (okrog 4500 besed), drugi učbenik (**U-F-S-3**) pa je nekoliko krajši (okrog 3500 besed). Povprečje za analizirane slovenske fizikalne članke je sicer 3200 besed, za slovenske učbenike pa 4900 besed. Vsa tri besedila so nastala v obdobju desetih let (1987–1997). Kontekst vseh treh besedil je različen, prav tako so različni lektorji oziroma uredniki, ki bi utegnili posegati v tri besedila.

Rezultati (prim. **tabeli 14 in 18**) kažejo, da je v vseh besedilih avtorja D raba kaŕipotov v okviru povpreĉij za fizikalne ĉlanke (8,3) oziroma uĉbenike (10), ob upoštevanju standardnega odklona. V znanstvenem ĉlanku (**Z-F-S-1**) je kaŕipotov skupno 11, v enem uĉbeniku (**U-F-S-3**) jih je sedem, v drugem (**U-F-S-4**) pa 10. Prav tako je v okvirih standardnega odklona v vseh besedilih raba napovedi in sklicev, pri ĉemer so absolutne številke v vseh treh besedilih precej podobne. Raba oznaĉevalcev odnosa do vsebine (prim. **tabeli 22 in 26**) pa v dveh besedilih moĉno izstopa, saj sega zunaj sicer precej širokega standardnega odklona; v ĉlanku **Z-F-S-1** in v uĉbeniku **U-F-S-4** raba oznaĉevalcev moĉno presega povpreĉje. Nasprotno pa je v tretjem besedilu, **U-F-S-3**, raba oznaĉevalcev je enaka povpreĉju (28 primerov).

Avtor E

Vsa štiri besedila, katerih avtor je E, se ujemajo v dveh primarnih dejavnikih (stroka, jezik), dve med njimi pa se ujemata tudi v ŕanru. Besedila se v sekundarnih dejavnikih ne ujemajo v celoti; v dveh poljudnoznanstvenih ĉlankih je kontekst enak, saj sta besedili izŕli v isti reviji. Besedila se nekoliko razlikujejo v dolŕini, najdaljŕe je poglavje iz uĉbenika (**U-F-S-1**) – okrog 4500 besed – sledi eden od poljudnoznanstvenih ĉlankov (**P-N-S-2**) – okrog 4000 besed – nato znanstveni ĉlanek (**Z-F-S-2**) – okrog 3000 besed – najkrajŕi pa je drugi poljudnoznanstveni ĉlanek (**P-N-S-6**) – okrog 2000 besed. Povpreĉna dolŕina slovenskih znanstvenih ĉlankov je sicer 3200 besed, poljudnoznanstvenih ĉlankov 3450 besed in poglavij iz uĉbenikov 4900 besed, kar pomeni, da besedila, razen **P-N-S-6**, od povpreĉja ne odstopajo veliko. Kar zadeva ĉas nastanka, so si ĉlanki zelo podobni: **Z-F-S-2** in ĉlanek **P-N-S-2** imata isto letnico nastanka, **P-N-S-6** je leto kasnejŕi, uĉbenik, **U-F-S-1**, pa je okrog dvajset let starejŕi. Zanimivo je tudi ŕe omenjeno dejstvo, da imata znanstveni ĉlanek **Z-F-S-2** in poljudnoznanstveni ĉlanek **P-N-S-6** isto tematiko, to je Bose-Einsteinova kondenzacija (vodika). Vsa tri besedila se ujemajo v subjektivnem dejavniku osebnega sloga, dve od besedil pa tudi v dejavniku lektorskih oziroma uredniŕskih posegov.

Rezultati (prim. **tabele 14, 16 in 18**) kažejo, da je v vseh analiziranih besedilih avtorja E raba kaŕipotov v okviru povpreĉij za fizikalne znanstvene (8,3) in poljudnoznanstvene ĉlanke (3,5) oziroma uĉbenike (10), ob upoštevanju standardnega odklona. V znanstvenem ĉlanku (**Z-F-S-2**) so kaŕipoti skupno ŕtirje, v enem poljudnoznanstvenem ĉlanku (**P-N-S-2**) jih je ŕest, v drugem (**P-N-S-6**) eden, v uĉbeniku (**U-F-S-1**) jih je 10. Prav tako je v okvirih standardnega odklona v vseh besedilih raba sklicev, raba napovedi pa v obeh poljudnoznanstvenih ĉlankih minimalno (manj kot za eno napoved) odstopa od povpreĉja ob upoštevanju standardnega odklona. Raba oznaĉevalcev odnosa do vsebine (prim. **tabele 22, 24** in

26) od povprečja izstopa le v poljudnoznanstvenem članku **P-N-S-6**, v katerem je označevalcev tako malo, da so zunaj okvira standardnega odklona.

Avtor F

Obe besedili, v katerih je F avtor (**P-N-S-5**) oziroma drugi soavtor (**P-N-S-9**), se ujemata v vseh primarnih dejavnikih (stroka, žanr, jezik). Ujemata se tudi v enem sekundarnem dejavniku (kontekst) in v obeh subjektivnih dejavnikih (osebni slog, lektorski oziroma uredniški posegi). Članka sta po dolžini precej podobna; članek z oznako **P-N-S-5** obsega okrog 3500 besed, članek z oznako **P-N-S-9** pa okrog 4000 besed, oboje je zelo blizu povprečni dolžini slovenskih poljudnoznanstvenih člankov. Besedili se malenkostno razlikujeta v času nastanka; članek z oznako **P-N-S-5** je iz leta 1998, članek z oznako **P-N-S-9** pa iz leta 2001.

Rezultati (prim. tabeli 16 in 24) kažejo, da je v obeh člankih, v katerih je F avtor oziroma soavtor, raba kaŕipotov in označevalcev v okviru povprečja za poljudnoznanstvene članke, ob upoštevanju standardnega odklona. Prav tako je v okviru povprečja, ob upoštevanju standardnega odklona, v obeh člankih raba sklicev, medtem ko v članku z oznako **P-N-S-9** raba napovedi presega povprečno rabo napovedi v poljudnoznanstvenih člankih, ob upoštevanju standardnega odklona. Raba kaŕipotov je sicer v članku z oznako **P-N-S-5** zelo nizka (pojavi se ena sama napoved), medtem ko je v istem članku raba označevalcev razmeroma pogosta (skupaj jih je 22). V članku z oznako **P-N-S-9** pa je položaj ravno nasproten: raba kaŕipotov je razmeroma pogosta, pojavijo se tri napovedi in trije sklici, raba označevalcev pa je, nasprotno, nižja od povprečne v poljudnoznanstvenih člankih, skupaj jih je 14.

Iz povedanega je razvidno, da je mogoče v besedilih nekaterih od izbranih avtorjev najti skupne točke, kar potrjuje vpliv osebnega sloga. Oba analizirana članka avtorice A izstopata zaradi rabe kaŕipotov, ki presega povprečje za etnološke znanstvene članke, ob upoštevanju standardnega odklona. Po rabi kaŕipotov prav tako izstopata oba analizirana članka avtorja B, in sicer zaradi tega, ker se v obeh pojavljajo le kaŕipoti v obliki napovedi. Pri avtorju D izstopa predvsem raba označevalcev odnosa do vsebine, ki je v dveh od treh analiziranih besedil precej pogostejša od povprečja. V besedilih avtorja E ni izrazitih odmikov od povprečij, vendar pa je opazno, da so kaŕipoti v vseh besedilih rabljeni nekoliko manj pogosto od povprečij. V člankih avtorja F je raba kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine podobna povprečni rabi v slovenskih poljudnoznanstvenih člankih.

7 Diskusija

Namen opravljene raziskave je bil ugotoviti, kako različni dejavniki oblikujejo rabo izbranih vrst metabesedilnih elementov v izbranih besedilih, in čim bolj potrditi ustreznost delitve na tri skupine dejavnikov, od katerih dve skupini oblikujeta konvencije rabe metabesedilnih elementov (primarni neposredno, sekundarni manj), ena skupina (subjektivni dejavniki) pa razlaga odstopanja od konvencij. Rezultati so predpostavko o ključnem vplivu primarnih dejavnikov delno potrdili, pri čemer se je dejavnik stroke v izbranem vzorcu izkazal za bistveno manj relevantnega od dejavnikov žanra in jezika. Rezultati so v velikem delu gradiva pokazali, da je vpliv dveh sekundarnih dejavnikov, dolžine in časa, na rabo izbranih vrst metabesedilnih elementov zanemarljiv (v nekaterih sklopih besedil je mogoče ugotavljati minimalen vpliv dejavnika dolžine), pregled konteksta gradiva pa je pokazal, da sekundarni dejavnik konteksta v nobenem od sklopov nima neposrednega in eksplicitnega vpliva na rabo izbranih vrst metabesedilnih elementov. Statistična obdelava podatkov je pokazala, da se v korpusu besedil pojavljajo odstopanja od konvencij; kot možnost razlage za to se ponujata subjektivna dejavnika; od obeh je v pričujoči analizi natančneje razdelan le dejavnik osebnega sloga: s primerjavo besedil istih avtorjev je mogoče ugotavljati določene skupne značilnosti rabe metabesedilnih elementov, ki odstopajo od ostalih besedil; ugotavljanje stopnje vpliva dejavnika lektorskih oziroma uredniških posegov na pričujočem korpusu ni mogoče. V splošnem je shema delitve dejavnikov rabe metabesedilnih elementov v tri skupine za pričujoči korpus razmeroma ustrezna. V naslednjih razdelkih je podrobneje razdelana vplivnost posameznih dejavnikov.

7.1 DEJAVNIK STROKE

V izbranih besedilih je prvi primarni dejavnik, stroka, na rabo kaŕipotov in označevalcev sicer vplival, vendar manj kot ŕanr in jezik. V fizikalnih znanstvenih člankih je v povprečju raba kaŕipotov nekoliko večja kot v etnoloških (skupno razmerje za oba jezika je 11,3 : 9), vendar pa je precej večja razlika med jezikoma (skupno razmerje med kaŕipoti v angleških fizikalnih in etnoloških člankih je 14,3 : 12,5; v slovenskih fizikalnih in etnoloških člankih pa je to razmerje 8,3 : 5,5). Rezultati torej kažejo, da so v obeh vedah v slovenskih znanstvenih člankih kaŕipoti rabljeni precej redkeje kot v angleških, povsod pa je v fizikalnih člankih raba kaŕipotov pogostejša kot v etnoloških. Tudi raba označevalcev odnosa do vsebine je v povprečju obeh jezikov v fizikalnih člankih pogostejša kot v etnoloških (razmerje je 17,5 : 14), vendar pa se razmerja med jezikoma razlikujejo: v slovenščini so označevalci skoraj še enkrat pogostejši v fizikalnih člankih (razmerje je 16,8 : 8,8), v angleščini pa sta vedno zelo uravnoteŕeni, v etnoloških člankih so označevalci celo malo pogostejši kot v fizikalnih (razmerje je 19,2 : 18,3). Označevalci so torej v povprečju, tako kot kaŕipoti, v angleških znanstvenih člankih pogostejši kot v slovenskih.

Primerjava korelacijskih koeficientov za kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine v obeh strokah je pokazala, da je korelacija v etnoloških člankih precej višja (0,76) kot v fizikalnih (0,39), prav tako pa primerjava po jezikih pokaŕe, da je v obeh strokah v angleških člankih korelacija višja kot v slovenskih.

Rezultati testa hi-kvadrat so pokazali, da v angleških besedilih razlike v rabi izbranih metabesedilnih elementov med etnološkimi in fizikalnimi članki niso statistično pomembne, v slovenskih besedilih pa so, z izjemo razlik v številu napovedi.

Razmeroma majhna vplivnost dejavnika stroke je nekoliko presenetljiva, če jo primerjamo z drugimi raziskavami (npr. Mauranen 1993b, Bäcklund 1998, Hyland 2000, Dahl 2004, Pisanski 2005), v katerih so rezultati pokazali, da je stroka zelo pomemben dejavnik, ki določa rabo metabesedilnih elementov. Seveda je treba upoštevati tudi dejstvo, da je bil izbor strok v pričujoči raziskavi naključen, kar pomeni, da bi drugačen izbor lahko pokazal večji vpliv stroke. Ugotovitve pričujoče analize se deloma ujemajo z ugotovitvami, ki jih navaja Levin (1997), ko trdi, da je za razlike med dvema ŕanroma znanstvenega pisanja, to sta *znanstveni članek* in *kratki znanstveni članek* (angl. *scientific letter*), ŕanr pomembnejši dejavnik kot stroka ali jezik, stroka pa se je izkazala za pomembnejši dejavnik pri primerjavi letnih poročil in reklam.

7.2 DEJAVNIK ŐANRA

Vpliv dejavnika ŕanra na rabo metabesedilnih elementov v izbranih besedilih je precej izrazitejši od stroke, poleg tega pa je manj odvisen od jezika. V skupnem povprečju obeh jezikov je raba kaŕipotov med seboj zelo podobna v znanstvenih člankih (11,3) in učbenikih (13,1), zelo pa od teh treh ŕanrov odstopa raba kaŕipotov v poljudnoznanstvenih člankih (2,15). V angleških besedilih je razlika med poljudnoznanstvenimi članki (0,8) na eni in znanstvenimi članki (14,3) in učbeniki (16,2) na drugi strani še nekoliko večja, v slovenščini pa je malo manj izrazita, saj je povprečje za znanstvene članke 8,3, za učbenike 10, za poljudnoznanstvene članke pa 3,5. Razmerje za označevalce odnosa do vsebine pa je precej drugačno od razmerja za kaŕipote, saj med njimi močno izstopajo učbeniki (v povprečju s 30,5 označevalca odnosa do vsebine), medtem ko je raba označevalcev precej nižja v člankih, v znanstvenih je povprečje 17,5 na članek, v poljudnoznanstvenih pa 16,9 na članek. Razmerja za označevalce so si zelo podobna tudi v vsakem od jezikov posebej.

Primerjava korelacijskih koeficientov za kaŕipote in označevalce odnosa do vsebine v vseh treh ŕanrih je pokazala, da je korelacija, če upoštevamo oba jezika

skupaj, povsod nizka (0,395 v znanstvenih člankih, 0,33 v poljudnoznanstvenih člankih in 0,27 v učbenikih). Ločena primerjava po jezikih pokaže na nekoliko višjo stopnjo korelacije v angleških besedilih (v vseh treh žanrih je okrog 0,5), medtem ko je v slovenskih besedilih korelacija nižja, izrazito nizka je v slovenskih učbenikih (-0,095).

Rezultati testa hi-kvadrat so pokazali, da je v angleških besedilih statistično pomembna razlika med žanri v številu kaŕipotov in ločeno, napovedi ter sklicev, ne pa tudi razlika v številu označevalcev odnosa do vsebine. V slovenskih besedilih je statistično pomembna le razlika med žanri v številu napovedi in vseh kaŕipotov.

Razlike v vplivu različnih ŕanrov na rabo metabesedilnih elementov so pokazale ŕe druge analize (npr. Crismore in Farnsworth 1990, Levin 1997, Bäcklund 1998 itd.), zato pričujoči rezultati, ki prav tako kaŕejo velike razlike, niso presenetljivi. Izrazita ŕanrska odstopanja so opazna v rabi kaŕipotov, kjer se oba akademska ŕanra (znanstveni članek in učbenik) močno ločujeta od poljudnoznanstvenega ŕanra (poljudnoznanstveni članek). Takšni rezultati se ujemajo z ugotovitvami, ki jih v svoji raziskavi navajata Crismore in Farnsworth (1990: 134); prav tako namreč ugotavljata, da je v analiziranem znanstvenem članku napovedi in sklicev več kot v analiziranem poljudnoznanstvenem članku. Tovrstno razliko v rabi kaŕipotov je mogoče razložiti z dejstvom, da se akademsko pisanje in poljudnoznanstveno pisanje v organizaciji besedila močno razlikujeta; Myers (1994: 183) ugotavlja, da se v poljudnoznanstvenem članku pojavi kronološka pripoved, ki ni tipična za znanstveni članek. Tako se zdi, da širok obseg tematike, jukstapozicija dejstev in kompleksne navezave na prej povedano in na sledeče, ki se pojavljajo v znanstvenem članku, pa tudi v akademskem učbeniku, zahtevajo več eksplicitnih povezav, kot jih je treba imeti v poljudnoznanstvenem članku.

Druga vrsta izrazitih razlik med žanri se pojavlja v rabi označevalcev med pedagoškimi ŕanrom (učbenik) in nepedagoškima ŕanroma (znanstveni in poljudnoznanstveni članek). Občutno pogostejšo rabo označevalcev v učbeniku morda lahko razložimo z gostejšim navezovanjem stika z bralcem oziroma pogostejšo rabo medosebne funkcije v pedagoškem besedilu.

7.3 DEJAVNIK JEZIKA

Vpliv dejavnika jezika na rabo metabesedilnih elementov je v izbranih besedilih razmeroma izrazit. V povprečju so v vseh angleških besedilih kaŕipoti rabljeni več kot ŕe enkrat pogosteje (12,5) kot v slovenskih (5,2). V treh podkorpusih, to so etnološki znanstveni članki, fizikalni znanstveni članki in učbeniki, je raba kaŕipotov v povprečju v angleških člankih precej pogostejša kot v slovenskih, pri

poljudnoznanstvenih člankih pa je položaj ravno nasproten, saj so v slovenskih člankih v povprečju 3,5 kaŝipot, v angleških pa 0,8. V etnoloških člankih je razmerje med povprečji v angleških in slovenskih besedilih 12,5 : 5,5, kar je zelo podobno skupnemu povprečju, pri fizikalnih člankih je razmerje med povprečji v angleških in slovenskih besedilih 14,3 : 8,3, pri poglavjih iz učbenikov pa je razmerje med angleškimi in slovenskimi besedili 16,2 : 10. Razmerje med jezikoma je nekoliko drugačno pri označevalcih odnosa do vsebine; tudi teh je v povprečju v angleških besedilih več kot v slovenskih (razmerje je 20,4 : 16). Označevalcev je več v angleških besedilih tudi v vseh posameznih podkorpusih, pri čemer je razlika občutna le pri etnoloških znanstvenih člankih, kjer je razmerje 19,2 : 8,8, v drugih treh podkorpusih so razlike majhne: pri fizikalnih znanstvenih člankih je razmerje 18,3 : 16,8, pri poljudnoznanstvenih člankih 17,4 : 16,4, pri učbenikih pa 32,8 : 28,2.

Primerjava korelacijskih koeficientov za kaŝipote in označevalce odnosa do vsebine v obeh jezikih je pokazala, da je korelacijski koeficient za vsa angleška besedila srednje visok (0,48), za vsa slovenska besedila pa je nižji (0,32) in ne kaže na izrazito povezanost med rabo kaŝipotov in označevalcev odnosa do vsebine. Tudi v posameznih podkorpusih je v angleških besedilih korelacija močnejša (srednja do visoka) kot v slovenskih, v katerih je srednje visoka le v poljudnoznanstvenih člankih (0,47), izrazito nizka pa je v slovenskih učbenikih (-0,09).

Rezultati testa hi-kvadrat so pokazali, da je razlika med jezikoma za etnološke članke statistično pomembna v številu vseh izbranih metabesedilnih elementov, za fizikalne članke in poljudnoznanstvene je razlika med jezikoma statistično pomembna v številu kaŝipotov in ločeno, napovedi ter sklicev, za fizikalne učbenike pa je razlika med jezikoma statistično pomembna le v skupnem številu kaŝipotov in v številu napovedi.

Jezikovne razlike v rabi metabesedilnih elementov so v veliki meri pričakovane, saj rezultati različnih kontrastivnih analiz tega področja – npr. Clyne (1987), Čmejrková in Daneš (1997), Vassileva (2001), Pisanski (2005) – kažejo, da je v angleščini metabesedilnih elementov v povprečju več kot v nekaterih drugih jezikih, zato ne preseneča, da tudi rezultati pričujoče raziskave kažejo, da je v angleščini v povprečju več kaŝipotov in označevalcev odnosa do vsebine kot v slovenščini. Pretirano bi bilo te rezultate v celoti pripisovati ugotovitvi, da je angleščina jezik, ki temelji na odgovornem piscu, ki jo uvaja Hinds (1987), vendar pa je gotovo mogoče delno razlago poiskati v razlikah v tradiciji pouka pisanja in šolskega sistema na splošno (prim. Mauranen 1993b, Yakhontova 2001, Vassileva 2001, itd.). Pomemben vidik razlik med jezikoma pa je tudi raba kaŝipotov v poljudnoznanstvenih člankih: kot že rečeno, je ta na splošno nizka, vendar je v slovenskih poljudnoznanstvenih člankih v povprečju višja kot v angleških, kar

priča o tem, da so v slovenščini žanrske konvencije poljudnoznanstvenega pisanja verjetno nekoliko drugačne od angleških, pri čemer je morda poljudnoznanstveno pisanje v slovenščini bolj podobno znanstvenemu pisanju kot v angleščini.

7.4 SEKUNDARNI DEJAVNIKI

Vpliv sekundarnih dejavnikov je na analiziranem gradivu težje in bolj omejeno ugotovljiv kot vpliv primarnih dejavnikov, kar je seveda posledica že omenjenega dejstva, da so bila besedila izbrana tako, da omogočajo čim boljšo analizo vpliva primarnih dejavnikov. Delitev na primarne in sekundarne dejavnike namreč predpostavlja, da so primarni dejavniki ključnega pomena za rabo metabesedilnih elementov, sekundarni dejavniki pa na rabo metabesedilnih elementov vplivajo le delno, prek primarnih dejavnikov. Na izbranem gradivu je kljub temu mogoče ugotoviti tudi nekatere možne vplive sekundarnih dejavnikov.

Vpliv sekundarnega dejavnika dolžine na rabo izbranih metabesedilnih elementov v analiziranem gradivu ni enoten, temveč je odvisen od primarnih dejavnikov (stroka, žanr, jezik). V veliki večini sklopov besedil je potrjena hipoteza o tem, da je v daljših besedilih metabesedilnih elementov več. Kot je bilo že povedano, ta hipoteza izhaja iz dveh predpostavk: prva je preprosta predpostavka o trendu naraščanja – verjetno se zdi, da se v večjem številu besed pojavi večje število metabesedilnih elementov. Druga predpostavka pa je nekoliko bolj kompleksna in temelji na besediloslovnih značilnostih daljših besedil: vsaj za kažipot je smiselno domnevati, da je v daljših besedilih potreba po njihovi rabi večja kot v krajših, saj je potreba po usmerjanju bralca v daljših besedilih večja. Tudi za rabo označevalcev odnosa do vsebine bi morda lahko domnevali, da bo v daljših besedilih večja, saj je večja tudi potreba po tem, da avtor bralca usmerja k željeni interpretaciji besedila.

Vpliv dolžine na rabo kažipotov je največji v angleških učbenikih, razmeroma velik je tudi v slovenskih učbenikih. Za ustrezno interpretacijo tega podatka je treba upoštevati dejstvo, da poglavja iz učbenikov v nasprotju z ostalimi besedili (članki) niso samostojna besedila, temveč so del mnogo daljših besedil, za katera se, kot že rečeno, predpostavlja, da sama po sebi vsebujejo večje število metabesedilnih elementov. Neizrazit je vpliv dolžine na rabo kažipotov v slovenskih fizikalnih znanstvenih člankih. Vpliv dolžine na rabo označevalcev odnosa do vsebine je srednje visok v angleških etnoloških znanstvenih člankih, manjši je vpliv dolžine na rabo označevalcev v slovenskih fizikalnih znanstvenih člankih. V drugih sklopih besedil je vpliv dolžine na rabo izbranih metabesedilnih elementov zanemarljiv. V tistih sklopih besedil, kjer je dolžina merodajen dejavnik, je trend naraščajoč, kar pomeni, da s številom besed raste tudi število metabese-

dilnih elementov. V nekaterih sklopih se sicer pojavlja tudi nasproten, padajoč trend, vendar je vrednost R^2 v njih prenizka, da bi lahko govorili o korelaciji.

O ugotovljivem vplivu sekundarnega dejavnika časa na rabo izbranih metabesedilnih elementov v analiziranem gradivu ni mogoče govoriti, kar je posledica dejstva, da je bilo gradivo izbrano predvsem z namenom sinhronne analize. Vendar pa se zaradi omejenega izbora fizikalnih učbenikov večjim časovnim razponom ni bili mogoče izogniti, zato je mogoče vsaj na majhnem koščku gradiva preveriti tudi vpliv časa. Analiza pokaže, da je ta praktično zanemarljiv, saj nizka vrednost R^2 kaže izjemno majhno korelacijo med časom nastanka in rabo izbranih metabesedilnih elementov. Pri obeh vrstah metabesedilnih elementov je trend padajoč; ker podatki, kot že rečeno, niso zanesljivi, o zmanjševanju števila kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine skozi čas sicer ne moremo govoriti, vendar pa je zanimivo, da tudi prejšnja diahrona analiza slovenskih znanstvenih člankov iz matematike in arheologije (Pisanski 2005) kaže na padajoč trend v rabi kažipotov v obdobju petdesetih let.

O eksplicitnem vplivu dejavnika konteksta na rabo izbranih metabesedilnih elementov v analiziranem gradivu ni mogoče govoriti, kar je razvidno iz pregleda konteksta celotnega gradiva, saj v nobeni od revij oziroma knjig raba kažipotov in označevalcev ni neposredno določena. Kljub temu pa je očitno, da je raba metabesedilnih elementov lahko vsaj posredno odvisna od konteksta, saj je ta močno vezan na žanr in stroko, ki prek svojih konvencij določata tudi konvencije konteksta.

7.5 SUBJEKTIVNA DEJAVNIKA

Primarni in sekundarni dejavniki oblikujejo konvencije rabe metabesedilnih elementov, subjektivna dejavnika pa lahko razložita odstopanja od konvencij. Ker je načeloma obseg avtorjevega prispevka za končno podobo besedila precej večji od prispevka lektorja oziroma urednika, se zdi, da je za rabo metabesedilnih elementov od obeh subjektivnih dejavnikov verjetno pomembnejši osebni slog. Rezultati so pokazali, da se v vseh podkorpusih pojavljajo besedila, v katerih raba kažipotov in označevalcev močno (zunaj obsega standardnega odklona) odstopa od povprečne rabe v danem podkorpusu, v nekaterih primerih bi odstopanja lahko razložili s katerim od sekundarnih dejavnikov, v drugih primerih pa takšne razlage niso mogoče, zato se zdi verjetno, da je razlog za odstopanje od povprečja kateri od subjektivnih dejavnikov, najverjetneje avtorjev osebni slog. Seveda je treba poudariti, da dejavnik osebnega sloga ne vpliva le na tista besedila, kjer raba metabesedilnih elementov odstopa od povprečja, nasprotno, tudi v besedilih, kjer je raba metabesedilnih elementov blizu povprečja, je to pomemben podatek o av-

torjevem osebnem slogu. Drug način opazovanja vpliva dejavnika osebnega sloga na rabo metabesedilnih elementov omogoča dejstvo, da so nekateri avtorji napisali več besedil v korpusu. Pomembno je, da je mogoče v besedilih nekaterih avtorjev najti skupne točke, kar priča o vplivu osebnega sloga. Oba analizirana članka avtorice A (**Z-E-S-2** in **Z-E-S-10**) tako izstopata zaradi rabe kaŕipotov, ki presega povprečje za etnološke znanstvene članke, ob upoštevanju standardnega odklona. Oba analizirana članka avtorja B (**Z-E-S-3** in **Z-E-S-7**) prav tako izstopata po rabi kaŕipotov, in sicer zaradi tega, ker se v obeh pojavljajo le kaŕipoti v obliki napovedi. Primerjava besedil avtorja D in avtorja E je nekoliko zahtevnejša, saj so si besedila različna po ŕanrih. Pri avtorju D izstopa predvsem raba označevalcev odnosa do vsebine, ki je v dveh analiziranih besedilih (v znanstvenem članku **Z-F-S-1** in v učbeniku **U-F-S-4**) precej pogostejša od povprečja, ob upoštevanju zelo širokih standardnih odklonov; v tretjem besedilu, učbeniku z oznako **U-F-S-3**, pa je raba označevalcev enaka povprečju za učbenike. V besedilih avtorja E (**Z-F-S-2**, **P-N-S-2**, **P-N-S-6** in **U-F-S-1**) sicer ni nobenih izrazitih odmikov od povprečij, vendar pa je opazno, da so kaŕipoti v vseh besedilih rabljeni nekoliko manj pogosto od povprečij, čeprav v okvirih standardnega odklona. V člankih avtorja F (**P-N-S-5** in **P-N-S-9**) je raba kaŕipotov in označevalcev odnosa do vsebine zelo podobna povprečni rabi v slovenskih poljudnoznanstvenih člankih.

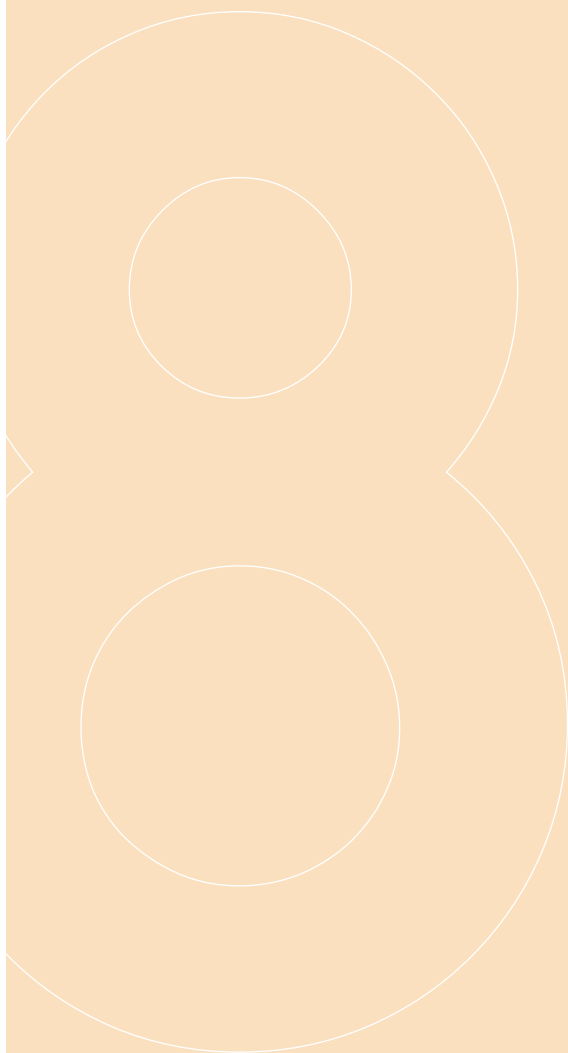
Razčlenitev vpliva osebnega sloga odpira pomemben vidik analize konvencij, ki določajo rabo metabesedilnih elementov. Velika večina jezikoslovcev, ki se ukvarjajo z rabo metabesedilnih elementov, dejavnik osebnega sloga ignorira; Valero-Garcés (1996) pa vendarle ugotavlja, da osebni slog lahko vpliva na rabo metabesedilnih elementov. Rezultati so pokazali, da osebni slog vpliva na rabo metabesedilnih elementov v analiziranih besedilih in da v raziskavi takšnega obsega avtorjev slog kot dejavnik ne more biti zanemarjen, saj v vsakem od sklopov izstopa vsaj eno besedilo. Razčlenitve sloga posameznih avtorjev kažejo, da je zelo hitro mogoče opaziti določene smernice, vendar pa bi potrebovali mnogo večji korpus, da bi takšne osebne smernice lahko potrdili.

Stopnje vpliva subjektivnega dejavnika lektorskih oziroma uredniških posegov na izbrano gradivo s pričujočo analizo ni bilo mogoče ugotavljati, treba pa se je pri interpretaciji rezultatov zavedati, da je končna podoba besedila lahko delno odvisna tudi od lektorskih, uredniških ali celo recenzentskih posegov. Kljub temu je zelo verjetno, da ti posegi na besedila v povprečju vplivajo manj kot dejavnik osebnega sloga, saj je avtorjev prispevek h končni podobi besedila vendarle večji od lektorjevega ali urednikovega.

Za natančnejše ugotavljanje vpliva dejavnika lektorskih oziroma uredniških posegov bi bila potrebna dodatna analiza, ki presega obseg pričujoče raziskave. V njej bi bilo treba primerjati vse nastale različice besedila: od prve, ki jo avtor odda v

branje uredniku, uredniškemu odboru ali recenzentom, do različice z lektorskimi popravki in do zadnje različice, ki je natisnjena v reviji. Tovrstna raziskava bi verjetno zajemala manjši korpus, ob tem pa se tudi pojavlja problem dostopnosti različnih verzij, saj so vmesne stopnje oblikovanja besedila le redko ohranjene. Vseeno pa je to edini način za pridobivanje podatkov o vplivu lektorja oziroma urednika (ali morebiti celo uredniškega odbora ali recenzentov) na dokončno podobo rabe metabesedilnih elementov v danem besedilu. Kot že rečeno, takšna analiza presega okvirje te študije, vseeno pa se zdi potrebno opozoriti na možnost, da na rabo metabesedilnih elementov lahko vplivajo tudi drugi posamezniki, ne le avtor, zato so lektorski oziroma uredniški posegi vključeni med subjektivne dejavnike.

8 Sklep

Izhodišče za opravljeno raziskavo je bilo dejstvo, da so se prejšnje raziskave rabe metabesedilnih elementov osredotočale na posamezne dejavnike, ki bi na rabo utegnili vplivati, niso pa upoštevale možnega vpliva drugih dejavnikov, pri čemer so dobljeni rezultati lahko dajali poenostavljeno sliko o tem, zakaj je bila v izbranih besedilih raba metabesedilnih elementov takšna, kakršna je bila. Namen pričujoče študije je bil upoštevati širši krog možnih dejavnikov in ugotoviti, kako posamezni dejavniki vplivajo na rabo metabesedilnih elementov. Na podlagi prejšnje raziskave (Pisanski 2001) in drugih sorodnih študij so bili dejavniki, ki bi utegnili vplivati na rabo metabesedilnih elementov, pred samo analizo razvrščeni v tri skupine: primarne, sekundarne in subjektivne dejavnike. Rezultati so ustreznost takšne delitve dejavnikov v precejšnji meri potrdili, čeprav so se pojavila tudi nekatera odstopanja od pričakovanj, vpliv nekaterih dejavnikov pa je bil povsem nedokazljiv, v nekaterih primerih na podlagi rezultatov, v drugih primerih pa zaradi narave analize.

Glavne ugotovitve analize je mogoče strniti v nekaj sklepov. Na rabo analiziranih metabesedilnih elementov v izbranih besedilih stroka vpliva manj kot žanr in jezik; vendar pa je treba poudariti, da so druge raziskave kazale večji vpliv stroke. (Prim. npr. Pisanski 2005, kjer je kontrastivna analiza angleških in slovenskih arheoloških in matematičnih znanstvenih člankov pokazala, da je razlika v rabi kažipotov med jezicoma manjša od razlike med vedama.) O vplivu stroke pričajo tudi podatki o korelacijskih koeficientih, saj je korelacija med rabo kažipotov in označevalcev odnosa do vsebine v etnoloških člankih precej večja kot v fizikalnih člankih, in to zlasti na račun angleških etnoloških člankov, medtem ko so razlike v korelacijskih koeficientih med žanri in jezicoma manj izrazite.

Žanr na rabo izbranih metabesedilnih elementov v gradivu vpliva precej močno: raba kažipotov je v obeh akademskih žanrih mnogo pogostejša kot v poljudnoznanstvenem članku, raba označevalcev odnosa do vsebine pa je v pedagoškem žanru mnogo pogostejša kot v obeh nepedagoških. Jezika se v žanrih deloma ujemata, kar pomeni, da pri izbranih žanrih lahko opazujemo nadkulturne žanrske konvencije.

Prav tako na rabo izbranih metabesedilnih elementov v vseh podkorpusih močno vpliva jezik: v povprečju je v angleških besedilih metabesedilnih elementov več kot v slovenskih, izjema je raba kažipotov v poljudnoznanstvenih člankih.

Rezultati kažejo, da bi za določanje vplivnosti sekundarnih dejavnikov potrebovali drugačen korpus, ki pa seveda ne bi omogočal določanja vpliva primarnih dejavnikov (npr. diahrona analiza, velike variacije v dolžini, različne revije itd.). Izmed vseh sekundarnih dejavnikov je mogoče govoriti le o verjetnem vplivu dolžine v okviru nekaterih primarnih dejavnikov, pri drugih dveh sekundarnih

dejavnikih vpliv v izbranem gradivu ni zaznaven. Vpliv časa na izbrano gradivo je zaradi majhnega časovnega razpona zanemarljiv, zanimivo pa je, da se kaže trend rahlega upadanja rabe metabesedilnih elementov v času. V izbranih besedilih kontekst na rabo izbranih vrst metabesedilnih elementov ne vpliva neposredno, možen je seveda posreden vpliv, prav tako pa lahko kontekst vpliva na rabo drugih metabesedilnih elementov.

Ugotavljanje vpliva subjektivnih dejavnikov je v pričujoči študiji omejeno na dejavnik osebne sloga. Rezultati statistične razčlenitve kažejo odstopanja od konvencij, kar pomeni, da osebni slog v tako omejenem korpusu verjetno ni zanemarljiv dejavnik. To podpirajo tudi razčlenitve posameznih avtorjev, ki kažejo, da je mogoče v več besedilih istega avtorja opazovati podobne značilnosti. Obsega in vrste lektorskih posegov na izbranem gradivu ni mogoče oceniti, se je pa treba zavedati, da takšni posegi lahko obstajajo.

Za raziskavo, kakršna je pričujoča, je predlagana delitev dejavnikov ustrezna. Sekundarni dejavniki (dolžina, čas nastanka, kontekst) omejujejo izbor besedil in omogočajo njihovo čim boljše primerljivost, obenem pa omogočajo določeno fleksibilnost, saj je v primerih, ko iz objektivnih razlogov (npr. majhno število objav v slovenščini) ni mogoče zelo strogo omejiti časa nastanka besedila ali dolžine besedila oziroma izbirati besedil iz ene same revije, mogoče predvideti vpliv različnih sekundarnih dejavnikov. Primarni dejavniki zajemajo vse tri ključne vplive, ki v sinhroni študiji lahko oblikujejo rabo metabesedilnih elementov. S subjektivnima dejavnikoma pa je mogoče razlagati tudi odstopanja od konvencij, zavedanje subjektivnih dejavnikov je v omejenem korpusu zelo pomembno. Seveda bi bilo za raziskavo druge vrste, npr. diahrono analizo ali študijo vpliva dolžine na rabo metabesedilnih elementov, potrebno pričujočo delitev dejavnikov preoblikovati. V vsakem primeru pa je mogoče z identifikacijo ključnih osmih dejavnikov, ki oblikujejo rabo metabesedilnih elementov, definirati opis rabe teh elementov.

V okviru sekundarnih dejavnikov se odpira vprašanje vpliva teh dejavnikov v drugače zasnovanih korpusih. Sistematična široko zastavljena raziskava o vplivu dolžine na rabo izbranih metabesedilnih elementov bi morda lahko omogočila natančnejšo oceno o tem, kako dolžina v povprečju (v danih žanrih, strokah in jezikih) vpliva na rabo metabesedilnih elementov, s čimer bi pri nadaljnjih raziskavah lahko prav tako lažje izločili vpliv tega dejavnika. Širše zastavljena diahrona analiza pa bi morda lahko dodatno osvetlila tezo o spreminjanju slovenščine iz jezika, ki temelji na odgovornosti bralca, v jezik, ki temelji na odgovornosti pisca, vsaj v znanstvenem pisanju, ki je pod vedno močnejšim vplivom angleščine. Odpira se tudi vprašanje neposrednega oziroma posrednega vpliva konteksta na različne vrste metabesedilnih elementov.

Hkrati pričujoča študija razstira problematiko subjektivnih dejavnikov. Ugotovitev, da vpliva osebnega sloga v raziskavah manjšega obsega ni mogoče izločiti, je lahko izhodišče za širše zastavljeno raziskavo vpliva osebnega sloga, ki bi lahko osvetlila ta pomemben, a močno zanemarjen dejavnik. Objektivni podatki o tem, koliko osebni slog vpliva na retorično strukturo besedila in s tem na rabo metabesedilnih elementov, bi namreč omogočili natančnejše določanje vpliva ostalih dejavnikov in morebitno izločanje vpliva osebnega sloga. Analiza istih besedil pred lektorskimi oziroma uredniškimi posegi in po njih bi pomagala osvetliti vprašanje vpliva teh posegov, pri čemer je verjetno mogoče predvidevati, da tovrstni posegi navadno zmanjšujejo prisotnost metabesedilnih elementov.

Razlogi za dejstvo, da je obseg gradiva močno omejen, kar posledično omejuje tudi splošno veljavnost rezultatov, so bili že navedeni. Slovenski kulturni prostor obsežnih analiz izbranih žanrov ne omogoča; s problemom majhnih vzorcev pa se seveda soočajo tudi različne druge znanstvene raziskave, ki se osredotočajo na slovenski prostor. Vseeno bi bilo ignoriranje slovenske problematike samo zato, ker ta ne more biti vedno statistično pomembna, slabo, saj bi vodilo v popolno nepoznavanje stanja na tistih področjih, kjer so slovenski vzorci statistično premajhni. Besediloslovne raziskave slovenskih žanrov dajejo dragocene podatke o tem, kakšne so besedilne značilnosti, ter s tem pomembno prispevajo k ugotavljanju konvencij slovenskega pisanja, ki so bile dolga leta le predmet preskriptivne stilistike in osebnih opažanj posameznikov. V času, ki postavlja poznavanje uspešnega oblikovanja besedil v ospredje, je seveda pomembno, da se tudi v slovenskem kulturnem prostoru čim bolj definira uspešno oblikovanje besedil.

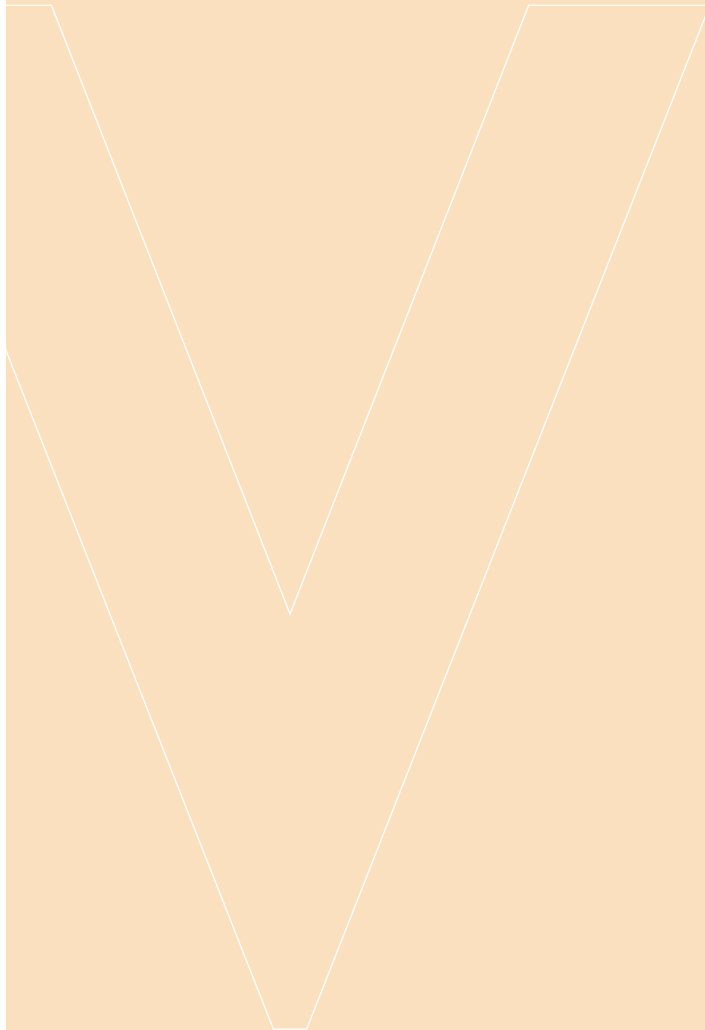
Po drugi strani pa je v času, ko v akademskem pisanju v svetu dominira angleščina, poznavanje retoričnih razlik in podobnosti med slovenščino in angleščino pomembno. Ostler (2002: 173–175) navaja rezultate raziskav, ki pričajo o tem, da angleški slog pisanja močno vpliva na nekatere jezikovne kulture (npr. na akademsko pisanje v korejščini) oziroma da se v drugih jezikovnih kulturah vpliva angleščine zavestno izogibajo. Pri odločitvah posameznikov ali diskurzivnih skupnosti o sprejemanju ali zavračanju elementov angleškega sloga pisanja pa je seveda ključnega pomena zavedanje razlik med domačim in angleškim slogom pisanja; brez tega zavestna in kritična odločitev o sistematičnem sprejemanju ali zavračanju posameznega elementa ni mogoča. V času, ko je mednarodna primerljivost dosežkov znanstvenikov tako pomembna tudi v slovenskem prostoru, so čim natančnejši podatki o retoričnih razlikah med slovenščino in angleščino gotovo pomembni in zanimivi. V praksi so uporabni tako s pedagoškega vidika, zlasti pri razvoju pouka akademske angleščine v slovenskem prostoru (EAP), prav tako pa tudi z vidika prevajanja slovenskih besedil v angleščino.

Izsledki slovenskih besediloslovnih raziskav omogočajo tudi primerjavo z drugimi, neangleškimi kulturami, med katerimi so za slovenščino posebej pomembne primerjave s slovanskimi pa tudi drugimi evropskimi jeziki, še posebej z nemščino, seveda iz zgodovinskih razlogov. Yakhontova (2002: 217) opozarja na izsledke več raziskav znanstvenega pisanja v različnih slovanskih jezikih, ki kažejo na kulturno bližino med njimi, ter omogočajo njihovo skupno kontrastiranje angleškemu diskurzu. Prav zaradi možnosti takšnih kontrastivnih primerjav so besediloslovne raziskave slovenskih besedil izjemno pomembne, čeprav ne morejo zajeti enako velikega vzorca kakor raziskave v večjih jezikih. Šele konkretne študije slovenskih besedil bodo namreč lahko natančneje odgovorile na vprašanje o tem, kam se v Hindsovi (1987) tipologiji jezikov uvršča slovenščina v primerjavi z nemščino, angleščino, slovanskimi in drugimi jeziki, do takrat so ideje o tem, ali je v slovenščini poudarek predvsem na odgovornosti bralca ali pisca, zgolj ugibanja. Rezultati pričujoče analize kažejo, da razlike med angleškimi in slovenskimi besedilnimi konvencijami obstajajo, pri čemer pogostejša in nekoliko bolj sistematična raba metabesedilnih elementov v angleških besedilih priča o možnosti, da je odgovornost angleških piscev v povprečju nekoliko večja.

Sklepi, narejeni na podlagi dobljenih rezultatov, odpirajo nova problemska področja. Glede na to, da je vpliv dejavnikov testiran na znanstvenih, strokovnih in poljudnoznanstvenih besedilih iz izbranih strok v angleščini in slovenščini, se postavlja vprašanje uporabnosti enake delitve dejavnikov za analizo drugih žanrov, strok in jezikov.

Poskus sistematičnega obravnavanja dejavnikov, ki bi utegnili vplivati na rabo izbranih vrst metabesedilnih elementov, je korak k sistematizaciji opisa retoričnih struktur, ki bi omogočala boljšo primerljivost raziskav in rezultatov. Primerljive raziskave in rezultati, ki jih kasnejše raziskave na novem korpusu lahko dopolnjujejo, pa pomenijo možnost hitrejšega in bolj celostnega razvoja kontrastivne retorike.

Viri

- Abdi, Reza, 2002: Interpersonal metadiscourse: an indicator of interaction and identity. *Discourse Studies* 4. 139–145.
- Ädel, Annelie, 2006: *Metadiscourse in L1 and L2 English*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ädel, Annelie in Anna Mauranen (ur.), 2010: *Metadiscourse. [Posebna številka.] Nordic Journal of English Studies* 9/2.
- Bäcklund, Ingegerd, 1998: Metatext in professional writing. A contrastive study of English, German and Swedish. *TEFA* 25. Uppsala: Uppsala University.
- Bhatia, Vijay, 2000: Genres in conflict. Anna Trosborg (ur.), *Analysing Professional Genres*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 147–161.
- Bortoluzzi, Maria, 2000: *Discourse about Literature. The Interpersonal Function in English and Italian Undergraduate Writing*. Pasion di Prato (UD): Campanotto Editore.
- Brett, Paul, 1994: A genre analysis of the results section of sociology articles. *English for Specific Purposes* 13. 47–60.
- Bunton, David, 1999: The use of higher level metatext in Ph.D. theses. *English for Specific Purposes* 18. S41–S56.
- Burrough-Boenisch, Joy, 2005: NS and NNS scientists' amendments of Dutch scientific English and their impact on hedging. *English for Specific Purposes* 24. 25–39.
- Chesterman, Andrew, 1998: *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins.
- Clyne, Michael, 1987: Cultural differences in the organization of academic texts: English and German. *Journal of Pragmatics* 11. 211–247.
- Clyne, Michael, 1991: The sociocultural dimension: The dilemma of the German-speaking scholar. Hartmut Schröder (ur.), *Subject-oriented Texts*. Berlin in New York: de Gruyter. 47–67.
- Connor, Ulla, 1996a: *Contrastive Rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Connor, Ulla, 1996b: Rhetoric and composition in the United States: Some recent trends. Eija Ventola in Anna Mauranen (ur.), *Academic Writing Today and Tomorrow*. Helsinki: Helsinki University Press. 107–126.
- Connor, Ulla, in Mary Farmer 1993: The teaching of topical structure analysis as a revision strategy for ESL writers. Barbara Kroll (ur.), *Second Language Writing*. Cambridge: Cambridge University Press. 126–139.
- Connors, Robert J., 1986: Textbooks and the evolution of the discipline. *College Composition and Communication* 37. 178–194.
- Coulthard, Malcolm, 2000: Whose text is it? On the linguistic investigation of authorship. Srikant Sarangi in Malcolm Coulthard (ur.), *Discourse and Social Life*. Harlow: Longman. 270–287.
- Crawford Camiciottoli, Belinda, 2003: Metadiscourse in ESP reading comprehension: an exploratory study. *Reading in a Foreign Language* 15. 1–19.
- Crismore, Avon, in Rodney Farnsworth 1990: Metadiscourse in popular and professional science discourse. Walter Nash (ur.), *The Writing Scholar*. Newbury Park, CA: Sage. 118–136.
- Crismore, Avon, in William J. Vande Kopple 1997: Hedges and readers: Effects on attitudes and learning. Raija Markkanen in Hartmut Schröder (ur.), *Hedging and Discourse*. Berlin in New York: de Gruyter. 83–114.
- Crystal, David, 1988: On keeping one's hedges in order. *English Today* 4, št. 3: 46–47.
- Čmejrková, Světa, 1996: Academic writing in Czech and English. Eija Ventola in Anna Mauranen (ur.), *Academic Writing. Intercultural and Textual Issues*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 137–152.
- Čmejrková, Světa, in František Daneš 1997: Academic writing and cultural identity: The case of Czech academic writing. Anna Duszak (ur.), *Culture and Styles of Academic Discourse*. Berlin in New York: Mouton de Gruyter. 41–61.
- Dahl, Trine, 2004: Textual metadiscourse in research articles: A marker of national culture or of academic discipline? *Journal of Pragmatics* 36. 1807–1825.
- Eggington, William G., 1987: Written academic discourse in Korean: Implications for effective communication. Ulla Connor in Robert B. Kaplan (ur.),

- Writing Across Languages: Analysis of L2 Text*. Reading, MA: Addison-Wesley. 153–168.
- Eggs, Suzanne, in James R. Martin 1997: Genres and registers of discourse. Teun A. Van Dijk (ur.), *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage. 230–256.
- Fahnestock, Jeanne, 1986. Accommodating science: The rhetorical life of scientific facts. *Written Communication* 3: 275–296.
- Flowerdew, Lynn, 2002: Corpus-based analyses in EAP. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 95–114.
- Fløttum, Kjersti, Kinn, Torodd, in Trine Dahl 2006: “We now report on” versus “Let us now see how”: Author roles and interaction with readers in research articles. Ken Hyland in Marina Bondi (ur.), *Academic Discourse Across Disciplines*. Bern: Peter Lang. 203–224.
- Fuertes-Olivera, Pedro A., Velasco-Sacristán, Marisol, Arribas-Baño, Ascensión, in Eva Samaniego-Fernández 2001: Persuasion and advertising English: Metadiscourse in slogans and headlines. *Journal of Pragmatics* 33. 1291–1307.
- Göpferich, Susanne, 2000: Analysing LSP genres (text types): From perpetuation to optimization in text(-type) linguistics. Anna Trosborg (ur.), *Analyzing Professional Genres*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 227–247.
- Grabe, William, in Robert B. Kaplan 1997: On the writing of science and the science of writing: Hedging in science text and elsewhere. Raija Markkanen in Hartmut Schröder (ur.), *Hedging and Discourse*. Berlin in New York: de Gruyter. 151–167.
- Gorjanc, Vojko, 1998: Konektorji v slovničnem opisu znanstvenega besedila. *Slavistična revija* 46. 367–388.
- Gosden, Hugh, 1995: Success in research article writing and revision: A social-constructionist perspective. *English for Specific Purposes* 14. 37–57.
- Gunnarsson, Britt-Louise, 1997: On the sociohistorical construction of scientific discourse. Britt-Louise Gunnarsson, Per Linnel in Bengt Nordberg (ur.), *Construction of Professional Discourse*. London in New York: Longman. 99–126.

- Halliday, M. A. K., 1973: *Explorations in the Functions of Language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K., 1978: *Language as a Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K., 1994: *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K., in James R. Martin, 1993: *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. London in Washington D.C.: The Falmer Press.
- Hempel, Susanne, in Liesbeth Degand 2008: Sequencers in different text genres: Academic writing, journalese and fiction. *Journal of Pragmatics* 40. 676–693.
- Hinds, John, 1987: Reader versus writer responsibility: A new typology. Ulla Connor in Robert B. Kaplan (ur.), *Writing Across Languages: Analysis of L2 Texts*. Reading, MA: Addison-Wesley. 141–152.
- Hopkins, Andy, in Tony Dudley-Evans 1988: A genre-based investigation of the discussion sections in articles and dissertations. *English for Specific Purposes* 7. 113–122.
- Hyland, Ken, 1996: Writing without conviction? Hedging in science research articles. *Applied Linguistics* 17. 431–454.
- Hyland, Ken, 1997: Persuasion and context: The pragmatics of academic metadiscourse. *Journal of Pragmatics* 30. 437–455.
- Hyland, Ken, 1999: Talking to students: Metadiscourse in introductory coursebooks. *English for Specific Purposes* 18. 3–26.
- Hyland, Ken, 2000: *Disciplinary Discourses*. Harlow: Longman.
- Hyland, Ken, 2004a: Disciplinary interactions: Metadiscourse in L2 postgraduate writing. *Journal of Second Language Writing* 13. 133–151.
- Hyland, Ken, 2004b: Graduate's gratitude: The generic structure of dissertation acknowledgements. *English for Specific Purposes* 23. 303–324.
- Hyland, Ken, 2005: *Metadiscourse*. London in New York: Continuum.

- Hyland, Ken, in Françoise Salager-Meyer 2008: Scientific writing. *Annual Review of Information Science and Technology* 42/1. 297 – 338.
- Hyon, Sunny, in Rong Chen 2004: Beyond the research article: University faculty genres and EAP graduate preparation. *English for Specific Purposes* 23. 233–263.
- Ifantidou, Elly, 2005: The semantics and pragmatics of metadiscourse. *Journal of Pragmatics* 37. 1925-1953.
- Intaraprawat, Puangpen, in Steffensen, Margaret S., 1995: The use of metadiscourse in good and poor ESL essays. *Journal of Second Language Writing* 4. 253–272.
- Kachru, Braj B., 1985: Standards, codification and sociolinguistic realism: The English language in the outer circle. Randolph Quirk in Henry Widdowson (ur.), *English in the World*. Cambridge: Cambridge University Press. 11–30.
- Kachru, Yamuna, 1995: Contrastive rhetoric in World Englishes. *English Today* 11/1. 21–31.
- Kalin Golob, Monika, 2000: Razvoj sklicevalnih avtomatizmov v prvem slovenskem dnevniku. *Slavistična revija* 48. 1–26.
- Kaplan, Robert B., 1966: Cultural thought patterns in intercultural education. *Language Learning* 16/1–2. 1–20.
- Kaplan, Robert B., 2000: Contrastive rhetoric and discourse analysis. Srikant Sarangi in Malcolm Coulthard (ur.), *Discourse and Social Life*. Harlow: Longman. 82–101.
- Kaplan, Robert B., in William Grabe 2002: A modern history of written discourse analysis. *Journal of Second Language Writing* 11. 191–223.
- Korošec, Tomo, 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Košmelj, Blaženka, Arh, Franc, Doberšek Urbanc, Alojzija, Ferligoj, Anuška, in Matjaž Omladič 2001: *Statistični terminološki slovar*. Ljubljana: Statistično društvo Slovenije in SAZU.
- Kranjc, Simona, 1999: *Razvoj govora predšolskih otrok*. (Razprave Filozofske fakultete). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

- Križaj-Ortar, Martina, 1996: Ohranjanje in zamenjava zunanjih kazalnikov pri nepremem poročanju o prvotnem govornem dogodku. *Slavistična revija* 44. 451–470.
- Kunst-Gnamuš, Olga, 1986: *Razumevanje in tvorjenje besedila : poskus pragmatične razčlemba*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi.
- Kussmaul, Paul, 1997: Text-type conventions and translating. Anna Trosborg (ur.), *Text Typology and Translation*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 67–83.
- Levin, Anna, 1997: Kognitiva och pragmatiska mönster i professionella texter från svenska, engelska och tyska skrivmiljöer. *TEFA* 20. Uppsala: Uppsala University.
- Limon, David, 2008: Company websites, genre conventions and the role of the translator. *Cultus* 1/1. 56–69.
- Lindeman, Stephanie, in Anna Mauranen 2001: 'It's just real messy': The occurrence and function of just in a corpus of academic speech. *English for Specific Purposes* 20. 459–475.
- Logar, Nataša, in Tina Verovnik 2001: Normativnost slovenskih jezikovnih priročnikov v lektorjevih rokah. *Slavistična revija* 49. 359–374.
- Lorés, Rosa, 2004: On RA abstracts: From rhetorical structure to thematic organisation. *English for Specific Purposes* 23. 280–302.
- Love, Alison, 2002: Introductory concepts and 'cutting edge' theories: Can the genre of the textbook accommodate both? John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 76–91.
- Markkanen, Raija, in Hartmut Schröder 1997: Hedging: A challenge for pragmatics and discourse analysis. Raija Markkanen in Hartmut Schröder (ur.), *Hedging and Discourse*. Berlin in New York: de Gruyter. 3–18.
- Marmaridou, Sophia, 1990: Contrastive analysis at discourse level and the communicative teaching of languages. Jacek Fisiak (ur.), *Further Insights into Contrastive Analysis*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins Publishing. 561–571.
- Mauranen, Anna, 1993a: *Cultural Differences in Academic Rhetoric: A Textlinguistic Study*. Frankfurt am Mein: Peter Lang.

- Mauranen, Anna, 1993b: Contrastive ESP rhetoric: Metatext in Finnish-English economics texts. *English for Specific Purposes* 12. 3–22.
- Mauranen, Anna, 1997: Hedging in language revisers' hands. Raija Markkanen in Hartmut Schröder (ur.), *Hedging and Discourse*. Berlin in New York: de Gruyter. 115–133.
- Mauranen, Anna, 2000: Strange strings in translated language. A study on corpora. Maeve Olohan (ur.), *Intercultural Faultlines*. Manchester, UK in Northampton, MA: St Jerome. 119–142.
- Mikolič, Vesna, 2005: Izrazi moči argumenta v znanstvenih besedilih. Marko Jesenšek (ur.), *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo. 278–291.
- Mikolič, Vesna, 2007: How to express the power of arguments in academic discourse. Ursula Doleshcal in Helmut Gruber (ur.), *Wissenschaftliches Schreiben abseits des englischen Mainstreams/ Academic Writing in Languages Other than English*. Frankfurt am Mein: Peter Lang. 104–125.
- Mustafa, Zahra, 1995: The effects of genre awareness on linguistic transfer. *English for Specific Purposes* 14. 247–256.
- Myers, Greg, 1989: The pragmatics of politeness in scientific articles. *Applied Linguistics* 10. 1–35.
- Myers, Greg, 1992: Textbooks and the sociology of scientific knowledge. *English for Specific Purposes* 11. 3–17.
- Myers, Greg, 1994: Narratives of science and nature in popularising molecular genres. Malcolm Coulthard (ur.), *Advances in Written Text Analysis*. London in New York: Routledge.
- Norlyk, Brigitte, 2000: Conflicts in professional discourse: Language, law and real estate. Anna Trosborg (ur.), *Analysing Professional Genres*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 163–173.
- Odlin, Terence, 1990: *Language Transfer*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ostler, Shirley E., 2002: Contrastive rhetoric: An expanding paradigm. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 167–181.

- The Oxford Encyclopedic English Dictionary*. 1991. Ur. Joyce M. Hawkins in Robert Allen. Oxford: Clarendon Press.
- Parkinson, Jean, in Ralph Adendorff 2004: The use of popular science articles in teaching scientific literacy. *English for Specific Purposes* 23. 379–396.
- Petch-Tyson, Stephanie, 1998. Writer/reader visibility in EFL written discourse. Sylviane Granger (ur.), *Learner English on Computer*. London: Addison Wesley Longman.
- Petrić, Bojana, 2005: Contrastive rhetoric in the writing classroom: A case study. *English for Specific Purposes* 24. 213–228.
- Pisanski, Agnes, 2001: *Angleško-slovenska kontrastivna analiza nekaterih metabesedilnih elementov v znanstvenih besedilih*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Pisanski, Agnes, 2002: Analiza nekaterih metabesedilnih elementov v slovenskih znanstvenih člankih v dveh časovnih obdobjih. *Slavistična revija* 50. 183–197.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2005: Text-organising metatext in research articles: An English-Slovene contrastive analysis. *English for Specific Purposes* 24. 307–319.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2006: Academic writing: Differences in rhetorical conventions and successful intercultural communication. Lucija Čok (ur.), *Bližina drugosti*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 137–146.
- Pisanski Peterlin, Agnes (ur.), 2007: *Metabesedilnost v uporabnem jezikoslovju*. [Posebna številka.] *Jezik in slovstvo* 52/3/4.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2009: Kontrastivna retorika. Nike Kocijančič Pokorn (ur.), *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 146–162.
- Plemenitaš, Katja, 2008: Film reviews: Cross-cultural aspects of a textual genre. Sara Orthaber in Polona Vičič (ur.), *The importance of learning professional foreign languages for communication between cultures*. Celje: Faculty of Logistics. 1–9.

- Pogorelec, Breda, 1997: Besediloslovni vidiki Cankarjeve proze. Breda Pogorelec (ur.), *Jezikoslovne in literarnovedne raziskave: zbornik referatov 6. srečanja slavistov, Celovec, Ljubljana, 1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 165–187.
- Ramanathan, Vai, in Robert B. Kaplan 2000: Genres: Authors, discourse communities: Theory and application for (L1 and) L2 writing instructors. *Journal of Second Language Writing* 9. 171–191.
- Recski, Leonardo, 2005: Interpersonal engagement in academic spoken discourse: A functional account of dissertation defenses. *English for Specific Purposes* 24. 5–23.
- Reid, Joy, 1993: Responding to different topic types: A quantitative analysis from a contrastive rhetoric perspective. Barbara Kroll (ur.), *Second Language Writing*. Cambridge: Cambridge University Press. 191–210.
- Rowley-Jolivet, Elizabeth, in Shirley Carter-Thomas 2005: Genre awareness and rhetorical appropriacy: Manipulation of information by NS and NNS scientists in the international conference setting. *English for Specific Purposes* 24. 41–64.
- Sajovic, Tomaž, 2004: *Historični slogi v slovenski pripovedni prozi druge polovice 19. stoletja*. (Razprave Filozofske fakultete). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Salager-Meyer, Françoise, 1999: Referential behaviour in scientific writing: A diachronic study. *English for Specific Purposes* 18. 279–305.
- Samraj, Betty, 2002: Introductions in research articles: Variations across disciplines. *English for Specific Purposes* 21. 1–17.
- Saussure, Ferdinand de, 1997: *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis.
- Schäffner, Christina, 2000: The role of genre for translation. Anna Trosborg (ur.), *Analysing Professional Genres*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 209–224.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 1998: Vloga povezovalcev v diskurzu. Inka Štrukelj (ur.), II. kongres Društva za uporabno jezikoslovje Slovenije. *Jezik za danes in jutri: zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8. - 10. 10. 1998*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije: Inštitut za narodnostna vprašanja. 194–202.

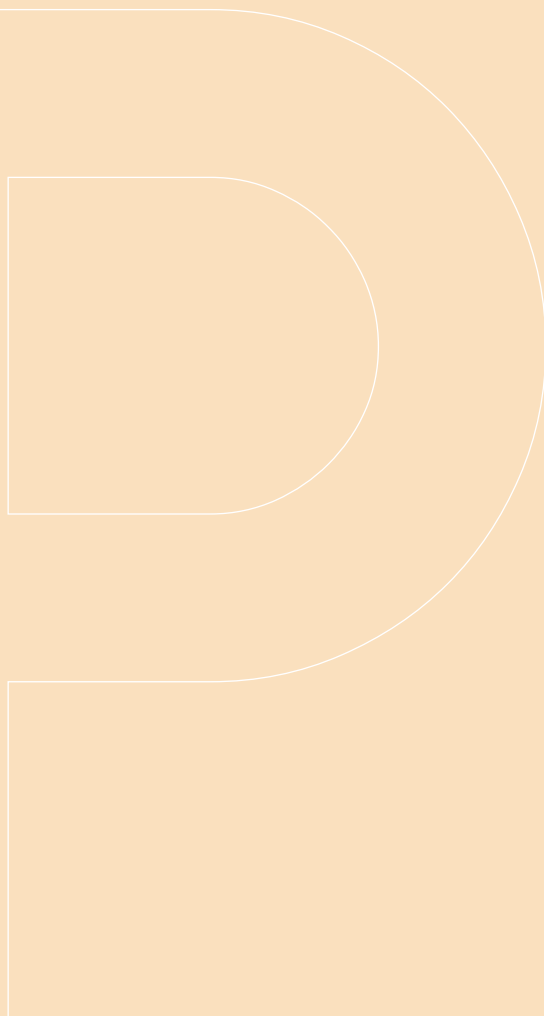
- Schlamberger Brezar, Mojca, 1999: Le rôle des topoi dans la négociation conversationnelle. *Linguistica* 39/1. 123–136.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2000: Les connecteurs en combinaison avec les marqueurs modaux : l'exemple du français et du slovene. *Linguistica* 40/2. 273–282.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2004: Le rôle des connecteurs dans le discours – essai d'une analyse comparée du français et du slovene. Stojan Bračič, Darko Čuden, Saša Podgoršek in Vladimir Pogačnik (ur.), *Linguistic Studies in the European Year of Languages. Proceedings of the 36th Linguistic Colloquium, Ljubljana, 2001*. Frankfurt am Mein: Peter Lang. 549–556.
- Sešek, Urška, 2004: Developing literacy across cultures: sociological dimensions of teaching English writing in Slovenia. *Strani jezici* 33/3-4. 291–308.
- Sešek, Urška, 2007: Nastajanje metabesedilnih prvin kot vidik procesa pisanja. *Metabesedilnost v uporabnem jezikoslovju. [Posebna številka.] Jezik in slovtvo* 52/3/4. 131–144.
- Shaw, Philip, 2000: Towards classifying arguments in research genres. Anna Trosborg (ur.), *Analysing Professional Genres*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 41–56.
- Sinclair, John M., 1981: Planes of discourse. S.N.A.Rizvi (ur.), *The two-fold voice. Essays in honour of Ramesh Mohan*. Salzburg Studies in English Literature. Salzburg: Salzburg University Press. 70–89.
- Sionis, Claude, 1995: Communication strategies in the writing of scientific research articles by non-native users of English. *English for Specific Purposes* 14. 99–113.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1997: Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS.
- Smolej, Mojca, 2004: Členki kot besedilni povezovalci. *Jezik in slovtvo* 49/5: 45–57.
- Sperber, Dan, in Deirdre Wilson 2004: Relevance Theory. Gregory Ward in Lawrence, R. Horn (ur.), *Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell. 607–632.
- Stabej, Marko, 1995: Besediloslovna stilistika slovenskih pesniških besedil (razvojni pogled). Martina Orožen (ur.), *Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 309–313.

- Stabej, Marko, 2002: Deiktika v slovenskih pesniških besedilih 2. polovice 19. stoletja. *Stil* 1. 339–348.
- Swales, John M., 1990: *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Swales, John M., 1995: The role of the textbook in EAP writing research. *English for Specific Purposes* 14. 3–18.
- Swales, John M., in Christine Feak 1999: *Academic Writing for Graduate Students*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Thiele, Wolfgang, in Gottfried Graustein 1990: Contrastive aspects of a text analysis in English and German. Jacek Fisiak (ur.), *Further Insights into Contrastive Analysis*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 487–497.
- Thompson, Geoff, in Puleng Thetela 1995: The sound of one hand clapping: the management of interaction in written discourse. *Text* 15. 103–27.
- Thompson, Geoff, 2001: Interaction in academic writing: Learning to argue with the reader. *Applied Linguistics* 22. 58–78.
- Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss*. 2008. IZUM. [http://home.izum.si/COBISS/bibliografije/Tipologija_slv.pdf] Dostop 4. novembra 2010.
- Trosborg, Anna 1997. Text typology: Register, genre and text type. Anna Trosborg (ur.), *Text Typology and Translation*. Amsterdam in Philadelphia: John Benjamins. 3–23.
- Tse, Polly, in Ken Hyland 2006: Gender and discipline: Exploring metadiscourse variation in academic book reviews. Ken Hyland in Marina Bondi (ur.), *Academic Discourse Across Disciplines*. Bern: Peter Lang. 117–202.
- Upton, Thomas, in Ulla Connor 2001: Using computerized corpus analysis to investigate the textlinguistic discourse moves of a genre. *English for Specific Purposes* 20. 313–329.
- Valero-Garcés, Carmen, 1996: Contrastive ESP rhetoric: Metatext in Spanish-English economics texts. *English for Specific Purposes* 15. 279–294.
- Valle, Ellen, 1997: A scientific community and its texts: A historical discourse study. Britt-Louise Gunnarsson, Per Linnel in Bengt Nordberg

- (ur.), *Construction of Professional Discourse*. London in New York: Longman. 76–38.
- Vande Kopple, William J., 1985: Some exploratory discourse on metadiscourse. *College Composition and Communication* 36. 82–94.
- Varantola, Krista, 1987: Popularisation strategies and text functional shifts in scientific/ technical writing. *UNESCO ALSED LSP Newsletter* 10/2. 33–52.
- Varttala, Teppo, 1998: Remarks on the communicative functions of hedging in popular scientific and specialist research articles in medicine. *English for Specific Purposes* 18. 177–200.
- Vassileva, Irena, 2001: Commitment and detachment in English and Bulgarian academic writing. *English for Specific Purposes* 20. 83–102.
- Ventola, Eija, 1997: Modalization: Probability – an exploration into its role in academic writing. Anna Duszak (ur.), *Culture and Styles of Academic Discourse*. Berlin in New York: Mouton de Gruyter. 157–179.
- Ventola, Eija, in Anna Mauranen 1991: Non-native writing and native revising of scientific articles. Eija Ventola (ur.), *Recent Systemic and Other Functional Views on Language*. Berlin: Mouton de Gruyter. 457–492.
- Verdonik, Darinka, 2006: Mhm, ja, no, dobro, glejte, eee ...: diskurzni označevalci v telefonskih pogovorih. *Jezik in slovnstvo* 51/2. 19–36.
- Verdonik, Darinka, Rojc, Matej, in Marko Stabej 2007: Annotating discourse markers in spontaneous speech corpora on an example for the Slovenian language. *Journal of Language Resources and Evaluation* 41. 147–180.
- Verdonik, Darinka, Žgank, Andrej, in Agnes Pisanski Peterlin 2008: The impact of context on discourse marker use in two conversational genres. *Discourse Studies* 10. 759–775.
- Vidovič-Muha, Ada, 1986: Tipološki pregled nekaterih vplivov na slovenski znanstveni jezik. Ada Vidovič-Muha (ur.), *Slovenski jezik v znanosti 1*. Ljubljana: ZIFF. 23–41.
- Vidovič-Muha, Ada, 1998: Družbeno-politični vidik normativnosti v slovanskih knjižnih jezikih. *Slavistična revija* 46. 95–116.

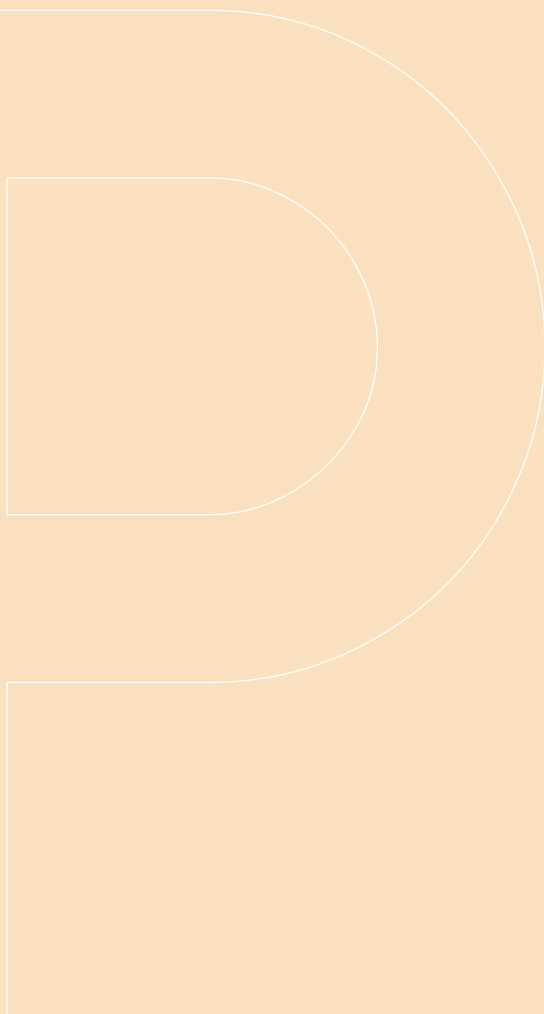
- Vintar, Špela, in Vojko Gorjanc 2003: Identifying markers of semantic relations in Slovene. *Strani jezici* 32. 37–44.
- Whitley, Richard, 1985: Knowledge producers and knowledge acquirers: Popularisation as a relation between scientific fields and their publics. Terry Shinn in Richard Whitley (ur.), *Expository Science: Forms and Functions of Popularisation*. Dordrecht, Boston in Lancaster: R. Reidel Publishing Company. 3–28.
- Williams, Ian A., 2007: A corpus-based study of the verb *observar* in English-Spanish translations of biomedical research articles. *Target* 19. 85–103.
- Williams, Joseph M., 1981: *Style: Ten Lessons in Clarity & Grace*. Glenview, IL: Scott, Foresman and Company.
- Yakhontova, Tatyana, 2001: Textbooks, contexts and learners. *English for Specific Purposes* 20: 397–415.
- Yakhontova, Tatyana, 2002: ‘Selling’ or ‘telling’? The issue of cultural variation in research genres. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 216–232.
- Žagar, Igor Ž., 1995: *Argumentation in language and the Slovenian connective pa*. (Antwerp papers in linguistics, 84). Antwerp: University, IPrA Research Center.
- Žagar, Igor Ž., 2000: Pragmatika in argumentacija. Jef Verschueren (ur.), *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba I*cf. 427–462.

Priloga 1: Legenda oznak delov podkorpusov

Z-E-A: analizirani angleški znanstveni etnološki članki
Z-E-S: analizirani slovenski znanstveni etnološki članki
Vsi-Z-E: vsi analizirani znanstveni etnološki članki
Z-F-A: analizirani angleški znanstveni fizikalni članki
Z-F-S: analizirani slovenski znanstveni fizikalni članki
Vsi-Z-F: vsi analizirani znanstveni fizikalni članki
P-N-A: analizirani angleški poljudnoznanstveni naravoslovni članki
P-N-S: analizirani slovenski poljudnoznanstveni naravoslovni članki
Vsi-P-N: vsi analizirani poljudnoznanstveni naravoslovni članki
U-F-A: analizirana poglavja iz angleških univerzitetnih učbenikov fizike
U-F-S: analizirana poglavja iz slovenskih univerzitetnih učbenikov fizike
Vsi-U-F: vsa analizirana poglavja iz univerzitetnih učbenikov fizike
Vsi-A: vsa analizirana angleška besedila
Vsi-S: vsa analizirana slovenska besedila

Priloga 2: Korpus analiziranih besedil

Korpus analiziranih besedil je sestavljen iz štirih podkorpusev, to pa so:

- prvi podkorpus – etnološki znanstveni članki,
- drugi podkorpus – fizikalni znanstveni članki,
- tretji podkorpus – poljudnoznanstveni naravoslovni članki,
- četrti podkorpus – poglavja iz univerzitetnih fizikalnih učbenikov.

Sledi seznam posameznih besedil v okviru podkorpusev. Ob besedilih so navedene oznake, ki so uporabljene v študiji. Besedila so razvrščena po času objave.

PRVI PODKORPUS: ETNOLOŠKI ZNANSTVENI ČLANKI

Angleški etnološki članki

Z-E-A-1

Hagen, James M., 1999: The good behind the gift: Morality and exchange among the Maneo of Eastern Indonesia. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 5. 361–376.

Z-E-A-2

Stringer, Martin D., 1999: Rethinking animism: Thoughts from the infancy of our discipline. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 5. 541–556.

Z-E-A-3

Wadley, Reed L., 1999: Disrespecting the dead and the living: Iban ancestor worship and the violation of mourning taboos. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 5. 595–610.

Z-E-A-4

Howe, Leo, 2000: Risk, ritual and performance. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 63–79.

Z-E-A-5

Quigley, Declan, 2000: Scapegoats: The killing of kings and ordinary people. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 237–254.

Z-E-A-6

Mosko, Mark S., 2000: Inalienable ethnography: Keeping-while-giving and the Trobriand case. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 377–396.

Z-E-A-7

Cairns, David, 2000: The object of Sectarianism: The material reality of Sectarianism in Ulster Loyalism. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 437–452.

Z-E-A-8

Sanders, Todd, 2000: Rains gone bad, Women gone mad: Rethinking gender rituals of rebellion and patriarchy. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 469–486.

Z-E-A-9

Laidlaw, James, 2000: A free gift makes no friends. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 617–634.

Z-E-A-10

Carsten, Janet, 2000: 'Knowing where you've come from': Ruptures and continuities of time and kinship in narratives of adoption reunions. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6. 687–703.

Slovenski etnološki članki

Z-E-S-1

Šprajc, Ivan, 1993: Orientacije proti Venerinim ekstremom v predšpanski arhitekturi Mezoamerike. *Etnolog* 3 (LIV). 87–100.

Z-E-S-2

Terčelj, Mojca, 1993: Zdravje in bolezen pri Sokejih (Zoque) v Chaipasu. *Etnolog* 3 (LIV). 101–126.

Z-E-S-3

Brumen, Borut, 1994: Evropske urbane študije pred durmi posturbanosti. *Etnolog* 4 (LV). 19–34.

Z-E-S-4

Vrečar, Natalija, 1994: O vsakdanjih ženskih stiskah (na primeru uporabnic Centra za socialno delo Bežigrad, Ljubljana). *Etnolog* 4 (LV). 203–209.

Z-E-S-5

Volarič, Ariana, 1995: Človek, kultura in civilizacija. K slovenski antropologiji v tridesetih letih. *Etnolog* 5 (LVI). 241–253.

Z-E-S-6

Muršič, Rajko, 1995: Ustvarjalna igra domnevanja in napačnega razumevanja: antropološka terenska raziskava punk rocka v dveh slovenskih vaseh. *Etnolog* 5 (LVI). 257–281.

Z-E-S-7

Brumen, Borut, 1997: 'Smo se boljše razumeli v Trstu kot v Piranu.' Podoba Trsta v spominih Šupetrcov do 2. svetovne vojne. *Etnolog* 7 (LVIII). 87–100.

Z-E-S-8

Ramšak, Mojca, 1997: 'Mama me je s policijo gnala nazaj, ko sem dobila sina' ali O nezakonskih otrocih in njihovih starših na Koroškem v 19. in prvi polovici 20. stoletja. *Etnolog* 7 (LVIII). 289–312.

Z-E-S-9

Čeplak Mencin, Ralf, 2000: Tibetanska medicina. *Etnolog* 10 (61). 109–123.

Z-E-S-10

Terčelj, Marija Mojca, 2000: Simbolizem krvi, spremenjena stanja in plodnost. *Etnolog* 10 (61): 125–136.

DRUGI PODKORPUS: FIZIKALNI ZNANSTVENI ČLANKI

Angleški fizikalni članki

Z-F-A-1

Bacon, M. E., Heald, George, in Matt James 2001: A closer look at tumbling toast. *American Journal of Physics* 69. 38–43.

Z-F-A-2

Whitehead, J. A., Lawson, W. Gregory, in John Salzig 2001: Multistate flow devices for geophysical fluid dynamics and climate. *American Journal of Physics* 69. 546–553.

Z-F-A-3

Penner, A. Raymond, 2001: The physics of golf: The optimum loft of a driver. *American Journal of Physics* 69. 563–568.

Z-F-A-4

Field, John H., 2001: Space-time exchange invariance: Special relativity as a symmetry principle. *American Journal of Physics* 69. 569–575.

Z-F-A-5

Salzman, Peter J., Burke, John R., in Susan M. Lea 2001: The effect of electric fields in a classic introductory physics treatment of eddy current forces. *American Journal of Physics* 69. 586–590.

Z-F-A-6

Suits, Bryan H., 2001: Basic physics of xylophone and marimba bars. *American Journal of Physics* 69. 743–750.

Z-F-A-7

Farley, Jason, in Richard H. Price 2001: Field just outside a long solenoid. *American Journal of Physics* 69. 751–754.

Z-F-A-8

Grover, Lov K., 2001: From Schrödinger's equation to the quantum search algorithm. *American Journal of Physics* 69. 769–777.

Z-F-A-9

Flaten, James A., in Kevin A. Paredo 2001: Pendulum waves: A lesson in aliasing. *American Journal of Physics* 69. 778–782.

Z-F-A-10

Boykin, Timothy B., 2001: Tight-binding-like expressions for the continuous-space electromagnetic coupling Hamiltonian. *American Journal of Physics* 69. 793–798.

Slovenski fizikalni članki

Z-F-S-1

Kuščer, Ivan, 1997: Ali lahko zaupamo entropijskemu zakonu? *Obzornik za matematiko in fiziko* 44. 52–64.

Z-F-S-2

Strnad, Janez, 1997: Bose-Einsteinova kondenzacija. *Obzornik za matematiko in fiziko* 44. 74–84.

Z-F-S-3

Vilfan, Igor, 1997: Isingov model. *Obzornik za matematiko in fiziko* 44. 105–115.

Z-F-S-4

Čepič, Mojca, 1998: Polarni smektiki. *Obzornik za matematiko in fiziko* 45. 14–28.

Z-F-S-5

Malačič, Vlado, 1998: Gostotni tok. *Obzornik za matematiko in fiziko* 45. 144–155.

Z-F-S-6

Hren, Rok, Jazbinšek, Vojko, in Zvonko Trontelj 1999: Matematično-fizikalne metode v elektrokardiografiji. *Obzornik za matematiko in fiziko* 46. 120–127.

Z-F-S-7

Stres, Špela, 1999: Mamografsko slikanje s polprevodniškimi detektorji. *Obzornik za matematiko in fiziko* 46. 136–152.

Z-F-S-8

Jeromen, Andrej, in Zvonko Trontelj 2000: Termoakustični hladilnik in hladilnik s pulzno cevjo. *Obzornik za matematiko in fiziko* 47. 75–87.

Z-F-S-9

Mohorič, Aleš, 2000: Sprejemnost tuljave. *Obzornik za matematiko in fiziko* 47. 170–176.

Z-F-S-10

Drevenšek Olenik, Irena, 2001: Nelinearna optika ob površinah. *Obzornik za matematiko in fiziko* 48. 43–50.

TRETJI PODKORPUS: POLJUDNOZNANSTVENI NARAVOSLOVNI ČLANKI

Angleški poljudnoznanstveni naravoslovni članki

P-N-A-1

Ford, Lawrence H., in Thomas A. Roman, 2000: Negative energy, wormholes and warp drive. *Scientific American* 282/1. 30–37.

P-N-A-2

Hoffman, Paul. F., in Daniel P. Schrag 2000: Snowball Earth. *Scientific American* 282/1. 50–57.

P-N-A-3

Nellis, William J., 2000: Making metallic hydrogen. *Scientific American* 282/5. 60–66.

P-N-A-4

Beck, Sara C., 2000. Dwarf galaxies and starbursts *Scientific American* 282/6. 46–53.

P-N-A-5

Stix, Gary, 2001. The triumph of the light. *Scientific American* 284/1. 68–73.

P-N-A-6

Bishop, David J., Giles, C. Randy, in Saswato R. Das 2001: The rise of optical switching. *Scientific American* 284/1. 74–79.

P-N-A-7

Craford, M. George, Holonyak Jr., Nick, in Frederick A. Kish Jr. 2001: In pursuit of the ultimate lamp. *Scientific American* 284/2. 48–53.

P-N-A-8

Gurnis, Michael, 2001: Sculpting the Earth from inside out. *Scientific American* 284/3. 34–41.

P-N-A-9

Chaboyer, Brian C., 2001: Rip Van Twinkle. The oldest stars have been growing younger. *Scientific American* 284/ 5. 38–45.

P-N-A-10

Dickinson, Michael, 2001: Solving the mystery of insect flight. *Scientific American* 284/6. 34–41.

Slovenski poljudnoznanstveni naravoslovni članki

P-N-S-1

Stušek, Peter, 1997: Raznovrstnost optičnih sistemov v živalskih očeh. *Proteus* 59. 248–262.

P-N-S-2

Strnad, Janez, 1997: V notranjosti protona. *Proteus* 59. 358–369.

P-N-S-3

Prosen, Marijan, 1997: Hevrek! *Proteus* 59. 456–460.

P-N-S-4

Hinterlechner-Ravnik, Ana, 1998: Sol. Naša vsakodnevna začimba. *Proteus* 60. 416–437.

P-N-S-5

Vidrih, Renato, 1998: Potres v Posočju in močnejši potresi na Slovenskem v letu 1998. *Proteus* 61. 104–116.

P-N-S-6

Strnad, Janez, 1998: Bose-Einsteinova kondenzacija vodika. *Proteus* 61. 155–158.

P-N-S-7

Aničič, Bogoljub, in Anton Ramovš 1999: Kamen in kamniti portali na Kozjanskem. *Proteus* 61. 252–259.

P-N-S-8

Dolenc, Sašo, 2000: O merjenju časa. *Proteus* 62. 406–417.

P-N-S-9

Ribičič, Mihael, in Renato Vidrih 2001: Gruščnati tok v Logu pod Mangartom. *Proteus* 63. 248–262.

P-N-S-10

Vrhovec, Tomaž, 2001: Učinek tople grede in mile zime. *Proteus* 63. 296–305.

ČETRTI PODKORPUS: POGLAVJA IZ UNIVERZITETNIH FIZIKALNIH UČBENIKOV

Poglavja iz angleških fizikalnih učbenikov

U-F-A-1

Feynman, Richard P., Leighton, Robert B., in Matthew L. Sands 1964: Electromagnetism. *The Feynman Lectures on Physics. Volume II. Mainly Electromagnetics and Matter*. Reading, MA: Addison Wesley. 1-1–1-11.

U-F-A-2

Kittel, Charles, Knight, Walter D., in Malvin A. Ruderman 1965: Vectors. *The Berkeley Physics Course. Volume 1. Mechanics*. New York: McGraw-Hill. 24–53.

U-F-A-3

Sears, Francis Weston, in Mark Waldo Zemansky 1967: Composition and resolution of vectors. *University Physics*. (3. izdaja.) Reading, MA: Addison-Wesley. 1–19.

U-F-A-4

Goldstein, Herbert, 1980: Survey of the elementary principles. *Classical Mechanics*. (2. izdaja.) Reading, MA: Addison-Wesley. 1–34.

U-F-A-5

Serway, Raymond A., 1992: Motion in one dimension. *Physics for Scientists and Engineers with Modern Physics*. (3. izdaja.) Philadelphia: Saunders College Publishing. 39–64.

Poglavja iz slovenskih fizikalnih učbenikov

U-F-S-1

Strnad, Janez, 1977: Opis gibanja. *Fizika. 1. del. Mehanika, toplota*. Ljubljana: DZS. 18–35.

U-F-S-2

Kladnik, Rudolf, 1985: Gibanje (kinematika). *Visokošolska fizika. 1. del. Mehaniki in toplotni pojavi*. Ljubljana: DZS. 6–29.

U-F-S-3

Kuščer, Ivan, in Slobodan Žumer 1987: Ravnovesna stanja. *Toplota. Termodinamika, statistična mehanika, transportni pojavi*. Ljubljana: DMFA. 9–18.

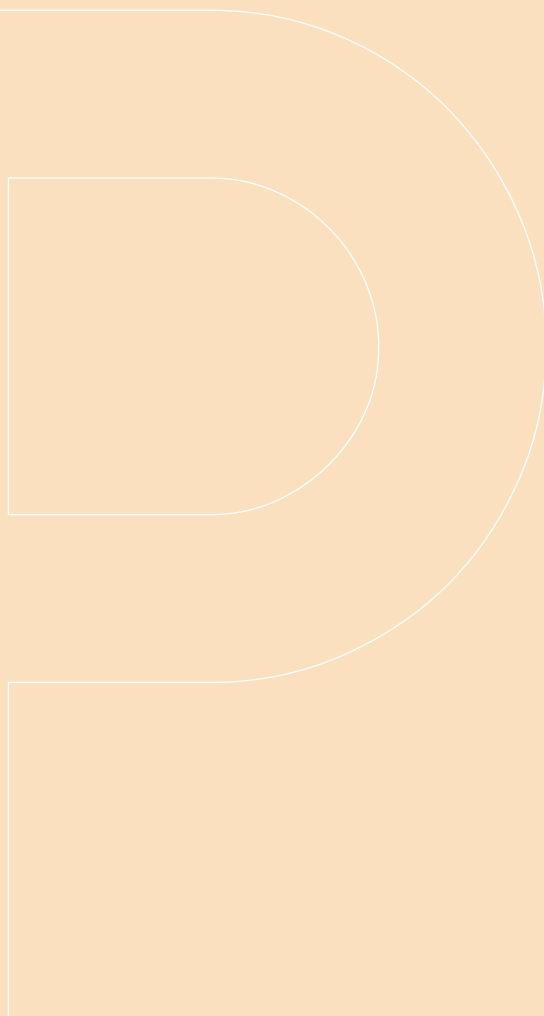
U-F-S-4

Kuščer, Ivan, in Alojz Kodre 1994: Računanje s fizikalnimi količinami. *Matematika v fiziki in tehniki*. Ljubljana: DMFA. 11–30.

U-F-S-5

Pahor, Sergej, 1995: Linearne vektorske funkcije, tenzorji in splošno vrtenje KKS. *Uvod v analitično mehaniko*. Ljubljana: DMFA. 13–22.

Priloga 3: Seznami ključnih besed, izdelani na podlagi gradiv

Kažipoti v angleščini

A

above
accommodate
according to
after
aim
already
analyse
analysis
appendix
argue
article
assume
attempt

B

before
begin
below
book
bring

C

case
chapter
comment
compare
compute
concentrate
concern
conclusion
connection
consider
contrast
contribute

D

deal
deduce
define

demonstrate
derive
describe
determine
develop
discuss
do
draw on

E

earlier
elaborate
emphasize
employ
ensuing
establish
evaluate
examine
example
explain
explore
extend

F

fact
final
finally
find
first
focus
follow
following
further

G

generalize

H

here
highlight

I

illustrate
introduce
introduction
investigate
involve

K

know

L

last
later
lead
list
look

M

material
mention

N

next
note
now

O

observe
offer
outline

P

paper
paragraph
point out
postpone
present
present
presented
presently
previous
previously

proceed
prove
provide
purpose
pursue

Q

question

R

recount
refer
reflect
relate
remedy
remove
report
result
retain
retrace
return

S

say
Sec.
section
see
seek
show
so far
speak
starters
state
suggest

T

then
transform
treat
trivialize
turn

U
use

V
Vol.

W
work

Kažipot v slovenščini

A
analiza
analizirati

Č
članek

D
dejstvo
delo
dokazati
doslej

F
faza

G
gornji
govoriti

I
ilustrirati
interpretirati
izogniti
izpeljati
izračunati

K
kmalu
končati

L
lotiti se

N
način
nadaljevanje
najprej
namen
narediti
naslednji
našteti
nato
navesti
nazadnje

O
obdelati
obravnnavani
obravnnavati
ogledati
omejiti se
omeniti
omenjani
omenjati
omenjeni
opazovati
opis
opisani
opisati
opozoriti
opraviti
opredeliti
opustiti
orisati

P
podatek
podpirati
področje
poglavje
pogledati
poiskati

pojasniti
 pokazati
 poskusiti
 postopek
 posvetiti
 pot
 potrebovati
 poudariti
 povedati
 povrniti
 povzeti
 pozneje
 pravkar
 predhodno
 predstaviti
 prej
 prejšnji
 pretresti
 preveriti
 prevladovati
 prezentirati
 pričujoči
 prihraniti
 prikazati
 primer
 primerjati
 pripeljati
 prispevek
 privzeti
 prvi

R

razdelek
 razgrinjati
 razkriti
 razlagati
 razložiti
 razprava
 reči
 rešitev
 rezultat

S

sedaj
 sestavek
 seznaniti
 skicirati
 spodaj
 spodnji
 spoznati

T

tu
 tukaj

U

ubrati
 ugotovitev
 ugotoviti
 uporabiti
 ustaviti
 uvodni
 uvodoma

V

videti
 vprašanje
 vprašati
 vrniti

Z

začenjati
 začetek
 zadnji
 zajemati
 zanimati
 zapis
 zapisati
 zdaj
 zgled
 zgoraj
 zgornji

Ž

že

Označevalci odnosa do vsebine v angleščini

A

accessible
adequate
amazing
awed
awesome
awkward

B

bad
baffling
beautiful
bizarre

C

casual
catastrophic
causally
challenging
comforting
complex
complicated
confidence
confusion
considerable
convenient
convincing
critical
crucial
cumbersome
curious

D

daunting
delight

desire
difficult
difficulty
dramatic
drastic

E

easy
economical
effective
efficient
elegant
embarrassing
entertain
entertaining
essential
even
excellent
exceptional
excruciating
expected
extraordinary
extreme

F

familiar
fantastic
fascinating
favorable
feasible
fine
fortunate
fruitful
fun

G

good
great

H

hampering
hard

have to
help
helpful
hope
hopefully

I

importance
important
impressive
inadequate
incidentally
inefficient
infamous
informative
insightful
instructive
interest
intrigue
ironically
irony

J

joke

L

leisurely
like
luxury

M

meaningful
meaningless
mighty
must
mysterious

N

naïve
necessary
need
nice

nifty
noteworthy
notoriously

O

obvious
odd
ought to

P

painful
paradoxically
pertinent
pleasant
privileged
promising

R

reasonable
remarkable

S

sad
sadness
satisfactory
sensible
sensitive
serious
should
significance
significant
simple
simple-minded
simplicity
simplified
sophisticated
straightforward
strange
striking
strong
struck
stunning

suitable
surprise
surprising

T
tedious
tempting
terribly
thought-provoking
tricky
trivial

U
unduly
unexpected
unfortunate
universality
unpleasant
unsurprising
unusual
use
useful
usefulness
useless
usual
utility

V
valiant
vigorous
vital
vivid

W
want
well
wish
worth
worthwhile

Označevalci odnosa do vsebine v slovenščini

B
bistven
bolje

C
celo

Č
čuden

D
dober
dolgočasen
domač

E
eleganten
enostaven

H
hoteti
hud

I
imeniten
izjemen
izreden

J
jalov

K
koristen

L
lahek
lep

M

mirno
moči
morati

N

naiven
navaden
nesmiselen
navidezen
nepotreben
nepozaben
nerad
nepameten
neumen
nezahteven
nujen

O

očiten
odločilen
olajšati

P

pomagati
pomemben
pomen
pomiriti
pomirjujoč
pomoč
popularen
poseben
posrečiti
potreben
potrebovati
poučen
pozornost
prav
predaleč
prednost
predrzen
prelep

prepričljiv
preprost
presenečenje
presenetiti
previden
prijeten
primeren

R

rad
razburljiv
razočaran
razumljiv
razviden

S

samovoljen
slab
smeti
smešen
smisel
smiselen
srečen

Š

šala
škoda

T

težak
težaven
treba
trivialen
trmast

U

učinkovit
ugoden
umeven
upati
uporaben
upravičen

uspešen
ustrezen

V

varen
vreden
všeč

Z

zamotan
zanemarljiv
zanimati

zanimiv
zapleten
zaslužiti
zaupati
zaželen
zlahka
znamenit
zvit

Ž

žal
želeti

Stvarno kazalo

- A**
 akademski diskurz 39–45
 akademsko pisanje 23, 33, 35, 37, 40, 50–52, 129, 139
 angleščina kot lingua franca 48
 angleška jezikovna skupnost 47–52
 anglicirana stroka 36
 anglo-ameriški model pisanja 46, 48
 avtonomna raven diskurza 16
- B**
 besedilna funkcija 15, 16, 22, 43
 besedilna konvencija 9, 10, 33, 34, 48, 52–54
- Č**
 čas nastanka besedila 11, 33, 34, 53, 58, 104, 114–116, 119–124, 127, 132, 138
- D**
 diskurzna skupnost 10, 34, 35, 39, 40, 43, 44, 48, 54, 139
 dokazovalec 17
 dolžina besedila 11, 33, 34, 52, 53, 56, 61–65, 67, 68, 85, 104–114, 119–124, 127, 131, 137, 138,
 družboslovje 36, 37, 43,
- E**
 enačba regresijske premice 106–113, 115, 116
 endoforični označevalec 17–19, 22, 24, 37, 54
 etnologija 24, 29, 36, 37, 59–62, 68, 69, 74, 78, 82, 85–90, 99, 100, 102, 103, 106, 107, 114, 118–121, 124, 127–131, 133, 137
- F**
 fizika 24, 27, 35, 36, 37, 59–61, 63, 64, 66–69, 75, 77, 79, 81, 82, 85–90, 93–96, 99, 100, 102–104, 108, 109, 112–114, 118–120, 122, 123, 127–132, 137
 funkcijsko jezikoslovje 10
- H**
 humanistika 36, 37, 43, 60
- I**
 interakcijska funkcija 12, 16, 17, 25
 interaktivna funkcija 12, 16–18
 interaktivna raven diskurza 16
- J**
 jezik 10, 33–35, 46–56, 60, 61, 64, 69, 70, 85–90, 92–96, 99–101, 103, 104, 113, 114, 117, 119–124, 127–131, 137–140
 jezikovna skupnost 10, 34, 46–52
- K**
 kažipot 12, 13, 17–22, 24, 25, 28, 29, 49, 51, 69, 73–77, 81, 82, 85–104, 106–119, 121–124, 127–133, 137
 knjižni jezik 51, 52
 komunikacijski namen 38, 39, 69,
 kontekst 11, 34, 35, 37, 53, 54, 60, 64, 104, 119–124, 127, 132, 138
 kontrastivna retorika 9, 10, 15, 39, 40, 46–48, 140
 korelacija 12, 53, 73, 81, 82, 88, 94, 101, 105, 106, 108, 109, 110, 113, 114, 116, 128, 129, 130, 132, 137
 korelacijski koeficient 81, 82, 85, 88, 90, 94, 96, 100, 101, 128, 130, 137
 korpus 11, 13, 29, 36, 37, 59, 61, 64, 68, 69, 70, 99, 117, 120, 127, 133, 134
 korpusno jezikoslovje 9
 kratki znanstveni članek 128
 kultura stroke 34, 35, 46

kultura vede 34

L

lektorski oziroma uredniški posegi 11, 34, 54–56, 116, 117, 119–124, 127, 133, 134, 138, 139

lokalna metabesedilna referenca 22

M

medosebna funkcija 15, 16, 43, 129

metabesedilna referenca med poglavji 22

metabesedilna referenca med poglavji 22

metabesedilni elementi 10–15, 17, 18, 20, 22, 25–30, 33–37, 39–43, 45, 49, 50, 52–56, 59, 66, 68–70, 73, 81, 82, 87, 88, 90, 92, 94, 99, 101, 104–106, 113–117, 119, 120, 127–134, 137–140

metabesedilo 15–17, 28, 40, 49, 55

metabesedilnost 10, 15, 16, 49,

metadiskurz 15, 16,

metatekst 15

N

nacionalna stroka 35, 36

nadkulturna konvencija 46, 137

napoved 18–24, 49, 50, 52, 73–77, 85–93, 95–99, 101–104, 116–118, 121–124, 128–130, 133

naravoslovje 24, 36, 37, 41, 59–61, 64, 66, 68, 90, 95, 96, 100, 103, 110, 111, 120

nepedagoški žanr 129, 137

O

odgovornost bralca 50, 138, 140

odgovornost pisca 51, 138, 140

odnos med piscem in bralcem 15, 17, 20, 25, 26, 43

ojačevalec 17, 25, 27

omejevalec 17, 25, 27, 37, 40, 45

osebni slog 11, 12, 33, 34, 53–55, 85, 105, 116–124, 127, 132, 133, 138, 139

označevalcec odnosa do vsebine 12, 13, 17, 24–30, 37, 69, 73, 77–82, 87–90, 93–96, 100, 101, 103, 104, 106–116, 118, 119, 121–124, 127–133, 137

označevalec odnosa do bralca 15, 17, 20, 25, 26, 43

označevalec okvira 17

P

pedagoški žanr 41–43, 129, 137,

poljudnoznanstveni članek 19, 39, 44, 45, 59, 61, 64, 65, 68, 76, 80, 90–96, 98–101, 103, 104, 110, 111, 115, 119, 120, 123, 124, 128–130, 133, 137, 140

poljudnoznanstveni diskurz 43–45

poljudnoznanstveno pisanje 44, 131

predstavna funkcija 15

prehod 17

primarni dejavnik 10–12, 33, 34, 42, 52, 54, 55, 59, 85, 104, 114, 120–124, 127, 131, 132, 137, 138

propozicija 16, 17, 28–30

propozicijska vsebina 15, 20, 23, 25, 26, 27–30, 50

R

raven besedila 15, 22

raven stavka 9, 15

razsevni grafikon 105, 106, 115

retorična struktura 9, 10, 41, 139, 140

retorika (klasična) 9, 40

ročna besediloslovna analiza 12, 68, 69

S

samoememba 17

sekundarni dejavnik 11, 12, 33, 34, 42, 52, 55, 59, 85, 104, 114, 116, 119–124, 127, 131, 132, 137, 138
 sklic 18–24, 29, 49, 52, 73–77, 85–87, 89–93, 95–99, 101–104, 117, 118, 121–124, 129, 130
 slovenska jezikovna skupnost 47–52
 slovenska retorična tradicija 47–52
 standardni jezik 51
 stroka 10, 33–38, 40–43, 46, 50, 52–54, 60, 61, 64, 66, 69, 85–89, 92, 104, 113, 114, 117, 119–124, 127, 128, 131, 132, 137–140
 strokovni diskurz 53, 54
 subjektivni dejavnik 11, 12, 33, 34, 54, 69, 85, 116, 117, 120–124, 127, 132–134, 137–139

T

takojšna metabesedilna referenca 22
 teorija registra in žanra 36
 teorija relevantnosti 16
 test hi–kvadrat 12, 85, 88–90, 94–96, 101–103, 128–130
 tezni stavek 23
 tolmač 17, 49

U

univerzalna konvencija 46

univerzitetni učbenik 19, 22, 27, 37, 39, 41–43, 45, 54, 59, 61, 66–68, 73, 77, 81, 82, 90, 92–96, 98, 99, 101, 103, 104, 112–115, 119, 120, 122, 123, 128–133
 uporabno jezikoslovje 9, 10, 15, 35, 37, 38, 41, 54

V

veda 34–38, 42, 60, 61, 66, 86, 89, 104, 127, 137
 vzporedno besedilo 69

Z

znanstveni diskurz 39, 40, 54
 znanstveni/raziskovalni članek 23, 24, 29, 36–41, 43, 45, 48, 49, 51, 53, 59–64, 66, 74, 75, 78, 79, 82, 85, 87, 89–97, 99, 100, 102, 106–109, 114–116, 118–120, 122–124, 127, 128–133, 137
 znanstveno pisanje 37, 49, 51, 52, 128, 131, 138, 140

Ž

žanr 9, 10, 33–35, 38–46, 48, 50, 52–54, 61, 66, 69, 85, 90, 92–96, 104, 113–115, 117, 119–124, 127–129, 131–133, 137–140

METABOLNA
MEDVEDNA
KULTURNA